

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
9/2023
6. máj 2023

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 1,- €

SLOVO O SLOVENSKU

Ako sa hovorí, človek si zvykne aj na šibenicu. A Slováci sú v tom experti. Tisíc rokov sme ohýbali chrbát pod uhorskou nadvládou, neskôr v komunistickom Československu. Áno, hundrali sme, ale každé ráno sme vyšli „na panské“. Potom sme konečne vstali z popola a v roku 1993 vyhlásili Slovenskú republiku, postavenú na demokratickom princípe a cyrilo-metodskom odkaze. O šesťnásť rokov neskôr sme sa stali členmi Európskej únie.

V nej sme si opäť pomaly začali zvykať na potláčanie našej unikátnej národnej identity. Najnovšie zmizol slovenský štátny znak z nových evidenčných značiek vozidiel, tzv. „ešpézetiek“, ktoré sa nápadne podobajú na ukrajinské. Z nových občianskych preukazov zmizol z praveého horného rohu nad fotografiou farebný slovenský dvojkríž a nahradil ho nič nehovoriaci modrý obdĺžnik so skratkou SK. Nuž čo, európska globalizácia a federatívne snahy sú tu a pomaly ukrajujú z nás to pôvodné slovenské. A my opäť začíname ohýbať chrbát...

Mnohí z nás si povedia, sme členmi Únie, tak sa asi musíme niečo slovenského vzdať... Šokom však je, ak naše štátne symboly zakazuje používať slovenská verejná inštitúcia. Koncom apríla si komorná matičná delegácia s jedenástimi študentmi evanjelického lýcea vyšla na hrad Devín pripomenúť 187. výročie vlasteneckej vychádzky Ludovíta Štúra a jeho študentov na starobylý Devín, kde prisahali vernosť slovenskému národu a prijali aj staré slovanské mená. Matica slovenská podujatie riadne nahlásila Múzeu mesta Bratislavy, pod ktoré hrad patrí. Počas kladenia vencov pod pamätnú tabuľu Ludovíta Štúra nás správca hradu vyzval a donútil, aby sme zo žrdí sňali slovenskú štátnu zástavu, vlajku Matice slovenskej i Evanjelickej cirkvi a. v. Vraj na žrdi prekážajú turistom pri fotení hradných brál.

Tak toto sa môže stať jedine na Slovensku. Je to absurdné. Štúr sa musí v hrobe obracať. Na Devíne môže vlastenec držať slovenskú zástavu jedine v ruke ako na futbalovom zápase (!!!). Ale o tom, že tieto novodobé liberálne nezmyselné nariadenia lezú už ľuďom hore krkom, dokazuje, že za prvé dva dni si video z Devína, na ktorom som so správcom hradu diskutoval o tomto nariadení, prezrelo na sociálnych sieťach vyše stotisíc Slovincov a Slovákov. Dakujem za podporu. Stačilo! My už nebudeme mlčať.

Maroš SMOLEC, šéfredaktor SNN

NA DEVÍN BEZ ZÁSTAVY

Fotografia: Maroš SMOLEC

Politici rozdali predvolebné karty

str. 3

Literárna príloha Orol tatranský

str. 7–10

Výzva na podporu Matice slovenskej

str. 12

TRI OTÁZKY PRE: Mariána GEŠPERA, súčasného predsedu Matice slovenskej

Vážne varovania pre slovenskú štátnosť

• Na hrade Devín je aktuálne zakázané nosiť slovenskú štátnu zástavu na žrdi. Aj matičiari na svojej vlasteneckej vychádzke nemohli držať v rukách zástavu. Čo si o tom myslíte?

Je mi veľmi ľúto, že takýto incident sa stal, keď si v tomto roku pripomíname sté výročie narodenia predsedu Zahraničnej Matice slovenskej Františka Fugu, ktorý je tvorcom návrhu novodobej slovenskej zástavy. Práve on umiestnil slovenský znak na našu hurbanovskú trikolóru v roku 1984 v Kanade. Zástavu navrhol v exile, keď doma pred rokom 1989 bolo zakázané slovenskú zástavu verejne vyvesovať. To, že nebolo možné štátnu vlajku držať čestne na žrdi na legendárnom Devíne, bolo šokom pre matičiarov

a študentov. Tí každoročne vystupujú po stopách štúrovcov na devínske bralo. Nevie, či sa stalo niečo podobné v USA, či Poľsku, aby štátna zástava nemohla byť na žrdi na národnom pamätnom mieste.

• Aj z nových občianskych preukazov zmizol slovenský znak, ktorý bol nahradený európskym symbolom. Ako to vnímate?

Matica to nielen sleduje, ale pripravuje materiál pre štátne orgány, kde na vec upozorní a bude žiadať nápravu. Farebné vyobrazenie štátneho znaku Slovenskej republiky na novom občianskom preukaze zmizlo z prednej strany. Podotýkam, že ide o štátny znak štátu, ktorý je suverénnym a zvrchovaným. Používanie týchto

symbolov má prednosť pred používaním iných symbolov. Dokonca aj EÚ!

• Počas posledných rokov začínajú miznúť slovenské symboly z každodenného života občana. Ako sa k tomu stavia Matica slovenská?

Sme veľmi ostražití. Nesmieme zabudnúť, že iba nedávno v roku 2021 musela Matica spolu s Mestom Martin bojovať za zachovanie jedinečnosti Národného cintorína v Martine. Boli to vážne kroky spochybniť tento národný symbol a urobiť tzv. nový národný cintorín v Bratislave. Spolu s odstránením štátneho znaku z prednej strany občianskeho preukazu a udalosťami na Devíne ide o vážne varovania pre slovenskú demokratickú štátnosť.

(mrs)

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2023009

V SNN 10/2023
SI PREČITATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín vyjde s dátumom 20. máj 2023

- Tvorivá bilancia známeho jubilujúceho galeristu a výtvarného umelca Andreja SMOLÁKA
- Rozhovor s významným slovenským operným spevákom a národovcom Ivanom OŽVÁTOM

Boj o potraviny je na Slovensku pri ich súčasných cenách existenčný

Je smutné, čo všetko je pre poslancov práve dôležité

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Exkluzívny prieskum na reprezentatívnej vzorke tisíc respondentov online metódou zberu dát CAWI sa uskutočnil v týždni od 29. marca do 3. apríla 2023 a ukázal, že ľudia od politikov očakávajú okrem iného najmä riešenie domácich problémov. Štyridsať percent respondentov si myslí, že im slúžiaca politická strana sa bude menej venovať problémom Ukrajiny, ale bude riešiť tie domáce. Presne tridsaťdva percent opýtaných by privítalo stranu zameranú na sociálne otázky Slovákov a tridsaťjeden percent od politikov očakáva pokojný a kompetentný prístup k vláde.

Spotrebiteľské ceny v marci 2023 podľa európskej harmonizovanej metódy medziročne vzrástli o 14,8 percenta, vo februári 2023 o 15,4 percenta. Medzimesačná inflácia dosiahla v marci 1,3 percenta. Priemer harmonizovaných indexov spotrebiteľských cien za posledných dvanásť mesiacov oproti priemeru predchádzajúcich dvanásť mesiacov dosiahol hodnotu 13,8 percenta. Je to o 9,1 percentuálneho bodu viac, ako bola jej hodnota v marci minulého roka. Priemerná ročná miera inflácie je významným ukazovateľom cenovej stability u nás. Tak znejú najnovšie údaje, zverejnené na webovej stránke Štatistického úradu Slovenskej republiky.

■ POTRAVINY VYSTRELILI

V marci 2023 harmonizované indexy spotrebiteľských cien medzimesačne v úhrne vzrástli o 1,3 percenta. Medzimesačné zvýšenie cenovej hladiny bolo najviac ovplyvnené zvýšením cien v odbore potraviny a nealkoholické nápoje: kladný príspevok celého odboru predstavoval vyše tretinu z celkovej medzimesačnej inflácie. Druhý najvýraznejší vplyv na rast cien v marci v porovnaní s cenovou úrovňou vo februári mal odbor reštaurácie a hotely. Tretí najvyšší príspevok k medzimesačnej inflácii bol zaznamenaný v odbore odevy a obuv. Jediný odbor, v ktorom sa celkovo znížili ceny v marci oproti februáru, bol odbor doprava, kde sa mierne znížili ceny palív.

Prečo sú potraviny drahé? Je to výsledok „Matovičovo-Hegerovej vlády!“ Tvrdí poslanec NR SR a politik Hnutia Republika Milan Mazurek. „Susedia platia za potraviny skoro o tridsať percent menej a majú výrazne vyššie platy! Navyše v tom istom obchodnom reťazci.

Toto im Matovič, Heger, Sulík a Kollár dovolili.“ pripomína Mazurek. „Zdierajú nás ako otrokov a smejú sa nám do tváre, keď tvrdíme, že sa to dá robiť aj inak. Že ľudia môžu žiť dôstojný život a mať normálne ceny potravín. Dá sa to v Poľsku? Vedia to v Maďarsku? Menej platia dokonca aj v Rakúsku a Česku! Len u nás trieme bezprecedentnú biedu,“ píše na svojom profile na sociálnej sieti Milan Mazurek.

■ STROPY NA POTRAVINY?

Hoci ministerstvo pôdohospodárstva s veľkou slávou oznámilo dohodu s reťazcami o zastropovaní až štyristo položiek potravín, predstavilo logo, ľudia majú pocit, že boli ministerstvom oklamani. Dohodu kritizuje aj nezávislý poslanec Patrick Linhart. Zdá sa, že jediným spokojným je minister Vlčan.... a obchodné reťazce. Prax totiž ukázala, že ceny nezastropovaných potravín sú mnohokrát nižšie ako tie, na ktoré obchodné reťazce deklarujú trojme-

sačné nezvyšovanie cien. Medzi zastropované potraviny sa dostali aj také položky, ktoré by tam vôbec nemuseli byť, kým iné, ktoré nakupujeme každodenne, tam nefigurujú. Kritizujú to Slováci, kritizujú to pekári či cestovinári a kritizujú to aj parlamentná opozícia.

Každý reťazec si určil sám, ktoré potraviny zo svojho sortimentu mieni zastropovať. Cieľom dohody mala byť podľa ministra Vlčana pomoc nízkopríjmovým skupinám obyvateľstva. Prax však ukazuje, že ak sa budete riadiť logom so zastropovanými cenami, nenakupíte výhodne a lacno už vôbec nie. Príklad? Istý reťazec totiž zastropoval vajčka, ktoré stoja 3,79 eura, no nezastropované sú lacnejšie. Zastropovaná cena masla je 3,29, no hneď vedľa je iné nezastropované maslo v cene 1,99 eura, a to už je citelný rozdiel.

■ STANOVISKO ODBORNÍKOV

V stanovisku slovenských potravinárov k zastropovaniu cien, ktoré zve-

rejnila na svojom webovom sídle Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora, sa okrem iného píše:

„Slovenskí potravinári, združení v Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komore a Unii potravinárov Slovenska, hodnotia dohodu medzi Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a obchodnými reťazcami ohľadom zastropovania cien vybraných potravín ako podraz voči slovenským výrobcům potravín. Dohodnúť sa na zastropovaní cien bez korektnej a odbornej diskusie s potravinármi nemá s dobrými vzťahmi absolútne nič spoločné. Navyše, stanovenie stropu cien pri vybraných potravinách môže byť diskutabilné aj z hľadiska možného porušenia pravidiel hospodárskej súťaže.“

„Chce to len odvahu klepnúť po prstoch reťazcom a konečne naozaj podporiť domácich potravinárov a poľnohospodárov. A tým nemyslíme tunelovanie miliónových dotácií z Poľnohospodárskej platobnej agentúry. Myslíme tým skutočnú obnovu slovenského potravinárstva. Myslíme tým viac cenovo dostupných slovenských potravín v obchodoch. Nie (často) nekvalitných a ešte aj drahých potravín z dovozu... To je cesta pre Slovensko. To je cesta proti zdražovaniu,“ píše napríklad na sociálnej sieti Hnutie Republika.

■ JEDNODUCHÉ RIEŠENIE

Zdražovanie potravín nie je problémom posledných týždňov, ale problémom, ktorý tu pretrváva roky. Hlavnou chybou je, že na Slovensku máme vyšší podiel potravín zo zahraničia ako domácich, a práve toto musíme vyriešiť. Poslanec NR SR Jaroslav Karahuta (SME RODINA) preto napríklad plánuje ešte pred letom predstaviť dlhodobé riešenie, ktorým zabránime vysokým cenám potravín! V súčasnosti máme na slovenskom trhu zhruba štyridsať percent našich domácich potravín, zvyšok sú potraviny zo zahraničia. To znamená, že keby sme mali viac našich a lacnejších potravín, budú musieť ísť cenovo dole aj potraviny z dovozu, a preto máme len dve možnosti – zasiahnuť do cien potravín cez DPH, urobiť ekonomické opatrenia u výrobcov alebo robiť ekonomické opatrenia týkajúce sa dosahu na ľudí. Zdá sa, že iné možnosti, ako riešiť problém, nepomôžu.

AKTUÁLNE

Za prvý štvrtrok tohto roka vykázal štátny rozpočet deficit 1,56 miliardy eura, čo oproti vlaňajšku je horší výsledok o približne štyristo miliónov eur.

Rozpočtové deficit

Spôsob znižovania ročného deficitu verejných financií, ale aj kumulatívneho deficitu verejného dlhu k HDP by nás v predvolebných parlamentných kortesáčkach kandidujúcich strán a hnutí malo prioritne zaujímať. Splácanie oboch rozpočtových deficitov je pri zvyšujúcom sa výnose štátnych dlhopisov, ktorými si na medzinárodných finančných trhoch požívame peniaze, stále drahšie. V tejto súvislosti však treba povedať, že v zadĺženosti členských štátov Unie, ktorej priemer je dnes 85 percent, patríme k menej zadĺženým. Naše dlhy sú dnes 57 percent priemeru Unie, zatiaľ čo v Grécku sú vyše 160 percent, v Taliansku 144 percent, v Španielsku 112 percent, v Česku 44 percent, ale najmenej je na starom kontinente zadĺžené Švédsko, ktorého dlh neprekonal hranicu 30 percent, všetko k HDP. Tohtoročný dlh máme naplánovaný na úroveň 6,4 percenta HDP, v prepočte na osobu by to nemalo presiahnuť 13-tisíc eur. Keďže oba rozpočtové deficity sa počítajú k HDP, je veľmi dôležitý nielen rozdiel medzi príjmami a výdavkami, ale aj hospodársky rast meraný makroekonomickým ukazovateľom HDP.

Podľa Eurostatu patrí tohtoročný naplánovaný deficit verejných financií vo výške 6,4 percenta v EÚ medzi najvyšší z jednoduchého dôvodu, ktorým je 3,5-miliardový objem peňazí na zmiernenie cien energií pre domácnosti, bez ktorých by sa výrazne zvýšila inflácia. Pri schvalovaní štátneho rozpočtu na tento rok rezortné ministerstvo financií počítalo, že časť peňazí nám bude uhradená z nevyužitých kohéznych fondov za roky 2014-2020 v objeme 456 miliónov eur, ktoré do štátneho rozpočtu na tento rok neboli zahrnuté.

Róbert HÓLCZ

VŠIMLI SME SI

Každoročne sa žiaci z celého Slovenska schádzajú do Šale, aby ukázali svoj talent v prednese slovenských povestí. Je to podujatie, ktoré už dvadsaťosem rokov láka žiakov, učiteľov a všetkých záujemcov o krásne slovo, a za tie roky nestratilo nič zo svojej vlastnej „povesti“. Lebo má svoju históriu, má svoj zrod, dej aj presah do dnešných dní.

Keď sa pred dvadsiatimi ôsmimi rokmi nadšenci na čele so známym matičiarom a národovcom MUDr. Svetozárom Hikkelom dohodli na myšlienke usporiadať recitačné preteky v prednese slovenských povestí v Šali, iste netu-

V Šali sa aj tento rok konalo finálne kolo celoslovenskej recitátorskej súťaže Šalianský Matk. Snímka je z krajského kola súťaže v Nitre.;

Živá tradícia

šili, že kladú pamätný kameň dôstojnej a trvalej tradície. Myšlienka sa stala skutkom a tento skutok sa každoročne potvrdzuje novými a novými talentami z celého Slovenska. Mali i väčší žiaci prinášajú do Šale radosť a zážitok, ktorý my všetci pociťujeme pri ich recitačných výkonnostiach. Školákov hodnotí porota, ktorá má každý rok ťažšiu a ťažšiu úlohu – vybrať najlepších. Je to naozaj tvrdý oriešok, lebo medzi talentovanými žiakmi sú minimálne rozdiely. Preto po vyhlásení výsledkov porotcovia prihovormi povzbudzujú žiakov, aby naďalej pokračovali v svojom záujme o hovorené slovo, lebo víťazmi sú vlastne všetci, ktorí sa v Šali prezentujú svojím umením. Krásne prednesy detí sú ako anjelské hlasy, povedal vo svojom príhovore pán prezident Ivan Gašparovič, ktorý sa každý rok zúčastňuje na Šalianskom Matkovi. Túto významnú udalosť pre deti a pre mesto Šala vyzdvihol vo svojom príhovore aj predseda MS Marián Gešper, ktorý takisto rád prichádza do Šale na túto súťaž. Áno, je to krásne podujatie, za ktoré treba úprimne poďakovať neúnavnému propagátorovi matičných myšlienok, zakladateľovi tejto súťaže MUDr. Svetozárovi Hikkelovi.

„Tradície sú putom pre životaschopných,“ vyznával spisovateľ Drahošlav Machala. MUDr. Svetozár Hikkel a Šalianský Matko sú dôkazom tohto tvrdenia. Podujatie Šalianský Matko sa stalo tradíciou. MUDr. Svetozár Hikkel a všetci, ktorí toto podujatie pravidelne navštevujú, potvrdzujú životaschopnosť myšlienky a puto tradície tohto úctyhodného podujatia.

Text a foto: Dáša MACHALOVÁ

Spomienkový koncert na počesť 108. výročia Veľkonočnej bitky v Karpatoch

Kde sa kedysi ozývali výbuchy, znela hudba

Pod gesciou Interegu Poľsko – Slovensko v obci Nižná Polianka sa 22. a 23. apríla uskutočnil Spomienkový koncert pri príležitosti 108. výročia Veľkonočnej bitky v Karpatoch. Hlavnými organizátormi boli obec Nižná Polianka a združenie Klub vojenskej histórie Beskydy.

Predseda združenia Martin Drobňák zdôraznil, že po rekonštrukciách bojov v minulých rokoch mu neprichodilo etické organizovať podobné podujatie v časoch, keď neďaleko odtiaľ na Ukrajinu sa skutočne bojuje, a preto sa rozhodli rinčanie zbraní vymeniť za hudbu, respektíve za ďalšie umelecké výpovede. Sobota najskôr patrila pietnemu aktu pri pamätníku padlých vojakov na cintoríne pred obcou Nižná Polianka. Ten neskôr vystriedal turistický pochod na vrch Kašteliek. Poľský historik Tomáš Wožny priblížil bojové udalosti z februára a marca 1915, ktoré sa vpísali do histórie. Najskôr 3. – 4. februára sa uskutočnil prvý útok cárskeho ruského 48. jazdeckého pluku generála Lavra Kornilova proti 44. Landwehr infantérii vedenej Karлом Zahradníčkom. Tento útok sa artilérii, umiestnenej na vrchole Kaštelieka, podarilo odraziť. Ďalší, ktorý začali ruské vojská 2. marca dobytím Kurimky, Jackovej hory a Sihly, už prinútil evakuovať postavenie vojsk na Kašteliku. Straty na oboch stranách boli obrovské. Kým pri februárovom útoku padlo 1 100 vojakov rakúsko-uhorskej armády a 2 500 ruských vojakov, pri mar-

ČO INÍ NEPIŠU

Koncert kvarteta Musica Juvenalis pri pamätníku na Veľkonočnú bitku.

covom útoku boli straty niekoľkonásobne vyššie – 6 350, respektíve 6 700 mŕtvych cárskeho vojakov. Na miestach bojov stojí pamätník zhotovený z kamenného monolitu a 39 drevených stĺpov, symbolizujúcich dvojicu bojujúcich armád. Pred ním sa uskutočnil koncert sláčikového kvarteta Musica Juvenalis. Večer ho vystriedalo otvorenie výstavy obrazov, ktoré v nedávnom období maľovali umelci zo Slovenska, Poľska a Maďarska. Nedeľňajší program pokračoval najskôr prednáškami historikov zo Slovenska, z Poľska a z Českej republiky na tému prvej svetovej vojny, aby popoludní vyvrcholil v prírodnom prostredí za obcou, kde postupne vystúpili dychový orchester Malá Haná v dobových uniformách rakúsko-uhorskej armády, spevácka skupina Hačura, vojenská hudba Banská Bystrica, sláčikový orchester Musica Juvenalis z Košíc so sólistami opery Štátneho divadla a Tomáš Plaszký s flašinetom. V prírodnom prostredí a za krásneho slnečného počasia čakali návštevníkov atrakcie v podobe dobového lietadla, áukoča ťahaného koňmi, či informačné stánky.

Marián ŠIMKULIČ

Volebné karty sú rozdane

Roman MICHELKO

Letný pohľad na slovenské politické panoptikum naznačuje dva protichodné scenáre. Opozícia sa konsoliduje a naopak koalícia sa „spája“ delením. Egá, vzájomné podrazy a extrémne sebaoprečovanie svojich politických schopností je hlavnou charakteristikou koalície prave. Ako kuriozitu môžeme spomenúť, že politický skrachovanec Robert Mistrík sa pokúšal postaviť na čelo všetkých opozičných síl a zjednotiť ich. Samozrejme, okamžite bol vykázaný do patričných medzí a dnes už po ňom ani pes neštekne. Ďalšia figurka, ktorá chce silou-mocou ostať v politike, je europoslankyňa Nicholsonová. Pôvodne chcela „zjednotiť“ trio Korčok, Mikloš a Dzurinda a parazitujú na takomto výťahu predĺžiť svoj zbytočný politický život. Nepodarilo sa. Oslovení páni sa najskôr v duchu pýtali, kto je to tá osoba a potom jej ukázali dvere. Keď pochopila, kde

je sever, tak svoj zámer zrealizovala založením strany Jablko. To nakoniec skončilo ako nepodarené promo sekty bielokošeliarov a jej jediným politickým výkonom bolo zozbieranie niečo vyše dvanásťtisíc podpisov. Ukazuje sa, že naozaj ostane na ocot.

Na ťažkú selekciu pamäti a silný spomienkový optimizmus zase stavil Mikuláš Dzurinda. Jeho Modri sú však ešte väčší prepadák, ako sa čakalo. Po prvých prieskumoch, kde ešte oscilovali v rozpätí od 1,4 percenta do dvoch percent, sa po troch zbytočných tlačovkách ocitli so ziskom 0,4 percenta medzi jasnými politickými molekulami. O obskúrnej strane ZA ĽUDÍ, ktorú vedie Remišová, disponujúca dnes jedinou poslankyňou Šutekovou (mimochodom, je náhradníčkou za Remišovú), škoda utrátiť čo len slovo. Ak tak máme urobiť, môžeme len trpkosť konštatovať, že ju nikto nechce, a ak vôbec nakoniec

niekde skončí, tak v náručí svojho stvoriteľa, rozumej Matoviča. Slovom jej bývalého kolegu Miroslava Kollára: tak esenciálne symboly ťažkého politického diletantizmu budú opäť spolu ohrozovať náš politický systém.

No a potom mal prísť čierny Peter volieb – premiérska a minister-

KOMENTÁR

ská strana Demokrati. Spočiatku bolo všetko pripravené dobre. Agentúry boli správne „predvarené“, aby štyridsaťosem hodín po ohlásení odchodu Eduarda Hegera z OĽaNO a oznámení o vzniku novej strany ju vystrelili takmer na päť percent. No potom prišlo vytriezvenie. Interné nezverejňované prieskumy ukázali, že táto squadra nedá viac ako tri percentá a na tejto hranici viac-menej aj uviazli. To, samozrejme, vedie k horúčkovitej snahe zachrániť sa bizarnými koa-

liciami, napríklad s KDH, ktoré však nemajú žiadnu programovú ani personálnu logiku. Presne naopak, spojenie konzervatívov s liberálmi v čase, keď sme boli tri a pol roka svedkami kultúrnych vojen, je niečo, čo sa zdravým rozumom nedá vysvetliť. Je až smiešne, že esencia politického oportunistu Juraj Šeliga v snahe za každú cenu sa politicky zachrániť, vytvára absurdné konštrukcie, ktorých cieľom je jediné – jeho politické prežitie.

Veľmi pochybnú úlohu v tejto hre plnia aj niektoré prieskumné agentúry, ktoré vraj namerali „ťažko pochopiteľné synergie“ pri spájaní hodnotovo a programovo odlišných strán KDH a Demokratov. Vraj spojenie týchto protichodných strán dá spolu až o tretinu vyšší výsledok, než je aritmetický priemer. Tomu síce nemôže veriť nikto pričítaný, ale ako nastlanie umelej témy je to dobré. V skutočnosti by to viedlo k podobnému efektu ako podpis „tolerancnej“ zmluvy, ktorú Alojz Hlina podpísal s progresívcami. KDH, ktoré stále osciluje medzi štyrmi až šiestimi percentami, by to definitívne pochovalo. V tejto súvislosti je však zaujímavé, že korporátne médiá a „mienkotvorcovia“ vôbec nepretláčajú oveľa prirodze-

nejšie spojenie radikálnych a liberálnych „atlantistov“ zo strany Demokratov, ako sú Heger, Naď, Káčer a spol., so Šimečkovými progresívcami. Prečo asi? Progresívcami sú na mediálnom výslni a spojenie s ťažko kontaminovanými ľuďmi, osobne a hlboko zodpovednými za katastrofálne vládnutie počas ostatných troch rokov, nesie so sebou ťažké politické náklady, a od tých majú byť progresívcami ušetrení.

Ešte tu máme stranu SaS, ktorá okrem rebrandingu na jednoslovný názov chce meniť hru. Nieto pochýb, že partia okolo politického marketéra Mareka Prchala, ktorý Babišovi vyhral viacero volieb, je plná profesionálov, ale ak strana, ktorá nemá istotu, že bude v parlamente, o sebe rozhlasuje, že ide vyhrať voľby, tak sa stáva smiešnou. A smiešne strany voľby nevyhrávajú. No a nakoniec tu máme hyperaktívneho Igora Matoviča, ktorý sa snaží zachrániť aspoň malé zlomky z ťažko premrhaného politického kapitálu. No a, bohužiaľ, musíme konštatovať, že sa mu to relatívne darí. Kým Demokrati, teda OĽaNO 2, vytrvalo, aj keď pomaly klesajú, OĽaNO pomaly stúpa a je dosť pravdepodobné, že bude otravovať politický priestor aj po voľbách v roku 2023.

Ča(ch)rovanie s ukrajinským obilím

Ivan BROŽÍK

Táto poznámka nie je o vojne, nespochybniteľne hroznej, odsúdeniahodnej, neprijateľnej a neakceptovateľnej. Je o jej následkoch aj na to, čo priamo s frontom a útočnými či obrannými aktivitami nijako nesúvisí. A to nijako – ale iba zdanlivo nijako.

Žiada sa však začať kdesi oveľa skôr pred vojnou. Pamätáte sa ešte na ten okrídlený žart o nariadení Európskej únie, že banány nesmú mať taký tvar, ako vždy mali, a musia byť rovné? No, to bol asi naozaj žart, aj keď... V prípade šalátových uhoriek už pri nariadení Európskej únie o žiaden žart nešlo. Ani pri mnohých ďalších, ktoré po novom určovali kvalitu, vzhľad, množstvo najrôznejších stopových zvyškov hnojív a rôznych chemických látok v poľnohospodárskych plodinách. V nariadeniach, ktoré znamenali v celoeurópskom konkurenčnom

boji praktickú likvidáciu pestovateľov krajín bývalého takzvaného východného bloku, zvýšenie cien poľnohospodárskych plodín v týchto krajinách, a tým aj ich ekonomickú neprístupnosť pre mnohé vrstvy obyvateľstva.

Nuž a prišla vojna a aj potreba zabezpečiť vývoz obilí z Ukra-

POZNÁMKA

jiny, keďže jeho bežné spôsoby vojna zablokovala. Zámer pochopiteľný a chválitebný. Svet sa aj s podporou OSN pustil do hľadania ciest, ako zabezpečiť pokračovanie vývozu obilí z Ukrajiny do hladujúcich oblastí Afriky. A to všetkými možnými prepravnými trasami po Európe vrátane cestnej a železničnej dopravy. Aj cez Slovensko. Lenže zrazu tranzit prestal byť tranzitom a Slovensko sa pre mnohé objemy

stávalo koncovou destináciou pre obilie z vojnu postihnutej krajiny. Prečo? Nuž – pre jeho cenu. Začali ho nakupovať vo veľkom v Poľsku, Maďarsku, Nemecku, ale aj v Bulharsku, Rumunsku a v Čechách i na Slovensku. Ukrajina môže predávať obilie lacnejšie ako naši pestovatelia, lebo okrem iného nemusí pri jeho dorábaní dodržiavať prísne a najmä drahé normy Európskej únie. A tak nastal zvláštny paradox, štáty Európskej únie (ich podnikatelia) pre normy Únie, ktoré zvyšujú ekonomické vstupy do výroby obilí na území Únie, začali ho nakupovať za jej hranicami – lebo je tam lacnejšie. Tam tie drahé a obmedzujúce normy neplatia. Je to dosť nepochopiteľné, ale iba na prvý pohľad. Je to totiž maximálne logické. Zrazu však ktosi kdesi – najskôr v Maďarsku – prišiel na to, že obilie z Ukrajiny má

nadnormatívny obsah pesticídov a iných chemikálií, ktoré sa na Ukrajine bežne pri tamojšom extenzívnom poľnohospodárstve používajú, no nesmú sa používať pestovateľmi Európskej únie.

Po Maďarsku s veľkým poplachom zastavilo dovoz aj Poľsko a Slovensko a po nich prakticky všetky štáty Únie. Chvíľu bolo „povestné“ ticho, potom sa zišli múdre hlavy v Bruseli a zrazu sa začali robiť v členských krajinách Európskej únie masívne kontroly kvality obilí z Ukrajiny. Dopadli mimoriadne zvláštne – jednoducho, bez ohľadu na štátnu príslušnosť veterinárnych správ ako garantov kvality obilí – sa zrazu dozvedáme, že obilie z Ukrajiny je v poriadku a neobsahuje nič, čo by mohlo občanov Únie zdravotne škodiť. Tak si to zhrňme – obsahuje síce stopové prvky chemikálií, ktoré sú pri pestovaní na území Únie zakázané, ale neobsahuje nič škodlivé pre jej obyvateľov. Čistá Hlava XXII. Priam zázrak z Ukrajiny. Alebo z Bruselu? Alebo odkiaľ vlastne? Čo si má o tom myslieť bežný spotrebiteľ, prípadne slovenský pestovateľ? Ide o geopolitiku alebo o zdravie, alebo o niečo úplne iné?

AKO BOLO, ČO BOLO

V relácii *Hovory M Slobodného vysielateľa sa poslucháč Michal obrátil na expremiéra Vladimíra Mečiara s otázkou: „Chodím na každé voľby, ale koho voliť, aby môj hlas neprepadol? Som silne pronárodný, ale takú stranu, ktorá neuznáva SNP a popiera holokaust, voliť nebudem. Nebudem voliť ani SNS, kde mi chýba program a osobnosť, ako bol Prokeš, a nie pán Danko. Fica voliť? Po voľbách sa zase otočí a všetko bude po starom. Pele sa zase zapredá, nebude pronárodný, ale propeňažný. Drobné národné strany sú fajn, ale nemajú potenciál ísť do parlamentu a týchto Dzurindo-Hegero-Matovičo-Šimečkov, kádéhákov voliť nebudem. Poradte!!!“*

Exkurz do minulosti: Po Mečiarovi sa v roku 1998 dostali k moci „politici“, ktorí tento štát nechceli, a tak sa aj k nemu správali. Pod cenu predali do zahraničia všetko, z čoho mohol profitovať. Štátotvornejšie myšlienky sa ujali vodcovia menších strán. Naj-

úspešnejší preliezli do parlamentu alebo aspoň prekročili tri percentá a dostali peniaze na to, aby preživovali do ďalších volieb. Národné strany pribúdali ako huby po daždi. Výsledok? Náš nešťastný volič, ktorého hlas prepadal v pro-

notenia. Aj by sa zjednotili, keby tí ďalší súhlasili, že vodcam budú oni. Namiesto toho jeden okyďáva druhého. Asi by mali do volieb založiť stranu predsedov národných strán, kde by mohli byť predsedami všetci. Zdá sa, že niekto-

sa snaží vylepšiť tým, že ponúka miesta na kandidátke známejším osobnostiam z menších strán. To vyzerá nádejne. Už sa dohodol s Tarabom, ktorý sa predtým priviezol do parlamentu na Kotlebovej LSNS. Počet potenciálne

byť aj liberál Ján Drgonec, ktorý už pri prvých krokoch urobil tú istú chybu ako pred ním Harabin, keď sa dištancoval od politických strán, a navyše deklaroval, že je ateista. Vyzerá to tak, že sa opozícia nedokáže dohodnúť nielen o spolupráci pred voľbami, ale ani na jednom rozhladenom a politikou nepokrivanom prezidentskom kandidátovi, ktorý by mal víziu do budúcnosti.

Nuž čo? Niet osobností. Harabin a Baránkec by ako jednotlivci iste každému prišlihli nemalo hlasov voličov a následne obohatili diskusie v parlamente, keby sa tam dostali na hocijakej kandidátke. To by však museli prekonať svoje vesmírne egá.

Na záver ešte Mečiarova odpoveď nášmu poslucháčovi. „Ja som to pre seba vyriešil. Nemám koho.“ Na moderatorkinu repliku: „Keď nik nepôjde k voľbám, zostanú tu tieto,“ neodpovedal. Ak to pôjde takto ďalej, zas bude pri moci partička, ktorá pred voľbami nejakým podfukom znovu oklame aj takých voličov, ktorí o súčasnej vláde nepovedia ani pol dobrého slova.

O veľkom egu a pude sebazáchovy

Peter VALO

spech niekoho, koho nechcel. A je tu národnárska kucapaca. Janov adlátus Andrej vylúčil Jana a urobil dosť nerozumných rozhodnutí, ktorými pomohol SNS z parlamentu. Jano nemusel Anču. Anča odmietala debatovať s Mariánom a on s ňou, lebo vyhánala jeho stúpcov zo sprievodu v Brezovej pod Bradlom. Štefan sa rozišiel s Mariánom a ďalšiu stranu založil ďalší Štefan. Strana za stranou sa valili. Vodcovia ministri sú presvedčení, že majú najlepší program, a rečnia o potrebe zjed-

rým národnárskym vodcom chýba pud sebazáchovy. Ide o pud sebazáchovy štátu a prežitia národa. Vyzerá to tak, že nijakí zahraniční ani domáci agenti by lepšie nerozobili našu národne sa tváriacu politickú scénu ako tí, ktorí ju tvoria.

Na národnú strunu hrajú socialisti zo Smeru. Z národných strán je nad hranicou zvoliteľnosti iba Republika. Andrej Danko asi absolvoval hodiny rétoriky, lebo už nie je „generátorom nesúvislých slov“. SNS je však pod hranicou zvoliteľnosti. Situáciu

prepadnutých hlasov národných ministrán vďaka Dankovi trochu klesol, ale širšia opozičná dohoda je v nedohľadne.

O rozdrobené národnárske hlasy sa chce uchádzať aj politológ Ján Baránkec, ktorý zakladá kresťanské konzervatívne hnutie Zdravý rozum, pričom paradoxne hlása, že nie je pronárodný. Ďalšia z opozičných osobností Štefan Harabin, ktorý kandidoval za prezidenta a neskôr neuspel vo voľbách do parlamentu, chce byť zase prezidentom. Tým by chcel

SEBAOBRAHA

Polícia Slovenskej republiky vo svojej osvetovej spolupráci s verejnou opat' zdôrazňuje niekoľko zásadných rád. Zároveň pridáva aj upozornenie pre tých, ktorí budú na prelome mája a júna cestovať za naše hranice. Najskôr si teda pripomeňme niečo o tom, čo najmä skôr narodení nemajú príliš „v láske“. A to je svet informačných technológií. V ňom sa bez hesla jednoducho nepohnete. Heslá sú potrebné, keď si vytvárate účet na sociálnej sieti, keď si zriadujete internet banking alebo zákaznicky účet v online obchode.

Opakovanie je matkou múdrosti

Ak si chcete vytvoriť bezpečné a silné heslo, platia v podstate tri zásady. Ideálne je, ak heslo obsahuje aspoň jedno veľké písmeno, jednu číslicu a špeciálny znak. Je dôležité nepoužívať jednoduché slová alebo čísla v postupnosti. Nikdy nepoužívajte rovnaké heslo na všetky služby. Ak sa vám odborník „nabúra“ do vášho emailu, rovnaké heslo skúsi aj pri inej online službe.

A napokon, ak je to možné, nastavte si dvojitupňovú identifikáciu – zjednodušené, ide o dodatočné overenie totožnosti osoby. V praxi to znamená, že na prihlásenie použijete heslo a ďalší identifikátor – napríklad kód z SMS správy.

Keďže sa začína sezóna výletov, polícia pripomína, že zaparkované auto by nikdy nemalo byť výkladom pre zvedavcov. Napriek množstvu upozornení zo strany polície sa vždy nájdu ľudia, ktorí si nechávajú svoj majetok a nechávajú svoje veci – veľakrát cennosti či doklady – v aute bez dozoru, čím tak lákajú potenciálnych zlodiev.

Tak isto neustále treba pripravovať pre seniorov preventívne akcie, školenia či kurzy „bezpečnosti“. Podvody páchané na senioroch sú totiž čoraz trífalejšie a majú stúpajúcu tendenciu. V ostatnom období sa podvodníci neváhajú vydávať dokonca ani za príslušníkov policajného zboru a pod zámenkou fiktívnej ochrany majetku pripravujú seniorov o ich peniaze, neraz o celoživotné úspory. Preto sa seniori nechajú oklamať? Dôvodom je hneď niekoľko. S pribúdajúcim vekom sa u nich zhoršuje schopnosť správne vyhodnotiť situáciu a vo veľkej miere k tomu prispieva aj určitá dávka dôverčivosti a spoločenská izolácia.

Nuž, a k tej informácii o cestovaní za naše hranice. Od 24. mája do 8. júna sa dočasne obnovia kontroly na hraniciach Slovenskej republiky s Rakúskom, Maďarskom, Poľskom a Českom a na medzinárodných letiskách. Dôvodom je zaistenie bezpečnosti počas konania konferencie Globsec 2023 Bratislava Forum. Cieľom kontrol je prijatie nevyhnutných opatrení súvisiacich so zabezpečením verejného poriadku a bezpečnosti na území Slovenskej republiky počas konania podujatia.

Pozemné hranice SR s Poľskom, Českom, Rakúskom a Maďarskom bude možné počas trvania kontrol prekračovať iba na vybraných hraničných priechodoch s výnimkou zložiek integrovaného záchranného systému, osôb vykonávajúcich práce na poľnohospodárskych alebo lesných pozemkoch, poľovníkov a rybárov pri výkone svojej činnosti do piatich kilometrov od vnútornej hranice. Vlaková a letecká medzinárodná doprava nebude v tejto súvislosti žiadnym spôsobom obmedzovaná alebo zmenená.

(ib) – Foto: zdroj FB Polícia SR

Liberálna demokracia nekompromisne likviduje Slovensko

Spájanie národných síl je nevyhnutné

Zhovárал sa: Matej MINDÁR – Foto: SNN, archív

Národne orientované politické spektrum sa dlhodobo rozdeľovalo na čoraz viac-menej vplyvných politických subjektov. Táto atomizácia spôsobila, že okrem strany Republika by sa do parlamentu po blížiacich predčasných parlamentných voľbách nedostala žiadna ďalšia národne orientovaná strana. Preto sa Andrej Danko zo Slovenskej národnej strany rozhodol otvoriť kandidátnu listinu svojej strany a ponúknuť ju ďalším lídrom menších strán. Ako prvá pozitívne zareagovala strana ŽIVOT – národná strana. Pridať sa k nim má v máji ešte Národná koalícia a ďalší. Môže teda vzniknúť zaujímavá kandidátka národne orientovaných osobností. Tento proces zjednocovania budeme sledovať. Na úvod sme dali priestor dvom bývalým konkurentom, dnes spolupracovníkom – Andrejovi DANKOVI zo SNS a Tomášovi TARABOVI zo strany ŽIVOT – národná strana.

• Na tlačovej konferencii 12. apríla 2023 v Bratislave ste oznámili slovenskej verejnosti, že Slovenská národná strana a strana Život-národná strana budú v predčasných voľbách spoločne kandidovať na otvorenej kandidátke Slovenskej národnej strany. Ako sa krevovala vaša vzájomná dohoda?

Andrej DANKO: Slovenská národná strana chce, aby po najbližších parlamentných voľbách vzišla stabilná vláda. Jedine stabilná vláda

INTERVIEW

môže byť nádejou pre Slovensko na spoločenské zmeny. Mala by Slovensko chrániť a jasne definovať jeho víziu. SNS je rada, že strana ŽIVOT – národná strana je prvým partnerom, ktorá od nás prijala ponuku otvorenej kandidátky, a robí individuálne zmluvy s kandidátmi. Máme jediný cieľ, aby ani jeden národný, kresťanský a sociálny hlas neprepadol. Snažíme sa viesť dialóg aj s inými opozičnými stranami, pretože každý hlas v týchto voľbách musí byť vypočítaný.

Tomáš TARABA: Naša dohoda je prirodzeným a jediným riešením pre národné sily, aby sa v tomto historicky rozhodujúcom období dokázali spojiť tí, ktorí si uvedomujú riziko vzniku progresívno-liberálnej vlády, ktorej sily útočia na národnú a kresťanskú identitu Slovenska. Národný blok na kandidátke SNS je jediná národná sila s koalíčnym potenciálom, a ak má vzniknúť po voľbách vláda na kontúrach dnešnej opozície, bez SNS je to nemožné. Toto platí o to viac, ak SME RODINA a Hlas – SD odmietli akúkoľvek spoluprácu s Republikou. Je pozoruhodné, že rovnako nevedia vylúčiť Progresívne Slovensko a SaS.

• Čo očakávate od tejto spolupráce?

Kedysi rivali sa dnes dohodli na spoločnej kandidátke do predčasných parlamentných voľieb pod tradičným názvom politickej strany Slovenská národná strana.

Andrej DANKO: Liberálna demokracia likviduje dnes Slovensko. Usilujeme sa robiť politiku dobrých vzťahov na všetky svetové strany, no najviac nás zaujíma Slovenská republika. Po najbližších voľbách pôjde o existenciu a zachovanie suverenity a skoncovanie bábkových politikov či ľudí, ktorých nezaujímajú občania Slovenskej republiky. Politici neriešia problémy ľudí a vedome im škodia. Občania boli oklamani skoro v každej oblasti.

Tomáš TARABA: Očakávam, že jasnejšie ako kedykoľvek predtým zdefinujeme, že prinesieme ochranu národnej identity a rozvoj Slovenska do programu budúcej vlády. Pozrite sa, kde sme sa ocitli. Štátne symboly sa strácajú z oficiálnych dokladov, na Devíne Matici slovenskej zakazujú vyvesiť slovenskú zástavu, nevieme kúpiť či niekde sa dostať ku klasikej slovenskej literatúre. Platíme všetkých a všetko naokolo, len nie to, čo je slovenské. Toto platí pre kultúru, ako aj oblasť rozvoja hospodárstva.

• Akým spôsobom chcete byť alternatívou voči súčasnej vládnej

garnitúre?

Andrej DANKO: Slovenská národná strana je najstaršou politickou stranou, ktorá kedysi zdefinovala počas histórie Slovenska víziu národa skôr, ako si to ľudia v spoločnosti uvedomovali. Dnes máme pred nami podobnú úlohu. Túto ponuku spolupráce prijala strana ŽIVOT – národná strana ako prvá, rokovania prebiehali niekoľko mesiacov a stále prebiehajú.

Tomáš TARABA: Dnešná vládna garnitúra je stelesnená nekompetentnosť, kultúrne barbarstvo, morálny úpadok, keď premiér nevie odpovedať ani na otázku, kto je žena. Je to protislovenská garnitúra tvorená ľuďmi, čo nemajú žiaden vzťah k Slovensku. Zrádzajú jeho vitálne záujmy len pre svoj individuálny prospech, aby si budovali v zahraničí svoju pozíciu. Je im ukradnuté, čo bude so Slováckmi a so Slovenskom. My budeme protikladom rovnako ako Andrej Hlinka a Martin Rázus boli protikladom pražskému centrizmu, ktorý išiel na úkor Slovenska. Dnes sa toto deje v mene Bruselu. Jasne stanovíme týmto rozpinavým tendenciám hranice.

O ČOM JE REČ

Knihu roka 2023 v Českej republike, teda Magnesium litera, získala básnická zbierka Miloša Doležala Jana bude brzy sbírat lipový květ. Krehká zbierka básní, inšpirovaná náhlou smrťou manželky básnika. Neobyčajne nežné verše, skôr strohé dennikové záznamy. Teda najvyššie ocenenie získava nie nejaký robustný román. Je zvláštne – a vnímam to i cez vlastné pocity, že v tejto krutej dobe, keď blízko našich hraníc zúri neúprosná vojna, žiada sa zrazu aj spisovateľovi prerušiť prácu na svojej próze a napísať knihu básní. Krátko pred Vianocami som tiež vydal básnickú zbierku AVE MIA SOFIA. Kniha vyšla ako bibliofília, ilustrovaná originálnymi grafikami Martina Augustína. A okrem ľubostných veršov sú tam básne, venované významným osobnostiam slovenskej literatúry. Napríklad Mikulášovi Gacekovi, básnikovi, prekladateľovi, diplomatovi, legionárovi, ktorého v roku 1945, krátko po vojne, odviekla sovietska NKVD a on desať rokov pretrpel v gulagu. Gacekov tragický osud nám svojimi knihami neustále pripomína jeho najmladšia dcéra Milota Zelinová Gaceková. Najmä jej je venovaná aj

moja bibliofília... Dovoľte mi odcitovať z nej báseň Utrpenie: „Ocko, dal si mi meno Sofia / a Mia je to prvá! Múdrost' je moje meno, / to po tebe mám, ocko! / Hrdosť tiež po tebe mám, / tie roky, gulagy, / tie roky z ľadu a bažín... / Utrpenie a pretváрка, / kým si tu nebol, / boli chlebom našim! / Deň čo deň / na tvojom hrobe / planie pocho-deň. / Tam chodilí sme / ako Tri sestry od Čechova / plakať a prosit' / Pána

Očarenie nielen z poézie

Peter ŠTRELINGER

o odpustenie... / Bože, sním z nás / krutý kríž a vráť nám / naše detské hry, / aj bezstarostné chvíle, / keď mama koláč / tvarohový miesila / a klamala nás: ocko / zajtra príde...

V roku 2017 vyšla vo Vydavateľstve Maticy slovenskej kniha Miloty Gacekovej Mikuláš Gacek. Päť osudových návratov. Chceme vás upozorniť na túto vzácnu knihu. Milota Gaceková v úvode knihy píše: „Keď listujem v zápiskoch môjho otca, ktoré si počas svojho života písal, nachádzam v nich odpovede na mnohé otázky, ktoré majú význam aj v súčasnosti.

Je prekvapujúce, aké sú jeho myšlienky aktuálne. Otec veril, že niekedy v budúcnosti sa jeho záznamy udalostí, myšlienok a úvah o rozličných témach dostanú do rúk človeku, čo má oči, aby videl, a sluch, aby počul.“ V mojej glose niet veľa priestoru na rozobratie tých krásnych a múdrych kapitol z knihy Miloty Gacekovej. Tak aspoň krátko citat', týkajúci sa Vianoc: „Mama vždy verila, že otec žije,

ských rodinách, / tanier pre onoho záhadného hosta! / Mamička / hladí svoju najmladšiu dcérku / po ruke: / „Prajem ti, moja malá kráľovná, / aby si bola konečne / šťastná! / Vianočnú oblátku láme / otecko Mikuláš / na niekoľko dielikov, / potiera tmavým medom / spod Choča celá svojich blízkych, / prežehná všetkých / svojou vraskavou rukou / a mamička začne sa modliť: / Oťče náš... Ktorý si na nebesiach, / ďakujem po tŕkych rokoch, / že sme konečne všetci spolu!“ / „Vďaka ti za tú milosť, / ktorú si nám dožičil, / Pane!“ ... Za oknom mlyna / blikne vianočné svetlo, / ktoré držia v rukách / traja králi z Betlehema! / G + M + B /“

Osud Mikuláša Gaceka a jeho prenasledovanie komunistickou mocou sa neskončilo ani po jeho návrate z gulagu. Ponižujúci dôchodok, žiadne odškodné za desať rokov nespravodlivého, neľudského väznenia v gulagu, problémy pri publikovaní literárnych prác aj prekladov, o tom všetkom sa možno dočítať v knihe Miloty Gacekovej, aj o šikanovaní celej rodiny. Milota Zelinová Gaceková, ktorá je v súčasnosti docentkou pedagogiky, dlhé roky nemohla študovať na žiadnej vysokej škole, ba nechceli ju vziať ani na Hutnickú fakultu v Košiciach.

FINANČNÝ SERVIS

Inflácia je u nás taká vysoká, že mzdy zamestnancov a zisky podnikateľov nedokážu kompenzovať jej mieru. Naša životná úroveň citeľne klesá, a čo je horšie, vláda terajšími fiškálnymi opatreniami jej mieru ešte zvyšuje. Všetci s obavami sledujeme, ako sa nafukuje deficit verejných financií a tiež aj deficit verejného dlhu k HDP.

Ako na hypotéku

Dožívajúci kabinet sa zdrážením potravín nevie vyrovať. A práve potraviny sa na celkovej inflácii najviac podpisujú. Na Slovensku inflácia atakuje hranicu pätnástich percent, ale potravinová inflácia je takmer dvojnásobná. Dôvodom je vysoký podiel výdavkov na potraviny v spotrebnom koší, keďže ceny energií sú v ňom zastropované. Ako to bude v ďalších rokoch, radšej nebudeme špekulovať, veď len ich tohtoročné kompenzácie stoja vyše tri miliardy eur, a aj tie sme si požičali. S čím však treba od ECB rátať je zvyšovanie úrokových sadzieb, čo bude mať určite vplyv na teraz „zamrznutý“ realitný trh. Kupujúci vyčkávajú, či ceny bývania neklesnú, predávajúci tiež, či ceny sa nezvyšia, keďže doteraz boli zvyknutí na ich každoročný nárast. Napokon aj komerčné banky už hlásia, že dopyt po úveroch klesá z viacerých dôvodov, akými sú nielen ceny, ale aj dostupnosť hypoték.

Zvyšovanie úrokových sadzieb ECB môže spôsobiť, že sa zvýšia aj úroky na hypotéky na úroveň možno až piatich percent. Zlá správa je to aj pre doterajších hypotekárnych dlžníkov, ktorým sa končia doteraz nízke fixácie úrokov, keďže po ich skončení sa určite zvýšia.

O tom, či domácnosť dostane hypotéku, rozhodnú viaceré faktory, ktoré súvisia s príjmom žiadateľa, ale aj od trhových podmienok v kompetencii Národnej banky Slovenska. Pre budúcich hypotekárnych dlžníkov je vzhľadom na očakávané zvyšovanie úrokových sadzieb potrebné si čo najskôr zabezpečiť v komerčnej banke úver s tým, že banka vám umožní aspoň pol roka nájsť si nehnuteľnosť. Výhodou je, že hypotéka je zabezpečená za nižší úrok a v budúcnosti môže byť cena bytu lacnejšia.

Róbert HÖLCZ

Na starobyľý Devín zakázali prinášať slovenskú zástavu na žrdi Liberálne zákazy z kategórie absurdít

Text a foto: Pavol JAVORSKÝ

Správca hradu Devín na základe príkazu riaditeľky Múzea mesta Bratislavy Z. Palicovej prerušil komorné podujatie Matice slovenskej, ktoré sa konalo na Devíne 25. apríla tohto roku. Študenti a matičiari museli dať dole z drevenej žrde nielen matičnú, evanjelickú, ale aj štátnu zástavu Slovenskej republiky (!!!) Podujatiu nemohol priamo pod pamätnou tabuľou Ľudovíta Štúra požeňať ani evanjelický farár zo Zvolenskej Slatiny Branislav Kohút. Rovnako ako sa štúrovci v roku 1836 museli skrývať pred uhorským režimom, museli sa nezmyselnému rozhodnutiu podriaďovať aj predstavitelia Matice slovenskej v roku 2023.

Matičiari a evanjelickí študenti si pripomenuli legendárnu vlasteneckú vychádzku Ľudovíta Štúra a jeho študentov z bratislavského lýcea 24. apríla 1836. Na hrad prišlo jedenásť študentov, evanjelický farár a matičná delegácia na čele so správcom M. Smolcom a s podpredsami M. Hanuskom a M. Nemcom.

■ OHLÁSENÁ VYCHÁDZKA

Tajomník MS P. Schvantner včas ohlásil vlasteneckú vychádzku Múzeu mesta Bratislavy. Z. Zahradníčková z múzea podujatie schválila. Neupozornila však na fakt, že do areálu hradu je najnovšie zakázané nosiť slovenské štátne zástavy a iné na žrdiach. Matičná skupina bez problémov prešla aj so zástavami cez pokladňu, kde ukázala súhlas múzea s návštevou. Až pod pamätnou tabuľou Ľudovíta Štúra počas kladení vencov podujatie narušili dvaja zamestnanci hradu Devín, ktorí sa označili za „vedenie hradu“. Podľa ich vyjadrení nová riaditeľka Múzea Z. Palicová dala príkaz, aby v areáli hradu neboli žiadne tyče a žrde, teda ani zástavy. Dôvodom je to, že zástavy na žrdiach prekážajú iným turistom, aby si fotografovali hrad. „Je to absurdné. Ľudovít Štúr sa musí v hrobe obracať. Práve tu začal svoju trnistú cestu, aby zo slovenského národa vytvoril moderný politický národ, čo sa mu aj podarilo. A my si jeho prácu nemôžeme pripomenúť so slovenskou zástavou na žrdi, ale len v ruke ako niekde na hokeyjovom štadióne. Na Devíne organi-

Na matičnej vychádzke na Devín v minulých rokoch. Nikto nikdy Matici nezakazoval nosiť na Devín slovenské a iné zástavy na žrdiach. Podujatie organizuje MS od roku 2010.

zujeme túto vychádzku už po niekoľkokrát. Nikdy nám nikto nezakazoval nosiť zástavy. Ale to boli iní riaditelia Múzea mesta Bratislavy. Je to bezprecedentný protislovenský čin,“ uviedol pre SNN správca Matice a šéfredaktor SNN Maroš Smolec, ktorý je nasledovníkom priamo Štúra ako šéfredaktor jeho Slovenských národných novín. Šokovaný bol aj evanjelický farár a prítomní študenti lýcea. „Nečakal som takýto zákaz. Je to nezmyselné opatrenie,“ povedal evanjelický duchovný priamo na mieste. Skupina matičiarov a študentov sa teda presunula pod hrad na sútok riek Moravy a Dunaja a tam si vychádzku z roka 1836 pripomenuli. Študentom sa prihovoral bývalý predseda MS Marián Tkáč, správca MS a prvý podpredseda M. Hanuska. Podpredseda M. Nemeč predniesol časť básne Mor ho! a evanjelický farár B. Kohút vyslovil modlitbu a požeňanie. Podujatie sa ukončilo.

„Od začiatku bolo jasné, že hŕstka študentov a matičiarov nemôže byť žiadnym rizikom pre iných turistov, ktorých bolo na hrade možno tridsať. To, že nás donútili sňať zástavy, považujem za nepochopenie duchovnosti a mýtickosti hradu Devín pre slovenský národ,“ dodal správca MS.

■ VÝHOVORKY

Otázky sme za SNN poslali obratom aj riaditeľke Múzea mesta Bratislavy, aby sa vyjadřila k danému incidentu. Poslali sme nasledujúce otázky:

1. Kto a kedy rozhodol o tom, že na historický štátny symbol slovenského národa hrad Devín je zakázané nosiť slovenské štátne zástavy? Organizovali sme ako Matica na Devíne takmer desať podujatí v minulosti a nikdy nám to vaše múzeum nezakazovalo?

2. Správca múzea nám na diktáfon povedal, že o tomto zákaze rozhodla ri-

aditeľka múzea Z. Palicová. Aký mala na to dôvod?

3. Kde múzeum informuje (web, sociálne siete), že na hrad Devín je zakázané nosiť slovenské štátne zástavy?

4. Kedy Múzeum mesta Bratislavy osadí na veži hradu Devín slovenskú štátnu zástavu, ako to urobili iné hrady na Slovensku?

Hovorkyňa Múzea zareagovala: „V prípade spomínaného utorka 25. 4. 2023 bola v komunikácii tajomníka MS P. Schvantnera s Múzeom nahlásená na 10.30 ako školská skupina. Po príchode na pokladňu hradu bolo prekvapením, že nejde o školskú skupinu, ale o účastníkov verejného podujatia. Zamestnanci Hradu Devín preto postupovali podľa návštevneho poriadku, ktorý návštevníkom nedovoľuje vnášať do areálu hradu ...“predmety, ktoré môžu ohroziť život a zdravie osôb alebo spôsobiť škodu na majetku múzea alebo iných osôb“. Podľa interných pravidiel Múzea mesta Bratislavy medzi tieto predmety patria aj nadrozmerne predmety, ako napríklad aj vlajkové tyče. Zamestnanci hradu napriek tomu, že zhromaždenie nebolo nahlásené, nechali spomienkové zhromaždenie prebehnúť, v súlade s návštevňým poriadkom. Zároveň však požadovali sňatie vlajok z vlajkových tyčí, držaniu vlajok samotných nijako nebránili.“

■ VLAJKOVÝ POCHOD

Správca MS hneď na druhý deň 26. apríla poslal informáciu o tomto nepríjemnom zážitku a nezmyselnom zákaze poslancom Výboru NR SR pre kultúru a médiá, ministerke kultúry, poverenému predsedovi vlády, ako aj najvyšším predstaviteľom Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku. Informácie sa ujal člen parlamentného výboru Tomáš Taraba. Uverejnil video, kde odmieta takýto prístup, a rozhodol sa zorganizovať v blízkom čase vlajkový sprievod národovcov práve na hrad Devín.

Múzeum mesta Bratislavy je príspevkovou organizáciou hlavného mesta. Jeho primátorom je Matúš Vallo, ktorého v kampani podporovala predovšetkým politická strana Progressívne Slovensko.

Lepšie životné prostredie naráža na nereálne zámery a upachtené termíny Uhlíková neutralita automotorov hapruje

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Európska komisia už pred klimatickou konferenciou v škótskom Glasgowe v novembri 2021 schválila legislatívne opatrenia Fit for 55. Ich cieľom bolo znížiť emisie skleníkových plynov v porovnaní s rokom 1990 o päťdesiatpäť percent do roka 2030. Zámerom bolo dosiahnuť na starom kontinente uhlíkovú neutralitu už do roka 2050. Tento cieľ by si vyžadoval radikálne znížiť spotrebu fosílnych palív pri výrobe elektriny a ich nahradenie obnoviteľnými zdrojmi.

Už koncom roka 2021 sa však vedelo, že termíny sú nereálne, keďže najväčší znečisťovatelia ovzdušia ako Čína, Rusko, USA a Brazília mali podobné ciele o niekoľko desiatok rokov neskôr a navyše nikto netušil, že vypukne rusko-ukrajinský konflikt. Ten výrazným spôsobom ovplyvní využívanie dovtedy lacných ruských fosílnych palív a ich nahradenie z iných častí sveta – vrátane skvapalneného plynu – nedáva väčšiu príležitosť pre obnoviteľné zdroje energie.

■ RAST CIEN ENERGIÍ

O tom, že zelený projekt Green Deal je jedným z dôvodov, prečo sa zvýšili ceny energií, a to sa najviac prejavilo na raste inflácie, málokto pochybuje. Preto je pre väčšinu motoristickej verejnosti ďalším prekvapením rozhodnutie Európskeho parlamentu, že po roku 2035 nebudú na európskych cestách jazdiť nové automobily s benzínovými a naftovými spaľovacími motormi. Po protestoch Nemecka (ku ktorému sa pridalo aj Slovensko) EP súhlasil s výnimkou, že okrem elektromobilov budú môcť po našich cestách jazdiť automobily so spaľovacími motormi, ale len na syntetické palivá. Syntetický benzín a nafta môžu

byť záchranou spaľovacích motorov, keďže okrem samostatného využívania sa po malej úprave motora dajú využívať aj v terajších spaľovacích motoroch a s využívaním terajších čerpacích staníc. Na rozdiel od klasických palív vyrábaných z ropy vznikajú syntézou vodíka a oxidu uhličitého so značnou spotrebou elektriny, ktorá by sa mala z dôvodu vysokých nákladov vyrobiť z obnoviteľných zdrojov.

Pri výrobe sa síce z ovzdušia odčerpáva oxid uhličitý, ale približne rovnaký objem sa pri spaľovaní v motore dostane späť. Predaj syntetických palív bude určite pre spotrebiteľov výrazne na liter dražší a otázku tiež ostáva, či vyrobené objemy spomínanou technológiou nahradia dnešné objemy klasických palív benzínu a nafty. V tejto oblasti zatiaľ v Európe nie je priaznivá situácia, keďže neexistuje výroba na

syntetické palivá, a tak je zbytočne špekulovať, ako prispievajú k obmedzeniu globálneho oteplenia. Naďalej však bude platiť, že terajšie autá na benzín a naftu a prihlásené do roka 2035 budú po cestách môcť jazdiť bez obmedzenia.

■ DRAHÝ ŠPÁS

Na Slovensko prichádza po Volkswagen, PSA, Kii a Jaguári ďalšia svetová automobilka – švédske Volvo. Tá sa bude venovať výhradne výrobe elektrických vozidiel novej generácie s očakávanou ročnou produkciou 250-tisíc vozidiel, čím sa potvrdí naše prvenstvo najväčšieho producenta vozidiel na svete na osobu. Elektromobil poháňa batéria, na výrobu ktorej vrátane jej nabíjania by sa v súlade zelenej ekonomiky mala prednostne využívať obnoviteľná energia z vetra či zo slnka. To však naráža na doteraz málo prezentované informácie, keď na výrobu elektriny z jadra je potrebná oceľ, nikel a urán, zatiaľ čo na výrobu elektriny z vetra, meď, hliník, zinok a celý rad vzácnych kovov. Pritom do výroby elektrických vozidiel potrebujú výrobcovia kobalt, mangán, ako aj lítium, a tie takmer nikto na starom kontinente neprodukuje, čo napokon platí aj pre USA. Okrem tretích krajín má z týchto kovov najviac Rusko, preto sa nečudujeme, že batéria do elektrického auta bude poriadne drahá. Na tomto príklade vidíme, že rozhodnutia Európskej komisie nie sú na prospech väčšiny z nás, rovnako ako aj rozhodnutia ECB, ktorá zvyšuje úrokové sadzby z dôvodu inflácie, čo zdražuje občanom takmer všetko, pričom rast inflácie nezavinili. Urobiť totiž zo starého kontinentu uhlíkovú neutrálnu kontinent nás určite vyjde na nemalé peniaze, ktoré zaplatia – ako napokon vždy – len daňoví poplatníci.

SVET FINANCIÍ

Jednu z významných švajčiarskych a svetových bánk Credit Suisse (CS) prevzala iná švajčiarska megabanka UBS – Union Bank of Switzerland. UBS je najväčší správca majetku na svete. Prevzatím banky Credit Suisse vznikol mamutí inštitút – spravuje hodnotu 1 600 miliárd švajčiarskych frankov, takmer dvojnásobok švajčiarskeho ročného HDP. Od toľkého kapitálu sa môže zakrútiť hlava a zdalo by sa, že pre nás Slovákov ide len o okrajovú záležitosť. Veď máme úplne iné starosti než to, kde sú alebo kde nie sú švajčiarske miliardy. Je to len zdanie. Je to veľká mátež, ku ktorej sa budeme musieť vracáť, pretože z nej je zrejme, ako sa nielen zmenil svet kapitálu.

Iné Švajčiarsko

Ide o vierohodnosť demokracie a schopnosť vytvoriť istotu právneho štátu pre ekonomiku. Všetko má politickú dohru. Deje sa to v odvekcom symbole istoty. Ešte naši dedovia hovorili, aké bezpečné sú peniaze uložené v švajčiarskej banke. Veta: Máš to u mňa ako vo švajčiarskej banke, je známa naprieč generáciami.

Napriek ubezpečovaniu, že situácia je pokojná a finančný trh je stabilný, sa prelomili lody. Vláda musela zakročiť dokonca zákonmi platnými pre núdzové situácie, aby UBS prevzala banku Credit Suisse. Tá len v prvom štvrťroku 2023 vytvorila stratu 1,3 miliardy švajčiarskeho franka a strata sa očakáva aj v druhom štvrťroku. Credit Suisse krváca – hovoria titulky významných novín. Alebo: Švajčiarsko platí vysokú cenu.

Vláda použila núdzové zákony, aby doslova preboxovala spojenie, prevzatie bánk skôr, ako nastane katastrofa, a to pod zahraničným, americkým a francúzskym tlakom, ako to uvádza Financial Times. Dovedna išlo o niekoľko zárúk v celkovej hodnote 259 miliárd švajčiarskych frankov. Vláda sa usilovala potom dodatočne získať súhlas parlamentu, ktorý ostal pri riešení krízy úplne bokom, ale márne. V dvoch pokusoch parlament odmietol dať dodatočný súhlas, odpor kladli zelení, socialisti, ako aj pravíkoví ľudovci.

Za tejto situácie dokonca musela vláda zasiahnuť a zmraziť vyplácanie prémie vedeniu Credit Suisse. Podľa denníka Tages-Anzeiger za posledných desať rokov mala Credit Suisse stratu 3,2 miliardy pritom si na odmenách (tzv. boni) vyplácala 32 miliárd frankov. To vytvára nebezpečenstvo ohrozenia podmienok dodržiavania vymáhateľnosti práva a právne zabezpečeného miesta na podnikanie. Miliardári vkladatelia z arabského sveta – zo Saudskej Arábie – sa bez zábran vyjadřili, že to pôsobí ako pomery v banárovej republike a darmo sa poukazuje na diktatúru v bohatom arabskom svete, keď v kríze panujú rovnaké pomery aj vo Švajčiarsku.

Podľa kritikov ide o zlyhanie systému v dôsledku nenávytnej bezohľadnej žiadostivosti po zisku a vysokých príjmoch amorálneho manažmentu.

Dušan D. KERNÝ

NA MARGO

Z vládnej kuchyne unikol jeden dokument, ktorý iba potvrdil, že súčasná vláda pripravuje zákony štýlom „o nás bez nás“. O reforme verejnej správy sa hovorilo už za vlády Igora Matoviča. Nikto pritom netvrdí, že nie je potrebná. Komisia mala vzniknúť ešte v roku 2020. Ministerstvo vnútra SR v roku 2021 tvrdilo, že vznikla, ale nikto o tom nebol informovaný. Teda aspoň nie tí, ktorých sa to týka, teda samospráv a ich troch hlavných združení. Podľa uniknutých dokumentov rezort vnútra plánuje znížiť počet okresov zo súčasných sedemdesiatich deviatich na štyridsaťšesť, pričom by vznikli takzvané subregióny so spádovými obcami.

Utajená reforma

V nich by sídlili obecné úrady. Tých by bolo stoosemnaásť. V súčasnosti sú v každej obci – a tých je na Slovensku takmer tritisíc. Zmeny by sa dotkli aj krajov. Po novom by z ôsmich ostalo len päť, Bratislava by zostala samostatným krajom. Okrem toho by existoval Západoslovenský kraj so sídlom v Nitre, Severoslovenský s centrom v Žiline, Stredoslovenský v Banskej Bystrici a Východoslovenský aj v Košiciach.

Tým by sme sa priblížili napríklad Dánsku, s takmer rovnakým počtom obyvateľov, s piatimi regiónmi a s deväťdesiatjedem okresnými celkami. Ale s touto konštitučnou monarchiou sa ťažko môžeme porovnávať, hoci ju niekedy vyjadrenia slovenskej vlády a prezidentky pripomínajú.

Arpáda Matejku poznajú v Trnave domáci nielen ako člena Jehovových svedkov, ale aj ako režiséra malých javiskových fórmi alebo hosťujúceho režiséra Divadelného súboru Kopánka. Verejnosť ho pozná skôr ako politika, ktorý za tretej vlády ako pravá ruka Vladimíra Mečiara presadil, aby po malej reforme verejnej správy v roku 1997 vzniklo v roku 2001 osem krajov – aj umelý Trnavský samosprávny kraj. Trnavsko malo byť totiž rozkúskované medzi susediaci Trenčín, Nitru a Bratislavu. Matejka sa tým ani netají, otvorene to píše vo svojej autobiografickej knihe *Dotyky s mocou* z roka 2016. Delenie Slovenska bolo vtedy neskutocne necitlivé. Nové členenie totiž rozdelilo niektoré prirodzené regióny. Zemplin a Spiš sa ocitli zrazu na východnom Slovensku, Spišský hrad je v jednom kraji, kým pohradie má v druhom. Trnava slúžila zase ako klin medzi maďarskú menšinu na juhu, časť sa ocitla v Trnavskom kraji a časť v Nitrianskom kraji. Dodnes nie je vyriešené dopravné spojenie medzi takými odlišnými regiónmi, ako je Záhorie, Trnavsko a oblasť Dunajskej Stredy, ktoré spája iba jeden cestný prechod cez Malé Karpaty Biela hora. Pôvodne sa mali kraje volať župy a malo ich byť šestnásť. Taká bola predstava vymenovaného splnomocnenca prvej vlády Mikuláša Dzurindu Viktora Nižňanského. Hoci je pod vtedajším dokumentom reformy verejnej správy podpísaný, nemal na ňu takmer žiadny dosah.

Koľko podobných politických ambícií sa skrýva pod terajším dokumentom?

Ivan KRAJČOVIČ

Anna BELOUSOVÁ v slovenskej vrcholnej politike nepovedala posledné slovo Slovensko ešte funguje len vďaka samosprávam

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: Extra plus

Pred blížiacimi sa parlamentnými voľbami časť národno-konzervatívneho spektra sa prostredníctvom kandidátky Slovenskej národnej strany usiluje integrovať národné sily. Nielen o tom sme sa rozprávali s bývalou predsedníčkou Slovenskej národnej strany, poslankyňou Národnej rady SR a súčasnou viceprimátorkou Čadce a poslankyňou Žilinského samosprávneho kraja Annou Belousovou.

• Ako možno vykonávať národnú politiku v dvadsiatom prvom storočí?

V dnešnom globalizovanom svete slovenský národ zvlášť potrebuje svoj ucelený a jasný politický program. Jeho obsah a víziu môžu zabezpečiť iba národné sily. Zámerne nehovorím politické strany. Na Slovensku je ich potenciál, našťastie, stále veľmi veľký. Jedným dychom však dodávam, že o národného voliča sa uchádza príliš veľa strán. Sú medzi nimi aj také, ktoré nie sú a priori národné. Medzi ne patrí napríklad Smer – SDD, Hlas – SD, KDĽ, SME RODINA, ale aj Matovičovo

POD POKRIEVKOU

OLaNO. Potom tu máme strany, ktoré sa deklarujú ako čisto národné strany. Popri SNS do tohto košiaru patrí aj Republika, Kotlebova ĽSNS a ostatné menšie národné strany. Je preto na milión percent isté, že národné hlasy sa rozdelia.

• Aký majú volebný potenciál národné sily?

Pätnásť až dvadsať percent. Tým, že o národného voliča bojuje niekoľko strán, bude sa tento naakumulovaný potenciál deliť. Ten už dnes rozmýšľa, či jeho hlas prepadne, alebo nie. Hrozí preto atomizácia voličských hlasov. To spôsobí, že tie národné strany, ktoré sa dostanú do parlamentu, nebudú dosť silné. Celé je to o ľudskej povahe a egách niektorých kvázi lídrov marginálnych národných strán.

• Myslite si, že niektorí lídri týchto strán vedome rozbijajú národné sily?

Nevylučujem aj takúto možnosť. Ale na druhej strane tu máme niektoré národné politické subjekty, ktorých lídri robia so seba s prepáčením užitočných idiotov. Oni sú totižto presvedčení, ako zachraňujú Slovensko, ale v skutočnosti mu zatlkajú klinec do rakvy.

• Pre objektivnosť treba povedať, že keď ste vy boli predsedníčkou Slovenskej národnej strany, v roku 2002 sa rozdelila na dva subjekty. V čom je iná vtedajšia situácia so súčasnou roztrieštenosťou národných síl?

Som rada, že ste sa ma aj na toto opýtali, pretože ak niečo zapadá prachom zabudnutia, tak niektorí sa to snažia demagogicky prekrúcať. Vtedy sa Slovenská národná strana pokúsila o očistu. Väčšina jej členov ma zvolila na sneme za novú predsedníčku. Reakcia ľudí okolo Jána Slotu bola taká, že jednoducho odišli zo strany. Nikto ich nevyklučoval, netrestal, ani neprenasledoval. Keby boli demokrati a chlapí, zmierili by sa s tým, že prehrali. Ale oni tento výsledok nechceli rešpektovať. Založili si preto tú tzv. Pravú SNS. Ja som pred parlamentnými voľbami v roku 2006 urobila taký krok pokory, ktorý mi možno niektorí vyčítajú. S odstupom času ani sama neviem, či to bolo práve najlepšie, že sme sa vtedy opäť zjednotili. Ja som dokonca Jánovi Slotovi uvoľnila miesto predsedu a Slovenská národná strana dosiahla v týchto voľbách historický výsledok. Z mojej strany to bolo všetko naozaj úprimné. Ale odpoveďou na to, čo som urobila, bolo, že Slovenská národná strana sa v období 2006 – 2010 stala stranou biznisu. A výsledok bol, že sme zápasili s kauzami nástenského tenderu, emisie a gemerský mlyn. Dva naši ministri – koniec koncov

Dlhoročná národne orientovaná politička Anna BELOUSOVÁ

Slotovi nominanti – dnes sedia v base. Ja som sa s Jánom Slotom rozišla v názoroch, aká má byť politika. Stále si myslím, že politika je o niečom inom ako o biznise. A na základe toho ma potom v roku 2011 vylúčili zo strany, pretože som kritizovala tieto korupčné kauzy. A chcem ešte dodať, že medzi tými, ktorí ma vylučovali, bol aj Andrej Danko...

• Dá sa podľa vás očistiť národná politika od biznisu a ako?

V prípade Slovenskej národnej strany je to možné len vtedy, keď všetci jej predstavitelia tzv. biznisového krídla vyvodia voči sebe osobnú a politickú zodpovednosť. Viete, je tragické, že jej súčasný predseda ju využíva na svoj prospech a na masenie svojho ega.

• Napriek tomu, čo hovoríte, má podľa vás otvorená kandidátka Slovenskej národnej strany byť po najbližších voľbách súčasťou Národnej rady SR?

Ťažko povedať. Mňa osobne tí ľudia, ktorí sa tam teraz zhromažďujú, ako voliča neoslovili. Ten tip voliča, ktorý by volil Slovenskú národnú stranu len pre národniarstvo, má aj inú ponuku. Takú predstavu mu dnes dáva napríklad Republika. Ale moja ideálna predstava, ako by mala byť zmetená táto vláda, je vytvorenie silného opozičného bloku na čele so Smerom – SSD.

• Prejdime teraz na inú tému. Tým, že momentálne pôsobíte ako viceprimátorka mesta Čadca, poslankyňa čadského mestského zastupiteľstva a poslankyňa Žilinského samosprávneho kraja za okres Čadca, ako hodnotíte kroky Igora Matoviča a celej dosluhujúcej koalície voči samosprávam?

Poviem otvorene, ako to vidím a cítim. Na základe svojich doterajších skúseností z pôsobenia v samospráve vidím, že Slovensko ako také ešte funguje najmä zásluhou šikovných starostov, primátorov a poslancov miestnych zastupiteľstiev, ktoré ich podporujú. Veľmi veľa vecí, ktoré od zeleného stola presadila vláda, mali veľký dosah na fungovanie miest a obcí. Zoberte si celoplošné testovania. Jeden blázon vo vláde sa zrazu o druhej v noci zobudil s tým, že je najväčším epidemiológom na zeme. Vo svojej zvrátenej mysli si zaumienil, že vyrieši to, čo nevyriešili vedci z najlepších svetových univerzít a nemocníc. A tak prišiel so svojou „atómovkou“, ktorá odrazu vybuchla a stála nás dvadsaťtisíc ľudských životov. A niektorí pritom zomrieť nemuseli. Okrem toho na samosprávy vláda čím ďalej tým viac prenášala kompetencie. Na

druhej strane jej členovia akosi zabudli preniesť účelové finančné prostriedky, ktoré by mestám a obciam pokryli zvýšené náklady. Netreba zabúdať ani na daňové bonusy a zvýšenie miezd učiteľom a zamestnancom verejnej správy. Plus do toho ešte energetická kríza. Keby sme naozaj ako zástupcovia samospráv do toho nemlátili, tak oni by sa tvárili, že o tom nevedia. Tak ako povedal Eduard Heger, že kde sme boli, prečo sme si nepýtali. Až teraz pod tlakom Združenia miest a obcí Slovenska a najmä pod tlakom blížiacich sa volieb uvoľňujú peniaze na to, na už čo mali dávno samosprávy nárok.

• Energetická kríza je aj dôsledkom vojny na Ukrajine. Podľa vládných predstaviteľov a prezidentky Zuzany Čaputovej musíme ako spoločnosť sa uskromniť na prospech zachrany demokratických hodnôt v Európe...

Keď začnete túto tému, tak mne sa okamžite zvýši tlak. Ja už celého toho divadla okolo Ukrajiny mám naozaj dosť. Ja nepodporujem nijakú vojnu napriek tomu, že som bola jednou z tých, ktorú chceli trestne sťahovať za šírenie podpory vojny. Fígu borovú. Ja som bola vždy proti vojne. Ale aj slepý vidí, že to nie je naša vojna a že v prvom rade je to vojna štátov, z ktorých ani jeden nie je v NATO a ani jeden nie je v Európskej únii. Je to teda vojna medzi dvoma štátmi, ktoré sú nečlenmi týchto zoskupení. A my vlastne sme do tejto vojny zapojení len na pokyn Spojených štátov amerických. To si povedzme úprimne. A tiež, keď si dáte jedna a jedna dokopy, ako sa u nás robili prezidentské voľby a ako ich záračným spôsobom vyhrala pani Zuzana Čaputová s prispelením nejakej izraelskej marketingovej agentúry, je vám všetko jasné. Bolo potrebné na Slovensku ustanoviť nielen rozpadnú hlavu štátu, ale aj rozpadnú vládu. A na pokyn Západu budú robiť všetko tak, ako im nakážu. Ich pričinením sa zo Slovenska stal polygón na útoky proti Rusku. A my sme do tej vojny zaťahovaní čím ďalej tým viac. A už ani nie milimeter chýba, aby sme sa stali jej priamym účastníkom so všetkým, čo to prináša. Všetci si zoberte, že my vyrábame zbrane pre Ukrajinu. My sme už vlastne zahodili bezpečnosť vlastného štátu v jej prospech. Dokonca teraz ma zarazilo vyjadrenie ukrajinských predstaviteľov. Myslím si, že jedno z nich povedal námestník ministra zahraničných vecí a veľký stúpenec Štepana Banderu, ktorý sa vyjadril, že dávame málo a že štáty Európskej únie by mali dať desaťnásobok toho, čo dávajú. A vlastne mu to vyšlo tak, že by sme mali dať každý štát jedno percento HDP na Ukrajinu. Veď ja už mám niekedy pocit, že my sme sa stali kolóniou Ukrajiny, ktorá sa stala polygónom USA, ktorých jediným cieľom je dnes štváť proti Rusku.

• Aký postoj by teda mala podľa vás zaujať Slovenská republika voči vojne na Ukrajine?

Myslím si, že každý rozumný politik vojnové riešenie odsúdi. My sme mali apelovať už veľmi dávno na to, aby sa riešili príčiny a následky rusko-ukrajinskej vojny za stolom. Oni nie sú neriešiteľné. To je po prvé. A po druhé, ak je vojna, my môžeme pomáhať svojmu susedovi humanitárne. Určite nie zbraňami, pretože tým vlastne deklaruujeme jednoznačne, že aj my sme akoby v boji s Ruskom.

• A ako vnímate tridsaťročný príbeh samostatnej Slovenskej republiky?

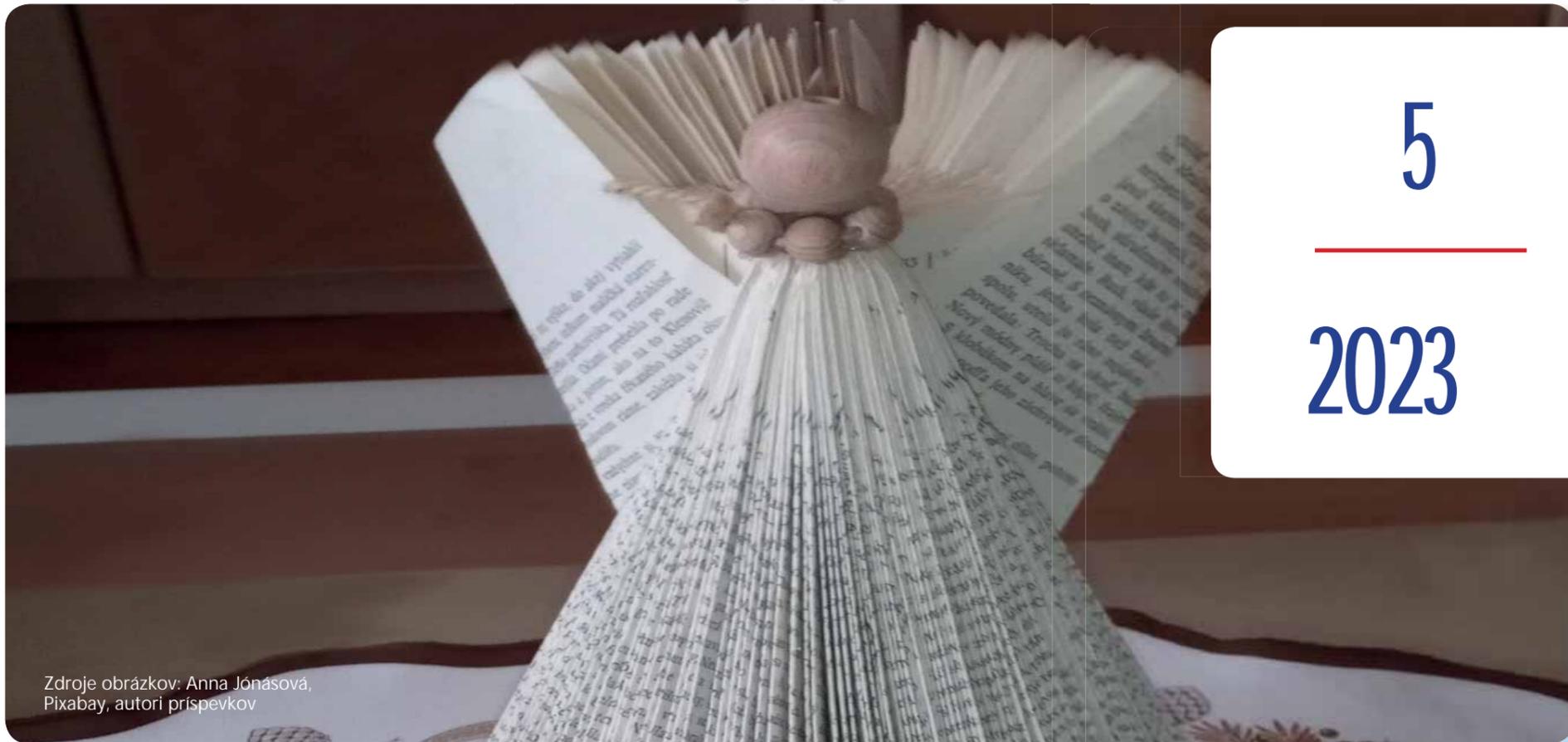
Myslím si, že víťazstvom už je to, že sme tento štát ustáli. Ale zároveň jedným dychom dodávam, že ešte veľmi dlho bude prebiehať zápas o jeho charakter, či budeme na strane Západu alebo Východu. Ja však tvrdím, že hlavne by sme mali ako národ a spoločnosť dospieť a byť svoji a vidieť svoje priority. V tom si myslím, že sme ešte nedospeli. A politici zvlášť. Lebo najskôr musím obraňovať svoje. Veď my tých politikov nevolíme pre to, aby boli prozápadní alebo prvýchodní, ale aby konali na prospech Slovenska. Toto je, zdá sa, cudzie našej pani prezidentke.

• Je jasné, že bolo v záujme zahraničia, aby prezidentské voľby vyhrala Zuzana Čaputová. Veľkú úlohu v tom zohral šikovný politický marketing. Ale nikto zo zahraničia vo volebných miestnostiach priamo neinštruoval slovenských voličov, koho majú a koho nemajú voliť...

Viete ja nepatrím k tým politikom, ktorí hovoria, že národ je vinný a že národ má takú vládu, akú si zaslúži. Národ si vyberá len z toho, čo mu ponúknu politické strany. On nezostavuje kandidátky. Zostavujú ju politické strany, prípadne podporia nejakého akože nezávislého kandidáta. A keď hovoríme o pani prezidentke, povedzme si na rovinu, prečo vyhrala. Vyhrala aj preto (a znovu sme na začiatku rozhovoru), pretože takzvané národné sily a takzvaní národní kandidáti sa nevedeli dohodnúť. Robili si iba vlastnú kampaň. Napríklad Marián Kotleba otvorene povedal, že oni kampaň na prezidenta berú ako vlastnú stranícku kampaň. Pritom, ak má všetkých pokope, čo som presvedčená, že napriek všetkému má, musel vedieť, že on tie voľby nevyhrá. A zároveň musel tiež vedieť, že on stiahne hlasy nie Zuzane Čaputovej, ale trebárs Štefanovi Harabinovi, ktorý sa ukazoval ako jediný relevantný národný kandidát, ktorý mohol za určitých okolností poraziť súčasnú hlavu štátu. Preto hovorím nešľahajme bičom na národ, že si vybral Zuzanu Čaputovú za prezidentku, ale politikov, ktorí svojím konaním dovolili, že mohla byť zvolená.

• Slovenské národné noviny začala po Nežnej revolúcii opäť vydávať najstaršia celoslovenská kultúrna národná ustanovizeň Matica slovenská. Ako vnímate jej postavenie v súčasnosti?

Matica slovenská akoby bola v ilegality. Nie je ju poriadne vidieť ani počuť. Mám dojem, že počas minulého obdobia Matica slovenská i v časoch tzv. totality, mala oproti dnešku viac priestoru, keď na jej čele stál Vladimír Mináč. Ak jej vtedy štát dal významnejšie postavenie, prečo by to nemalo fungovať aj dnes v tejto chaotickej falošnej demokracii.

Zdroje obrázkov: Anna Jónasová,
Pixabay, autori príspevkov

5

2023

ŽIVOT A ŽIVOT PO ŽIVOTE ALEBO O POSLEDNÝCH OSUDOCH KNIH

EVA ČULENOVÁ

Vedome nepíšem o smrti knihy. Kniha žije večne, aspoň jej duša. Život knihy je veľmi špecifický: od svojho vzniku a príchodu z tlačiarne putuje do distribúcie, kníhkupectiev, knižníc, kultúrnych inštitúcií a k čitateľovi. Každý si o nej vedie záznamy, zoznamy. Sú to dôležité zoznamy, predstavujú kultúrne dedičstvo (nie- len) nášho národa. Zmienky o nej nájdeme aj v novinách, časopisoch, letákoch, plagátoch, a preto „zabiť“ knihu, aspoň jej odkaz, preto nie je až také jednoduché. Aj po rokoch, niekedy dokonca aj po stáročiach, možno nájsť o nej informácie, dôkaz jej existencie alebo ju samotnú. Kniha podobne ako človek môže byť úspešná alebo zabudnutá, výrazná i nenápadná, nádherná i odpudivá, plná myšlienok, emócií, estetiky aj prázdna ako nádoba, hrdá a vznešená, no môže sa stať podriadenou slúžkou (cit. A. Jónasová). Môže byť nadčasová i pomínuteľná, no aj žijúca len pre istú dobu alebo situáciu.

Každá kniha je špecifickým dielom viacerých ľudí. Autor je telom i dušou knihy, on dáva „na papier“ svoje myšlienky, svoju osobnosť, emócie, najvnútornejší život; on ide s kožou na trh. Bez neho by kniha neexistovala. Potom sa na príprave knižného diela podieľajú aj ďalší: jazykovi korektori, ilustrátori alebo fotografi, grafici, tlačiarne. Kniha nie je osamoteným dielom; na jej vzniku sa podieľajú ľudia, ktorých záujmom je, aby bola čo najlepšia, najzaujímavejšia, ktorých cieľom je čitateľ. Autor je základom, esenciou i espiritom, ostatní svojou prácou jeho úsilie zvelaďujú, posúvajú, približujú čitateľovi, sprostredkujú autorove myšlienky. Každá kniha je výsledkom spolupráce autora a ostatných tvorcov a na každej sa viditeľne objaví charakter ich spolupráce. Autor je ten, ktorý dielo vytvorí – je pilierom, konštrukciou aj fasádou knihy. Jazykovi redaktori, ilustrátori, grafici, tlačiarne budujú nadstavbu a cestu k čitateľovi. K nim sa pripájajú aj distribútori a kníhkupci ako symbol cieľovej roviny pred samotnou cieľovou páskou – čitateľom. Pochopenie myšlienky, empatia, spolupatričnosť, váženie si práce iných, snaha, ochota a schopnosť spolupráce – to všetko okamžite vidno pri držaní novej knihy v rukách. Vzájomná spolupráca, rešpekt, empatia – to všetko sa podpisuje pod výsledným cha-

rakterom i vizuálom knihy. Ak zlyhá jedna zo spolupracujúcich zložiek, čitateľ to vidí i cíti, je to na dielo badateľné. Kniha je osobitým, špecifickým a neopakovateľným dielom, v ktorom sa nachádzajú neopakovateľné autorské texty, ilustračná, resp. fotografická a grafická tvorba, tlačiarenská práca, istotne aj práca tzv. mesiašov, teda ľudí alebo inštitúcií, ktoré dielo financujú. Na každej knihe je každý komponent originálny a jedinečný, a preto je celé dielo jeden veľký originál – tak ako napr. obraz. A na základe toho sa časom, módou a technologickým vývojom menia i spôsoby písania, ilustrácie, grafika aj tlačiarenské spracovanie – kniha je ukážkou duchovného, ale aj technického vývoja spoločnosti, nehovoriac o tom, že kniha je svedkom histórie, vývoja a stavu spoločnosti.

Mnohí knižní fajnšmekri si to uvedomujú, a preto sú ich poličky preplnené. Iste nestihli prečítať obsah všetkých nadobudnutých kníh, ale určite poznajú ich charakter, zameranie a miesto v spoločnosti. Nakoniec, úlohou zberateľov kníh ani nie je všetko prečítať – ale zaradiť ich a rozpoznať ich charakter. Sama k nim patrí. A vždy si vravím, že ešte si prečítam toto a toto... A vždy ma zaujme niečo ďalšie, čo treba archivovať. Ale neposúva to človeka ďalej? Nedáva to človeku výzvu v živote – toto si ešte musím prečítať?

Ako vydavateľka pri privítaní každej novej knihy prajem jej tento osud: aby bola osúchaná, vyblednutá, stránky zažltnuté a pokrčené, obliate kávou, čajom, pivom alebo aj vínom, aby boli natrhnuté a obálka dolámaná. Lebo to značí o tom, že s niekým žila – že cestovala napríklad na dovolenku, že ju chvatom niekto čítal pri raňajkách alebo obede, cestou vo vlaku alebo len tak niekedy v piatok počas voľna, že putovala rôznymi taškami, lebo si ju ľudia medzi sebou požičiavali. Lebo krásne a čisté zostávajú aj po mesiacoch a rokoch knihy nepoužívané. Preto jej prajem záujem širokej verejnosti.

Sama som nikdy nerozmýšľala nad koncom knihy, lebo predpokladám, že minimálne jej duša pretrváva: kniha má svoj život po fyzickom živote aspoň v podobe zmienok o nej v rôznych zoznamoch, článkoch. Ale niekto našiel aj ďalšiu formu života knihy po jej fyzickej smrti, ktorý ma chytil za srdce: knižničky z Považskej Bystrice z kapacitných dôvodov museli vyradiť niektoré knihy a rozhodnúť sa pre ukončenie ich fyzickej púte. Vytvorili im však ďalší osud. A ten vidíte na titulnom obrázku.

Michaela VALOCKOVÁ

Púšť'am – opúšť'am – odpúšť'am

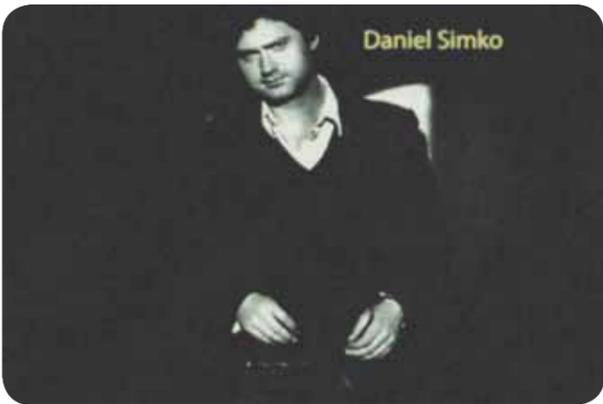
Nad životom **dumám**,
svoje bytie **skúmam**,
nové roly **skúšam**,
lavínu snov **spúšť'am**,
staré zvyky **púšť'am**,
komfortné **opúšť'am**
a seba **odpúšť'am**.

Neistá

Niekedy cítim sa
neistá,
dopredu derie sa
istá
stránka
tienistá.
Vtedy viem
s **istotou**,
že je potrebná
psychická
očista.

Talentovaný univerzitný básnik v americkej emigrácii druhej polovice 20. storočia Daniel Šimko

PETER CABADA

Daniel Šimko

Zo Slovenska odišiel, keď mal desať rokov. Študoval na prestížnej Oberlin College, neskôr získal akademický titul Master of Fine Arts and Poetry na Kolumbijskej univerzite a Master of Library Science na Prattovom inštitúte v Brooklyne. Štrnásť rokov pracoval v Newyorskej verejnej knižnici, ktorej zbierkové fondy systematicky obohacoval aj o slovenské tituly.

Popri dosiahnutých študijných a pracovných výsledkoch Daniel Šimko na seba upozornil aj kvalitou vlastnej tvorby. Verše začal uverejňovať v druhej polovici 70. rokov a čoskoro sa zaradil medzi neprehliadnuteľné zjavy dobovej newyorskej literárnej scény. Keďže dokonale ovládal i nemecký jazyk, dostal v roku 1988 štipendium na preklad knihy Autumn Sonata, Selected Poems of Georg Trakl. Keď prácu dokončil, elitný literárny klub Poet's House mu udelil cenu za preklad a dielo knižne uzrelo svetlo sveta vo

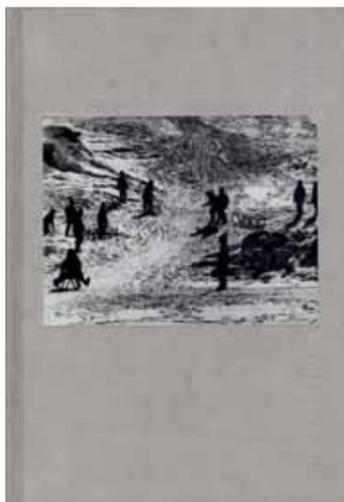
vydavateľskom dome Asphodel. Renomovaný americký básnik, laureát Pulitzerovej ceny Stanley Kunitz na to reagoval slovami, že „kongeniálne citlivý preklad Daniela Šimka odkrýva Traklovu temnú a plachú imagináciu pre novú generáciu čitateľov“.

Básne a preklady publikoval tvorca v rôznych časopisoch a antológiách v USA i Európe. Krátko po novembrovom „nežnom prevrate“ (1989) prvý raz uverejnil – v slovenskom preklade – svoje verše aj v rodnej krajine. Ako excelentný prekladateľ sprostredkoval americkým čitateľom diela Petra Huchela, Miroslava Holuba, Bohumila Hrabala a ďalších európskych básnikov a spisovateľov.

Okrem literárnej a prekladateľskej činnosti sa Daniel Šimko v poslednej etape života intenzívne venoval fotografaniu. Len dva dni pred teroristickým útokom na veže Svetového obchodného centra (World Trade Center) urobil ich originálnu umeleckú snímku (2001). Zomrel vo veku 46 rokov počas prípravy knihy *The World within a Lost Glove*. Pochovaný je v rodinnej hrobke na cintoríne v Slávičom údolí v Bratislave.

Niekoľko mesiacov po Šimkovom úmrtí vyšla slovensko-anglická zbierka veršov *Si sneh / You are snow* v kongeniálnom preklade Ľubomíra Feldeka a s pôsobivými fotografiami Martina Martinčeka (Petrus, 2005). Onedlho – taktiež vo Feldekovom preklade – zrealizovalo vydavateľstvo Ars Stigmy Gustáva Hupku vydanie dvojazyčnej knihy poézie *The World within a Lost Glove*. *Svet v stratenej rukavici* (2006).

Spomínaný významný básnik, spisovateľ a prekladateľ Ľubomír Feldek, žijúca legenda slovenskej kultúry, sa pri jednej príležitosti na margo svojho mladšieho literárneho kolegu a priateľa vyslovil takto: „Amerického básnika posledného polstoročia možno vidíme predovšetkým ako predstaviteľa beat generation, tvoriaceho hravo a veľa, takpovediac ‚on the road‘, ktorý často vyzeral ako tulák, no svetový úspech jeho prostých veršov mu ne-

Obálka knihy *You are snow / Si sneh*

dovolil zomrieť od hladu. V protiklade k tejto predstave, a hoc ne-nápadnejší, sú však pre Ameriku rovnako typickí univerzitní básnici, ktorých sústredenie na výrazové prostriedky ich už akosi a priori odsudzovalo na to, aby tvorili málo a zmierili sa s menšou, univerzitnou publicitou a slávou. A takisto s univerzitnou existenčnou striedanosťou. Univerzitní básnici spravidla hľadali svoje básnické korene v Európe, a tak to Daniela Šimka celkom prirodzene vrhlo práve týmto smerom. No na to, aby sa stal univerzitným básnikom, ho predurčoval už jeho naturel, vrodená, elegantná zdržanlivosť v správaní a vo vyjadrovaní emócií. Vycizelovaný bol každý jeho pohyb – bodaj by nebol aj cizelérom slova.“

Dlhoočakávaný Šimkov americký debutový súbor veršov vyšiel pod názvom *The Arrival* posmrtné až v roku 2009. Kritika ho prijala kladne, pričom recenzenti unisono tvrdili, že z knihy vyžaruje prenikavý pocit straty. Niektoré básne sa zameriavajú na tých, čo prežili holokaust, iné odzrkadľujú rôzne autorove spomienky, všetky ale rezonujú silou vysloveného i nevy povedaného.

Hoci Daniel Šimko po roku 1989 rád chodieval na Slovensko – do pôvodnej vlasti, badateľné stopy vlastného detstva v nej už nenašiel. Ostali s definitívnou platnosťou zakotvené len v básnikovom citlivom srdci a útrobach duše ako jedna z hlbokých trvalých inšpirácií. Autorov predčasný skon bol tak citelnou stratou nielen pre americkú, ale i slovenskú poéziu.

ZÁTIŠIE

(Daniel Šimko)

*Váza, tanier, obraz a šálka:
miesta tmy, miesta láskavosti.
Šaty, kedysi dotknuté, prevesené cez stoličku.*

*Okmášané topole, obrovské telá ničoty,
oslovujúce temné okná
alebo tých niekoľkých, vyhýbajúcich sa polícii.*

*Načo to však všetko? Tisíce míľ odtiaľto
Dunaj je šlah skla proti zamínovaným lesom –
tvár, bobuľa hrozna, zrno.*

*Zapisujem si vaše mená posledný raz.
Píšem vaše mená potajomky.
Buď tichý... Buď tichý...*

*Broskyňa červeno žiari na stole.
Plátok jablka padá do pohára čistého vína.
Všetko je číra bieloba. Si sneh.*

Výtvarné umenie

Maliar, sochár a kresliar František Petrašovič

PETER CABADA

Tanec (kombinovaná technika, 1940; v súkromnej zbierke)

Na tento svet prišiel do rodiny mlynára Mateja Petrašoviča a Terézie, rodenej Blažovej. Ľudovú školu vychodil v rodných Horných Orešanoch, študoval na Štátnej priemyselnej škole kamenársko-sochárskej v Hořiciach (1934 – 1935), oddelení monumentálneho sochárstva AVU v Prahe (u Bohumila Kafku, 1936 – 1939), ako štipendista u Carla Feliceho Zanelliho na výtvarnej akadémii v Ríme (1940 – 1941). Od roku 1941 pôsobil ako výtvarník „na voľnej nohe“ v Bratislave, krátko učil na gymnáziu vo Zvolene (1948). Záverečnú dekádu svojho nedlhého života bol hospitalizovaný v psychiatrickej liečebni v Pezinku-Cajle (1950 – 1959).

Počas štúdií v Hořiciach a Prahe absolvoval František Petrašovič pod vplyvom spolužiakov Františka Gibalu a Františka Draško-oviča študijnú cestu do Talianska. Následne, po návrate domov, sa často a veľmi rád pohyboval v spoločnosti mladých slovenských maliarov, sochárov a básnikov (Ján Mudroch, Jozef Kostka, Rudolf Fabry, Vladimír Reisel), s ktorými aj vystavoval. Ukážky z umelcovej tvorby na rôznych expozíciách a v nadrealistických zborníkoch svedčia o talente i sľubnom štarte, avšak už v tom období sa začala u neho prejavovať ťažká psychická choroba.

Patril k menej známym príslušníkom Generácie 1909, nikdy nemal samostatnú výstavu, dlhodobo trpel zdravotnými problémami, zomrel v relatívne v mladom veku a 9. mája 2023 uplynie 110 rokov od jeho narodenia. Reč bude o talentovanom sochárovi, maliarovi a kresliarovi Františkovi Petrašovičovi, ktorého meno a výtvarné dielo dnes registruje už len málokto.

Rapidné zhoršenie zdravotného stavu malo za následok koniec vystavovania a postupnú rezignáciu na akékoľvek verejnú a spoločenskú dianie.

Ako sochár nadviazal František Petrašovič na odkaz Augusta Rodina, Emila-Antoina Bourdella a expresívne tendencie modernej európskej plastiky. Tvorcove komorné opusy vykazujú zjavnú štýlovú príbuznosť s dielom Jozefa Kostku a Rudolfa Pribiša zo začiatku štyridsiatych rokov 20. storočia. Inštinktívny sklon k badadickému až dramatickému cíteniu autor uplatňoval v riešení odvekých sochárskych tém (Láska, Madona, Matka, Pieta, rodina, Snímanie z kríža...).

Postavy a figurálne skupiny Františka Petrašoviča raz klesajú pod ťarchou osudu, inokedy sa zmietajú v krčovitom zápase, alebo vyžarujú harmóniu a pokojné tóny. Kunsthistorici radia medzi jeho najlepšie skulptúry opusy Hlava dievčaťa (1939), Hlava muža (okolo 1939), Stojaci ženský akt (1941), Rodina (1941 – 1943), Hlava chlapca, Milenci (1942), Pieta, Spomienka (okolo 1943), Madona, Matka (1944), Objatie, Unikanie (okolo 1945), Snímanie z kríža (1947). Dominantná časť Petrašovičovej pozostalosti má charakter štúdií, respektíve ideových náčrtov, ktorým nestihol dať finálny tvar. Príležitostne sa venoval i monumentálno-dekoratívnej tvorbe (náhrobné pomníky, reliéfy, pamätné dosky a tabule).

Väčšinu času trávil Petrašovič ako pacient psychiatrickej liečebne v umeleckej dielni, intenzívnejšej sochárskej činnosti sa už ale nevenoval.

Matka (sadra, 1944; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Milenci (kresba, 1942; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Maľoval však obrazy, zhotovoval a dekoroval rozmanité predmety... Oproti veľkorysosti, ku ktorej pôvodne smeroval v sochárskych kompozíciách, bol jeho maliarsky prejav v rokoch choroby síce naďalej expresívny, ale vo výraze strnulý – s črtami disproporcie, niekedy aj grotesknej príznačnosti. Návratnou témou bola v prípade tohto autora žena v škále protikladných podôb (matka – madona – kurtizána). Osobitnú kategóriu predstavujú maliarske krajinnárske scenérie z okolia liečebne v Cajle, ktoré sa vyznačujú realistickým videním.

Akademický sochár František Petrašovič zomrel vo veku 46 rokov 11. júla 1959 v Pezinku. Umelecke výtvarné diela tvoria súčasť zbierkových fondov Slovenskej národnej galérie v Bratislave a Galérie Jána Koniarka v Trnave.

Vďaka literatúre viem spomaliť a ponoriť sa viac do hĺbky

Rozhovor s Dorotou Hinštovou
DANIELA LYSÁ

Dorota Hinštová (2002), donedávna študentka Gymnázia Matky Alexie v Bratislave, začala tento rok študovať na pražskej FAMU odbor scenáristika a dramaturgia. Keďže sa písaniu venuje od predškolských čias a jej nadšenie a skúsenosti sa neustále hromadia, zapája sa do mnohých literárnych súťaží. Svoj prvý úspech zažila v Martine na súťaži Dramaticky mladí s divadelnou hrou. V súťaži poézie Cena Rudolfa Fabryho získala hlavnú cenu a v súťaži prózy Povedka získala jednu z prémiei.

Daniela Lysá: Keď som ťa počula krásne a úprimne rozprávať o poézii a vo všeobecnosti o literárnom umení počas nedelnej chvíľky poézie, rozhodla som sa urobiť s tebou rozhovor, aby som ťa mohla čitateľom predstaviť. Prezrad nám v krátkosti, ako si sa k literatúre a k písaniu dostala?

Dorota Hinštová: Ďakujem! K písaniu som sa dostala celkom prirodzene. Ako malá som si písala sama pre seba a svoje malé papierové knižky som si aj sama ilustrovala. Bavilo ma to a chcela som sa prirodzene posunúť. Hrala som divadlo, skúsila písať preň a v Martine na súťaži to vyhralo hlavnú cenu. To ma motivovalo začať to brať vážne a vidieť to ako možnú budúcnosť.

Tvoje básne sú hlboké, aktuálne a silné. O čom najradšej píšeš, aké témy ako autorka najradšej vo svojom tvorivom procese spracúvaš?

Mám rada témy, ktoré sú abstraktné. Rôzne pocity, vzťahy a vyrovnávanie sa s vecami, ktoré sa zdajú byť neprijateľné. To, o čom chcem napísať, sa snažím najmä cítiť, až potom o tom uvažovať. Tak najlepšie pochopím, čo je pre danú tému dôležité a väčšinou ma už potom ona sama zavedie k tomu, k čomu treba dospieť.

Svoj prvý úspech si zažila v Martine na súťaži Dramaticky mladí s divadelnou hrou. Prečo práve dráma bola prvým literárnym druhom, v ktorom si sa začala prejavovať? O čom bol tvoj prvý dramatický počin, s ktorým si v tejto súťaži uspela?

Ako som už spomínala, hrala som divadlo a chcela sa mu venovať. Avšak vždy som cítila, že ma to akosi viac baví mimo javiska. Bavilo ma hrať sa so scénou, hudbou a najmä so slovom, ktoré sa v dráme pomocou iných výrazových prostriedkov dalo aj zmlčať. To ma fascinovalo a tým, že som s ním ešte nevedela tak dôsledne zaobchádzať, táto možnosť mi aj vyhovovala. Časom som sa k nemu dostala bližšie, skúsila prózu a dnes si už trúfam aj na poéziu. Mój prvý dramatický text bol o anjelovi, ktorý sa nastáhuje do zabudnutej bytovky a snaží sa vrátiť naspäť domov, ale zároveň pochopiť, prečo ho Boh poslal sem k nám na zem. Avšak tým, ako sa zoznámuje s osudmi jeho susedov, sa z neho čoraz väčší stáva človek. Bol to trochu naivný text, ale veľa mi dal.

O čom a akou formou sa najradšej vyjadruješ prozaicky? Ku ktorým témam máš blízko, a naopak, o ktorých by sa ti písalo len ťažko?

Mám veľmi rada magický realizmus. Baví ma ocitať sa na hrane absurdity. Nechcem však, aby moje texty pôsobili výsmešne, ale skôr súcítili. Mám rada postavy, ktoré sa ocitajú na okraj, sú osamelé alebo nepochopené. Baví ma ich približovať čitateľovi, ktorý si ich môže obľúbiť a možno aj lepšie pochopiť. Bolo by pre mňa ťažké držať sa prívlemlí reality a faktov. Taktiež ma veľmi nebavia detektívne príbehy.

A čo tvoje čitateľské chutky? Ktoré žánre pri čítaní vyhľadávaš najradšej?

Momentálne sa snažím čítať najmä slovenskú literatúru. Je pre mňa veľmi inšpiratívna a baví ma sledovať, akým smerom sa uberá a uvažuje. Žánrovo ma najviac baví už spomínaný magický realizmus, ale mám rada aj listy či denníky. Je to pre mňa zaujímavý spôsob, ako sa o autorovom uvažovaní dozvedieť niečo viac.

Keďže sa rada vyjadruješ cez slová, určite máš toho mnoho prečítaného. Prezrad nám tri slovenské a tri zahraničné tituly, ktorým patrí v tvojej knižnici zaslúžené miesto.

Zo slovenských je to určite Rudolf Sloboda, konkrétne jeho debutové dielo *Narcis, Balla – V mene otca*, či *Zadné izby* od Aleny Sabuchovej. Zo zahraničných bol dlho mojim srdcovým autorom Milan Kundera s knihou *Život je jinde*. Mám však veľmi rada aj Houellebecqa a od neho napríklad *Možnosť ostrova* a zo ženských autoriek sa vždy rada vraciam k Virginii Woolfovej.

Máš obľúbeného autora/autorku, od ktorého/ktorej máš prečítané všetky knihy? Pripúšťaš si k telu aj iných autorov a skúšaš, ako ti rozvíbujú čitateľské vlny nadšenia?

Čítala som takmer všetky knihy od Milana Kunderu a momentálne zbieram všetky od Rudolfa Slobodu. Ale, žiaľ, na čítanie nemám toľko času, koľko by som chcela, a tak sa mi málokedy darí venovať takú veľkú pozornosť jednému autorovi. Skúšam však všeličo. Mám radosť, keď objavím nie úplne známeho autora, ktorý ma prekvapí a naučí niečo nové. Pri poézii sa mi to darí celkom často.

Našli by sme ťa často túlať sa kníhkupectvom s chuťou vlastniť čo najviac kníh, alebo si skôr častejšie v knižniciach a dávaš prednosť knihám, ktoré keď dočítaš prenecháš iným?

Nájdem si čas na oboje. Do kníhkupectva chodievam, keď idem na istotu, za to knižnicu preferujem, keď si daným titulom nie som až taká istá. Je to skvelý spôsob ako si knihu či autora otestovať, a keď mi sadne, rada si knihu kúpim. Najmä slovenskú. Vtedy mám taký zvláštny pocit, že je mojou povinnosťou podporiť autora aj medzi regálmi kníhkupectva.

Pravidelne píšeš pre portál pismak.cz., kde je prezentovaná

amatérska literárna tvorba. Ako tento literárny server funguje a ako si sa k nemu dostala?

Dostala som sa k nemu cez moju učiteľku písania, ku ktorej som niekoľko rokov chodila na kurzy tvorivého písania. Poradila mi, nech tam skúsím niečo pridať, vraj sa tam dá celkom zviditeľniť. Začala som tam pridávať básne a naozaj som dostala veľa zaujímavých a podnetných spätnej väzby. Je to dobrý spôsob pre začínajúcich autorov a autorky, ako svoje texty dostať medzi ľudí. Taktiež je možné tam pridať iba jeden príspevok denne, takže ma to naučilo aj texty triediť a vyberať si medzi nimi, čo nie je vždy práve najľahšia úloha.

Mnoho mladých začínajúcich autorov píše „šuplíkové texty“, ku ktorým sa vždy dostanú len tie isté oči – oči autora. Co by si odkázala mladým, ktorí radi píšu, ale chcú svoje texty dostať ďalej než len do wordu? Pomohli ti osobne literárne súťaže k správnejmu nasmerovaniu?

Hm. Asi by som im poradila stať si za nimi. Skúsiť ich poslať, kam to len pôjde, a ak to nevyjde, skúsiť to znova. Literárne súťaže sú určite dobrá cesta. Dá sa cez ne dostať k tým správnym ľuďom a taktiež si na nich overiť svoje kvality a uvědomiť si nedostatky. Mne osobne to pomohlo zistiť, akým spôsobom o tvorbe uvažujem a akým spôsobom mám v sebe nové nápady hľadať. Taktiež som si mohla toto zistenie overiť na názoroch niekoho, kto sa tomu tiež venuje a hľadá podobné odpovede.

Si súčasťou nejakého literárneho klubu, v ktorom spolu s ostatnými rovnako zmysľajúci mladými ľuďmi komunikujete o literatúre? Máš okolo seba ľudí, možno len človeka, ktorý si ako prvý vždy prečíta tvoje dielo a poskytne ti tak vzácnu – či už pozitívnu, alebo negatívnu – spätnú väzbu?

Tento rok som na súťaži Literárny Zvolen získala mentoring od Márie Ferenčuhovej, takže tento rok tým človekom bola zväčša práve ona. Inak je to moja mama. Myslím, že mojim textom rozumie a vie povedať, kedy niekam smerujú a kedy sú to iba prázdne slová. Čo sa týka literárneho klubu, nestretávame sa. Spoznala som cezeň však skvelú poetku Oľgu Glušťikovú, ktorá mi nesmierne pomohla, najmä v mojich poetických začiatkoch. To ona ma povzbudila moje básne poslať do súťaže a viac si v nich veriť. Taktiež jej tvorba je pre mňa jednou z najinšpiratívnejších.

Aký je tvoj literárny sen do budúcnosti? Chceš vydať knihu alebo sa nechávaš voľne unášať literárnymi vodami?

Ideálne určite knihu. Snažím sa teraz zapracovať na poviedkach a uvažovať nad súvislosťami medzi nimi. Rada by som ich časom začala vyberať do zbierky. Mám však pocit, že som ešte nenašla čosi, čo v sebe hľadám, a tak ešte stále čakám. Som zvedavá, kam ma to zavedie.

Ák si, keď sa zavrie zápisník, vypne pero, sklopí notebook, zavrie kniha? Čo robíš, keď netvoríš a nečítaš? Ktoré sféry života ťa naplňujú a vďaka ktorým naplno žiješ?

Myslím, že veľa vecí si prenášam aj do bežného života. Som asi podobne zamyslená a emočná, viem si veľmi dobre vystáčiť aj sama so sebou. Keď nepíšem, rada sa rozprávam. Napríklad s kamarátmi, s ktorými to stojí za to. Mám rada spoločnosť, more, kaviarne. Mám však rada aj adrenalín a rekreačne sa venujem lezeniu.

Je práve literatúra oblasť, vďaka ktorej dokážeš viac precitnúť, užiť si prítomný okamih a vážiť si viac maličkosti?

Čo sa týka precitnutia určite áno. Maličkosti by som nazvala skôr detailmi, ktoré si vďaka písaniu omnoho viac uvedomujem.

Vďaka literatúre viem spomaliť a ponoriť sa viac do hĺbky, v ktorej rada uvažujem a dáva mi zmysel.

Ukážka z tvorby

LÍSTKY

umýva mu hrud'
chrbát si odkladá
na zajtra

z vane vytáhuje chlpy
a zakladá do herbára

tie najvzácnejšie
si skryje pod vankúš

a za bezsenných nocí
vylisuje

RÍBEŽĽOVÁ

Ríbežľový džem
ako rúž
ktorý z nej spraví ženu
miesto teba

Irena neje
už pár rokov

Irena nie je
povie
a obľíže si ústa

PRÍSAHY

na malíček
sme prisahali
na naše veľké trápenia

na naše matky z kapusty
a otcov z cukrovej vaty
ktorá uletí
pri prvom povzdychu

a mama povie šliap
ďalej
a kyslo sa usmeje

MIER

Ukážka z tvorby
MARTINA ZVARÍKOVÁ

Martina Zvaríková (2000), maturovala na Gymnáziu Viliama Paulinyho-Tótha v Martine, v súčasnosti študuje učiteľstvo slovenského jazyka a filozofie a občianskej náuky na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Medzi jej záujmy patrí čítanie kníh, trávenie času v prírode s rodinou, priateľom a so psom, zumba a varenie.

Mier je veľmi krehký starý pán, ktorý sa už roky snaží vymaniť spod vplyvu Vojny. Tá ho stále trýzni, umlčuje a vďaka tomu je čoraz silnejšia. Mierov pohľad na svet je však prenikavý a keď zbadá čo-ten malú škárku, cez ktorú je schopný ujsť od Vojny, potichu a opatrne sa cez ňu prederie a opäť môže voľne dýchať. Jeho oči sú verné všetkým ľuďom na svete a svojím zamato- vým hlasom sa im s ne- hou prihovára. Obľčený má dlhý biely hebučký kabát a ponúka svoje nekončiace teplo tým, ktorí sa trasú od zimy. Jeho úprimná náruč je

plná lásky, bezpečia a pokoja. Sedí v hojdamcom kresle a s úsmevom sa díva na svet. Sice sa mu snaží pokojne vysvetliť, aby sa z tolkých vojen, bitiek a neľudských činov poučil a prestal vyvo- lávať konflikty, ale on ho vôbec nepočúva a ďalej ukrutne ničí sám seba. Mier však napriek tomu trpezlivo čaká, keď sa konečne vyslobodí z rúk Vojny, lebo až vtedy bude vedieť, že nastal jeho čas. Stále totiž dúfa, že jeho obľúbenú činnosť – zmierovať – ľu- dia pochopia. Dovtedy si však bude radšej vychutnávať čerstvú chrumkavú syrovú pizzu a k tomu si dá pohár vychladeného pro- secca. Večer si vo svojom pohodlnom hojdamcom kresle spokojne pozrie romantickú komédiu, prečíta si pár strán svojej obľúbenej knihy a nakoniec si užije voňavý bublinkový kúpeľ. Zrelaxovaný si potom ľahne do mäkkých perín, zababuší sa a v posteli si nájde príjemnú polohu na spánok. Teší sa, že ho čaká ďalší príjemný deň, počas ktorého sa bude neustále snažiť, aby ho svet počul a jeho varovania si vzal k srdcu. Na konci dňa tak Mier pripomína malé spokojné nevinné dieťa, ktoré si bezstarostne leží vo svojich perinkách. Opak je však pravdou. Mier má totiž bojovú úlohu.

Paulína Loneková (1999) narodila sa na Orave v Trs- tenej, žije v Banskej Bystrici, kde študuje učiteľstvo nemeckého a slovenského jazyka a literatúry na Fi- lozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela. Vo voľnom čase sa venuje hudbe, hre na gitaru a spevu, športu a je veľká milovníčka kníh, akéhokoľvek žánru. Na problémy sa snaží pozerať vždy z viacerých strán, v rámci voľného času sa snaží aj doučovať a venovať tvorivému písaniu, na ktoré sa chce viac zamerať aj v profesionálnom živote.

VOJNA

Ukážka z tvorby
PAULÍNA LONEKOVÁ

Vždy som tu bola, no nie vždy ma všetci vnímali. Zjavila som sa, keď to nikto nečakal. Som ako príznak, ktorý kráča ticho po zemi. Niektorí ma stretli, iní o mne iba počuli z rozprávania druhých.

Nebudem klamať, málokto je skutočne šťastný, keď ma stret- ne, hoci sa možno predtým na mňa tešil. Každý človek ma vníma inak – ako malé dieťa, krvácajúce a nesúce svoju potrhanú hračku, bezcieľne blúdiace ulicami či ako vojaka, mieriaceho na svoj cieľ, ktorý keď zasiahne, všetci stíchnu. Dívam sa na svet rôznymi oča- mi – raz sú hnedé, inokedy zelené, modré – dívam sa na svet skrz oči ľudí, ktorí nemajú vždy na výber a stanú sa mojou súčasťou. Alebo ja ich.

Niekedy ma ani nevidia, iba počujú môj hlas. Hlas mocný a ohlušujúci ako nekončiaca búrka. Inokedy sa zas zmení na tichý šepot, ktorý na nich kričí a volá o pomoc, o mier. Niektorí z tých, čo mali tú česť ma stretnúť, ma videli v uniforme, no boli aj tí, čo ma už videli nahú, v starom, dotrhanom oblečení. V očiach som mala strach o svojich najbližších, strach o život, strach zo smrti. Hnev, smútok a niekedy zas smiech, vzrušenie, odvahy, pokoj, radosť zo života. Radosť z utrpenia. A strach z konca. Čo sa stane, keď z tohto sveta odídem?

Každý, kto ma dobre pozná, vie, že nikomu nič neodpúšťam. Som rázna, na nikoho neberiem ohľad, stojím si za svojím slovom. Nie som pritom ničím iná, som ako mnohí iní ľudia. Mám rada hudbu, tichú aj pre niektorých ľudí príliš hlučnú. Každé ráno a ve- čer si nalejem pohár červeného vína, nápoj, ktorý ma drží pri živo- te. Pripomína mi krv. Pijem ju každý deň, aby som nevyšla z cviku. Zo zvyku. A jediné, čo ma vie nasýtiť, je mäso – nie som žiaden vegetarián... Kto to kedy videl, aby ľudia nejedli mäso...

No jedna vec ma však predsa len od ľudí odlišuje – nedokážem oddychovať. Nikdy. Ani keď večer zapadá slnko a začína sa stmie- vať. A nakoniec aj tak každému pripomínam niekoho iného, takže je v konečnom dôsledku zbytočné opisovať aká som. No keď ma stretnete, budete vedieť, že som to ja. Zaujímavé je, že sa vďaka mne ľudia vždy menia, keď ma stretnú. A potom už ma nikdy nechcú vidieť. Nechápem prečo. Veď to bol práve človek, ktorý ma stvoril...

KARAMELKA

Ukážka z tvorby
JANA BACULÁKOVÁ

Už viem..

že nič nie je naozaj
Zem krúti sa, my stojíme
Už viem, že všetko je inotaj
a hviezdy zažiaria, len keď sme v tme
Už viem, že netreba súperiť
Kto vyhrať má, nech vyhráva
Že zbytočné je víťaziť
kde nie je pretek, len čistá hra
A viem, že najkrajší je detský plač
aj keď ma ruší a núti bdiť
Že nebyť krivdy, zrady, temna, zla...
je ťažko dobré uvidieť
To málo viem
Však postačí?
A či je lepšie....nevedieť

Byť ženou

Plávam si len tak
ulicou
a v dlaniach
až na kosť prázdnych
ukrývam všetky vzory
žitia..

Dievča s obitými kolenami

HAJDÚOVÁ, Silvia: Dievča s obitými kolenami. Prvý vyd. Žilina: Pars Artem, 2022, 86 s.

JUDITA ĎURČOVÁ

A jej slovo má neodškriepiteľnú váhu tým viac, že ani zďa- leka nepripomína mŕtvu skalú, z ktorej pre umlčaný poten- ciál nemôže tryskať živá voda literárne- ho poznania. Práve naopak, zosobňuje žijúci verbálny kom- plex, ktorý vydáva pôsobivé svedectvo o bohatstve a roz- manitosti svojho vnútorného sveta...

Právoplatnou au- torkou tohto poetic- kého celku je Silvia Hajdúová a ihneď na úvod je potrebné dodať, že ide o jej básnickú prvotinu. Ani napriek tomu

však o mladej autorke nemožno tvrdiť, že je čitateľskej ve- rejnosti celkom neznáma, keďže svoje články už publikovala vo viacerých novinách či literárnych periodikách a textársky sa podieľala aj na tvorbe Cvičebnice zo slovenského jazyka. Vo voľnom čase sa popri milovanej poézii venuje tiež tvor- be poviedok, rozprávok, literárno-divadelných recenzií a od- borných príspevkov súvisiacich s didaktikou literatúry. Vďaka občianskemu združeniu OZ ZVONIVKA, ktorú s nadšením za-

Nemožno poprieť skutočnosť, že v tejto pútavej, a predovšetkým originálne spracovanej básnickej zbierke si fanúšikovia lyriky bezpochyby prídu na svo- je. Očari ich však nielen poetickosťou prirodzene dýchajúcou z jednotlivých veršov, ale aj zriedkavou schopnosťou sklbiť rôznorodosť pocitov, myšlienok i predstáv do jediného písomného celku a obratne ich vtessať do viazaného slova. A jej slovo má neodškriepiteľnú váhu tým viac, že ani zďaleka nepripo- míná mŕtvu skalú, z ktorej pre umlčaný potenciál nemôže tryskať živá voda literárneho poznania. Práve naopak, zosobňuje žijúci verbálny komplex, kto- rý vydáva pôsobivé svedectvo o bohatstve a rozmanitosti svojho vnútorného sveta...

ložila, je tiež horlivou propagátorkou múzického čítania i tvo- rivého písania. Kreatívne spektrum jej umeleckého pôsobenia je teda pomerne rozsiahle a ako vyštudovaná slovenčinárka sa v ňom pohybuje nesporne skúsenými krokmi...

Jej literárna prvotina nesie vcelku priliehavý, no zato veľmi netradičný názov „Dievča s obitými kolenami“, poukazujúci na určité rebelantstvo v rámci autorkinej obrazotvornej ríše po- ézie. Pôvabná knižkočka uzrela svetlo sveta v tomto roku, a to vďaka známemu vydavateľstvu Pars Artem. Jej lyrická výpoveď sa nesie na rovnakej vlnovej dĺžke ako sled polofarebných ilus- trácií, ktoré vzišli z tvorivej dielne Radky Cabrádi Tvrdoňovej a ktoré adekvátnym spôsobom dopĺňajú výpovednú hodno- tu básni. Ediční tvorcovia publikáciu nechodobili o výstižný predslov pochádzajúci z pera Jána Papugu, ako aj záverečný doslov spisovateľky Zuzany Kuglerovej, po ktorom nasleduje autorkin stručný životopis spestrený jej usmievavou fotogra- fiou.

Je potrebné vyzdvihnúť fakt, že príslušná zbierka je starost- livo rozdelená do štvorice tematických celkov, pričom sa každý z nich môže popýšiť vlastným názvom. Ich jednotlivé pome- novania sú síce neúmerne dlhé, ale vzhľadom na ich značnú poetickosť na nás vôbec nepôsobia rušivo. Sú volené veľmi vkusne a s patričnou dávkou poetickéj noblesy, čo treba ná- ležite oceniť. Čo je však omnoho dôležitejšie, ich výpovedná hodnota je vo svojej podstate rozdielna, hoci to neskúsené oko laického čitateľa nemusí postrehnúť hneď od prvého okamihu, ako sa zahľbí do tejto fascinujúcej poézie... Faktom však zostáva, že istá časť tejto exotikou zaváňajúcej lyriky je presiaknutá domácimi či pesimistickými víziami, kým iná zasa oplýva výraznou dávkou cestovateľského motívu. Básnické celky sa síce sem-tam navzájom kaskádovito ovplyvňujú alebo dokonca emočne prelínajú, no evidentne nie až natoľko, aby ich oko skúseného básnického zanietca nedokázalo identi- fikovať...

Poézia Silvie Hajdúovej sa vyznačuje nevšednou vlast- nosťou nazerať na tento pominuteľný svet cez odzbrojú- co úprimnú optiku reálnosti, priam sherlockovsky zakompo- novanej do originálnych básnických obrazov. Nechýba jej univerzálny šarm, no ani akýsi nadčasový nádych nostalgie pretkávaný hmlistými spomienkami na vlastné detstvo... Zá- roveň sa tu zložitejšie veršoradia vcelku nenásilne striedajú s tými jednoduchšími, čo nám nielen ulahčuje emocionálne vnímanie jednotlivých básní, ale nabáda nás to tiež k hlbším úvahám o ich začarovanom poslanstve.

Aj napriek drobnému literárnemu prehrešku v podobe častého utiekania sa k nie príliš populárnemu genitívnemu metaforám je na záver nutné vyzdvihnúť autorkinu vzácnu schopnosť zaujať umeniachtivého čitateľa do takej miery, že ho prostredníctvom imaginárnej veršológie načisto vtŕha do víru svojich najintímnejších predstáv... Jej poetická prvotina je preto vhodná pre kohokoľvek, kto sa s obľubou ponára do prirodzených úvah o ľudskej duši, pozemskom živote či realistickom svete plnom depresívnych túžob a nesúcom sa práve v znamení obitých kolien, no tiež vidiny lepších zaj- trajškov. Veríme, že kniha si nájde široký okruh fanúšikov, ktorým literárny vývoj ženskej poézie na Slovensku nie je ľa- hostajný...

Slovenský literárny ústav Matice slovenskej
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, tel.: +421 918 904 942,
e-mail: snn@matica.sk

Redakčná rada

Július Lomenčík (hlavný redaktor), Zuzana Bukovenová,
Peter Cabadaj, Martin Kubuš, Daniela Lysá, Marcel Páles,
Lukáš Perný, Lenka Želonková, Eva Čulenová – Signis,
vydavateľstvo (grafika)

Vydavateľ
Matica slovenská

Severovýchodné Slovensko ako urputné bojisko prvej svetovej vojny Poznanie udalostí sa výrazne posunulo

Marián ŠIMKULIČ – Foto: autor

Uprostred marca tohto roku sa v priestoroch Vihorlatského múzea v humenskom kaštieli uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia Severovýchodné Slovensko – bojisko prvej svetovej vojny. Práve tento región okresu bol totiž jediným územím Slovenska, kde v rokoch 1914 – 1915 prebiehali boje medzi cisárskou rakúsko-uhorskou, nemeckou a cárskou ruskou armádou na Karpatskom fronte. Dlhodobý projekt konferencie priniesol nové a objavné témy, ktoré prezentovali historici z Poľska, Maďarska, Česka, Ukrajiny a zo Slovenska. Organizátorom bol humenský Klub vojenskej histórie Beskydy pod záštitou International Visegrad Fund.

V úvode predsedu Klubu vojenskej histórie Beskydy Martin Drobňák priblížil miesto konania konferencie, keďže prvú organizoval klub v roku 2007 spoločne s Vihorlatským múzeom v priestoroch humenského kaštieľa. Spolupráca s múzeom pokračovala aj počas uplynulých šiestnástich rokov spoločnými podujatiami – výstavami, prednáškami i konferenciami. Ako uviedol, od roka 2007 sa poznanie histórie prvej svetovej vojny výrazne posunulo.

■ ZAUJATIE TĚMOU

Téma sa venuje širší okruh bádateľov a historikov, prednášky sú omnoho detailnejšie a odbornejšie, je na nich vidieť dlhoročné úsilie bádateľov. Napokon, mohli sa o tom presvedčiť aj účastníci tohtoročnej medzinárodnej vedeckej konferencie. Prvým z trojice prednášajúcich maďarských historikov zo združenia Nagy Haboru – Veľká vojna, bol János Rózsafi. Venoval sa zničeniu honvédskeho pluku v Karpatoch 5. februára 1915. Po ruskej ofenzíve za obcou Habura sa stav 3. honvédskeho pešieho pluku zredukoval na tristo mužov. Ešte 4. februára sa pluk usiloval svoje pozície udržať, aby večer o 21. hodine dostali vojaci rozkaz na ústup. Nepomohli ani dve roty vyslané na pomoc z Oradey. Pluk postupne cársku armádu jednotky obkľúčili a dostal sa do zajatia. V archíve sa neskôr našiel zoznam štyridsiatich šiestich vojakov pluku, ktorým sa podarilo zachrániť. Až v marci 1915 c. k. armáde velenie sformovalo nový 3. honvédskejší peší pluk.

Norbert Stencinger zo spomínaného maďarského združenia priblížil dedinu Osadné v boji odohrávajúcich sa tu v apríli 1915. Návšteva krypty v Osadnom s množstvom lebiek a kostí vojakov prvej svetovej vojny inšpirovala maďarského historika na dôsledné štúdium tunajších bojov. Vtedajšie štyri pluky honvédskej divízie, ktoré prišli do okolia obce, mali 2 800 mužov. Začiatkom mája sa ich stav zväčšil o 3 300, aby koncom mája 1915 po skončení bojov opustilo Osadné 780 mužov (!)

■ AKO NA DLANI...

Boje prebiehali v horskom teréne, v ktorom cárska armáda obsadila strategické vyvýšené kóty. Z tých mali rakúsko-uhorské vojská ako na dlani. Napriek tomu rozkaz velenia bol jednoznačný – útočiť! Nepomohlo ani delostrelectvo, ktoré nezasiahlo výhodne umiestnené ruské pozície. Napokon po skončení útoku 22. apríla trvalo ešte šesť dní, kým sa podarilo dostať mŕtvych a ranených z bojiska. Priemerné straty v rakúsko-uhorských plukoch predstavovali krutých sedemdesiatpäť percent...

Radim Kapavík z českého združenia Signum belli 1914 priblížil straty bojujúcich armád v Karpatoch v rokoch 1914/1915. V roku 1914 nastúpilo na front v Karpatoch 11 peších divízií a 4 jazdecké. Dovedna 150-tisíc rakúsko-uhorských vojakov, ktorých počty boli postupne doplňované, aby sa ich stav ustálil na približne 200-tisíc mužov. V roku 1914 sa straty ešte veľmi nasledovali, až priebeh bojov v roku 1915 nastolil túto požiadavku. Bilancia na karpatskom úseku frontu bola hrozivá: v rakúsko-uhorskej armáde padlo 39 500 vojakov, cárska ruská armáda mala 32 500 mŕtvych.

■ VOJNOVÉ SPRAVODAJSTVO

Béla Bartók z maďarského združenia Nagy Haboru priblížil úsilie eger-

Účastníci medzinárodnej vedeckej konferencie na nádvorí kaštieľa v Humennom

ského vojnového spravodajcu Oszkára Damóa, ktorý sa pohyboval na karpatskom bojisku v rokoch 1914/1915 a prinášal o tom správy a reportáže v dobových periodikách. Od prvotného nadšenia pre vojnu, ktorá sa mala skončiť skôr, ako opadá lístie na stromoch, po následné kruté opisy bojisk a osudov civilného obyvateľstva, ktoré muselo znášať jej príkoria.

Tomáš Wožny zo združenia v Gorliciach predstavil pôsobenie haličských jednotiek rakúsko-uhorskej armády na území dnešného Slovenska v rokoch 1914/1915. Halič, patriaca pod Rakúsko-Uhorsko, bola rozdelená na tri administratívne celky – Krakov, Przemysl a Lvov, odkiaľ nastupovali poľski a ukrajinskí vojaci na Karpatský front na severovýchode Slovenska.

■ DROTÁRSKY REGIMENT

Jana Zatková z bratislavského Vojenského historického ústavu priblížila rakúsko-uhorský 71. peší pluk a jeho pôsobenie v Karpatoch. Začiatkom roka 1915 bol „drotársky“ pluk, ktorému názov prischol pre národnostnú dominanciu Slovákov tvoriacich v tom čase až osemdesiatpäť percent mužstva, zaradený do ťažkých bojov v Karpatoch. Z územia dnešného Poľska sa začiatkom apríla 1915 regiment dostal po prechode Ruského a Veľkej Poľany cez Stakín do Dlhého nad Cirochou. Ťažké boje s cárskou ruskou armádou trvali až do konca apríla. Začiatkom mája začali nemecké a rakúsko-uhorské vojská ofenzívu pri Gorliciach, čo prinútilo ruské jednotky stiahnuť sa z Karpát i z územia severovýchodného Slovenska.

Anton Liška z Krajského Pamiatkového úradu v Prešove predstavil autentické prvky drobnej architektúry na vojnových cintorínoch z prvej svetovej vojny na severovýchodnom Slovensku. Rozumieme nimi centrálnu križku, cintorínske kaplnky, náhrobné križky a židovské náhrobné macey, náhrobníky, pomníky a podobné memorálne atribúty, ktoré vznikli súčasne so založením vojnového cintorína, respektíve bezprostredne po ňom, t. j. v časoch prvej svetovej vojny alebo v čase jeho konečnej architektonicko-sadovnickej úpravy, teda v medzivojnovom období (1918 – 1939), a tiež pomník židovským vojakom zomretým v prvej svetovej vojne z roka 1940. Najviac šesť týchto autentických prvkov sa zachovalo na cintorínoch v Medzilaborciach vrátane židovského vojnového cintorína v Medzilaborciach Vydrani.

■ INFANTERISTI A FLIKY

Rado Turík z humenského Klubu vojenskej histórie Beskydy vo svojej prednáške Infanteria Regimentu 66

pešieho pluku na bojiskách prvej svetovej vojny priblížil pluk, v ktorom od jeho zrodu v roku 1860 väčšinu tvorili vojaci z územia Zemplínskej a Užskej župy. Až 46 percent pluku tvorili Slováci, 25 Maďari, 22 Rusíni a 7 iné národnosti monarchie. Pluk bol od začiatku vojny nasadený proti cárskym ruským silám na Karpatskom fronte v Haliči i na severovýchode Slovenska. Zaujímavý bol výskum strát pluku v tomto období. Vďaka zeleným kartotékam, ktoré sledovali množstvo nezvestných, podarilo sa spresniť počty padlých na 4 341.

Historik Juraj Červenka sa prezentoval témou Technické problémy rakúsko-uhorských vojenských lietadiel počas nasadenia nad územím dnešnej Slovenskej republiky. Lietadlá a pílnoti na Karpatskom fronte boli v tom čase zaradené do desiatich leteckých jednotiek – flikov. Na ich straty vplyvali časté zmeny dislokácií, streľba zo zeme, technické problémy vratkých lietadiel a zlé poveternostné podmienky – nárazový vietor, výdatný dážď, silné sneženie či hustá hmla. Časté boli aj incidenty s nepriateľskou stranou...

Štrnásteho novembra 1914 vyštartoval z letiska v Strážskom letec jednotky Flik 1 Otto Jindra. Pri prelete nad ruskými vojskami ho zostrelili, podarilo sa mu však s poškodeným strojom pristáť. Aby sa Rusi nedostali k lietadlu, podpálili ho. Po dvanásťkilometrovom úteku sa stretol s jednotkami rakúsko-uhorskej armády a zachránil sa.

■ ZÁKOPY NAMIESTO KOLAŽÍ

Anna Šimkuličová predstavila osobnosť Šándora Surmaja v Karpatoch v rokoch 1914/1915. Dožil sa úctyhodných osemdesiatich štyroch rokov, no po štúdiách v Segedíne, ktoré ho predurčovali na kariéru v službách kráľovských železníc, náhoda spôsobila, že ho ako dvadsaťdvaročného zaradili podľa starého obranného zákona k honvédom. V armáde napokon ostal a vypracoval sa až na generálmajora, sekčného šéfa na ministerstve obrany a po vypuknutí vojny sa stal štátnym tajomníkom ministerstva. V novembri 1914 na vlastnú žiadosť odišiel do služby na fronte. Na čele karpatskej honvédskej armády sa spolu so skupinou Josefa Krautwalda podieľal na oslobodzovaní Humenného (28. novembra 1914) i Medzilaboriec (11. novembra 1914). Držiteľ Rádu Márie Terézie bol mimoriadne obľúbený u svojich vojakov, s ktorými absolvoval mnoho bitiek na Karpatskom fronte a na iných frontoch prvej svetovej vojny.

■ KOŠICKÉ POHREBISKO

Viktor Szabo sa vo svojej prezentácii venoval vojnovému cintorínu v Košiciach a možnostiam jeho využitia v oblasti cestovného ruchu v minulosti a v budúcnosti. Pôvodný vojnový cintorín v Košiciach sa rozprestieral na ploche vyše dvoch hektárov. Bolo tu umiestnených vyše dvetisíc jednotlivých hrobov aj masové hroby – odhadom sedemtisícpäťsto pochovaných. Ešte aj v roku 1949 tu existovali tabuľky s menami pochovaných. V sedemdesiatich rokoch sa už o vojnový cintorín úrady nestarali, križky boli spráchnivené, tabuľky odcudzené. V tých rokoch sa vďaka industrializácii strojnásobil počet obyvateľov Košíc a hľadali sa miesta na cintoríne, kde ich pochovávať. A keďže na vojnovom cintoríne boli mŕtvi pochovaní v hĺbke 2,5 metra, vtedajší kompetentní našli riešenie, podľa ktorého nebudú cintorín exhumovať, ale Košičanov budú pochovávať do maximálnej hĺbky 1,2 metra...

Napokon na ploche pôvodného vojnového cintorína vybudovali symbolický hrob v podobe sochy vojaka v zákope od sochára Juraja Bartusza (1983). Na základe novej koncepcie cintorína hrdinov, spracovanej v roku 2019 (Lukáš Sečka, Peter Tracík), by mali byť súčasťou obnoveného vojnového cintorína ocelové stély – tabuľky, kde budú uvedené mená 6 596 padlých vojakov z dvadsiatich štyroch súčasných štátov – Slovensko 580, Česko 703, Rumunsko 898, Poľsko 236 atď. Ostáva len veriť, že popri už inštalovaných stélach sa v rozpočte mesta nájdú aj prostriedky na vrytie mien hrdinov z čias prvej svetovej vojny. Takýto vojnový cintorín by sa iste stal turisticky zaujímavým miestom pri návšteve metropoly východu – Košíc.

Dvojica ukrajinských historikov Andrej Shutyak a Jurij Fatula sa pre známe vojnové udalosti na konferencii nezúčastnili. Ich vystúpenia na tému Ruský 73. peší krymský pluk počas bojov v Karpatoch a Rakúsko-uhorský 85. peší pluk v boji pri Veľkej Poľane budú súčasťou pripravovanej publikácie.

NA MARGO

Máme tu každoročné výročie skončenia druhej svetovej vojny – doteraz najväčšieho ozbrojeného konfliktu v dejinách ľudstva. Začal sa prvého septembra 1939, keď nacistické Nemecko zaútočilo na Poľsko. V Európe sa vojna skončila podpisom bezpodmienečnej kapitulácie Nemecka 8. mája 1945, ale jej definitívny koniec nastal až druhého septembra 1945 ďalším podpisom – o bezpodmienečnej kapitulácii Japonska na americkej bojovej lodi USS Missouri v Tokijskom zálive. Koniec druhej svetovej vojny si európske štáty pripomínajú 8. mája ako Deň víťazstva nad fašizmom.

Sedemdesiatosem rokov po

V Rusku a v niektorých ďalších krajinách bývalého Sovietskeho zväzu si porážku nacistického Nemecka pripomínajú o deň neskôr – 9. mája ako Deň víťazstva vo Veľkej vlasteneckej vojne. V Spojených štátoch oslavujú koniec druhej svetovej vojny až v septembri pri príležitosti výročia kapitulácie Japonska. Počas šiestich rokov trvania druhej svetovej vojny zomreli a utrpeli zranenia desiatky miliónov ľudí. Podľa vedeckou obcou akceptovaných údajov v nej zahynulo okolo šesťdesiat miliónov. Najväčšie straty, takmer dvadsaťsedem miliónov vojakov a civilistov, utrpel Sovietsky zväz.

Do bojových operácií sa postupne zapojilo vyše šesťdesiat krajín sveta, v ktorých žilo približne osemdesiat percent vtedajšej svetovej populácie. Priama bojová činnosť zasiahla územie štyridsiatich štátov – bojovalo sa v Európe, severnej Afrike, Atlantiku, Oceánii i v južnej a juhovýchodnej Ázii.

Slováci od začiatku vojny aktívne bojovali proti fašizmom na rôznych frontoch. Išlo napríklad o československé vojenské jednotky v zahraničí, o povstaleckú 1. česko-slovenskú armádu na Slovensku či domáci partizánsky odboj. Vyvrcholením ozbrojeného úsilia v boji proti fašizmu sa stalo Slovenské národné povstanie, ktoré sa začalo 29. augusta 1944. Druhá svetová vojna v Európe sa oficiálne skončila 8. mája 1945 o 23.01 hodine. V Sovietskom zväze bolo však vzhľadom na časový posun už po polnoci, preto bol za Deň víťazstva vyhlásený 9. máj.

Na území Slovenska je podľa riaditeľa Vojenského historického ústavu Miloslava Čaploviča pochovaných okolo stodvadsaťtisíc vojakov oboch bojujúcich strán z čias druhej svetovej vojny. „Treba si pripomínať všetky obeť druhej svetovej vojny a ctíť si najmä tých, ktorí padli za našu slobodu,“ povedal pri jednom z predchádzajúcich výročí. Najviac obetí priniesla podľa neho na našom území Červená armáda – až 63-tisíc, ale v tisícoch sa rátajú aj obeť z radov Rumunskej kráľovskej armády a Československého armádneho zboru. Na našich cintorínoch leží aj 42-tisíc padlých nemeckých vojakov a takmer dve tisíce Maďarov, ktorí počas oslobodzovania Slovenska bojovali na nemeckej strane. Sú sústredení na dvadsiatich dvoch vojnových cintorínoch.

(ib)

OZNAM

NEOGRAFIA, a. s., Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa

OZNÁMENIE o konaní riadneho valného zhromaždenia

Predstavenstvo akciovej spoločnosti NEOGRAFIA, a. s., so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, zapísanej v obchodnom registri Okresného súdu Žilina v odd. Sa, vl. č. 181/L na základe uznesenia predstavenstva a v súlade s čl. VIII., ods. 6 stanov zvoláva

RIADNE VALNÉ ZHROMAŽDENIE

spoločnosti NEOGRAFIA, a. s. so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, ktoré sa uskutoční dňa 20. júna 2023 o 13.30 hod. v závodnej jedálni v sídle spoločnosti.

PROGRAM:

- Otvorenie
- Voľba orgánov riadneho valného zhromaždenia
- Výročná správa predstavenstva o výsledkoch podnikateľskej činnosti spoločnosti za rok 2022
- Riadna individuálna účtovná závierka spoločnosti za rok 2022, návrh na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2022
- Stanovisko dozornej rady k riadnej individuálnej účtovnej závierke za rok 2022, k návrhu na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2022 a správa o činnosti dozornej rady v roku 2022
- Schválenie výročnej správy a riadnej individuálnej účtovnej závierky za rok 2022
- Schválenie návrhu na usporiadanie hospodárskeho výsledku za rok 2022
- Voľba člena dozornej rady
- Schválenie nadobudnutia vlastných akcií spoločnosti
- Informácia o podnikateľskom zámere na rok 2023
- Schválenie auditora na overenie účtovnej závierky za rok 2023
- Záver

Riadna individuálna účtovná závierka za rok 2022, meno osoby, ktorá sa navrhuje za člena dozornej rady, je akcionárom k dispozícii na nahliadnutie v sídle spoločnosti (Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa) na sekretariáte generálneho riaditeľa č. dverí 201 v termíne od 20. mája 2023.

Prezentácia akcionárov sa začne 30 minút pred začiatkom riadneho valného zhromaždenia a skončí sa o 13.30 hod. Akcionár je pri prezentácii povinný predložiť doklad o totožnosti. Pri zastupovaní je potrebné predložiť úradne overené splnomocnenie.

Rozhodujúcim dňom na uplatnenie práva účasti na riadnom valnom zhromaždení je 20. jún 2023.

V Martine dňa 27. apríla 2023

Mgr. Marek Hanuska, v. r.
predseda predstavenstva

Mgr. Maroš Smolec, v. r.
podpredseda predstavenstva

Program osláv a podujatí k 160. výročiu Matice slovenskej

Slávnostný martinský týždeň

Viliam KOMORA – Foto: Matica slovenská

Matica slovenská oslaví tento rok 160. výročie založenia a súčasne aj 30. výročie vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Centrom osláv bude Martin na začiatku augusta od štvrtka až do nedele – 3. 8. 2023 sa uskutoční V. kongres matíc slovanských národov a slovanských inštitúcií. Ten bude pokračovať aj nasledujúci deň, keď matičiari viacerých národov a Slovania budú rokovať o aktuálnych témach. V piatok 4. 8. po skončení rokovania kongresu sa v podvečerných hodinách uskutoční Vstupný program pred súčasnou sídelnou budovou Matice slovenskej v Parku sv. Cyrila a sv. Metoda.

VÝZVA

Hlavný program otvorí inscenené valné zhromaždenie MS z roka 1863 aj s príchodom Štefana Moysesu na historickom koči. Odznejú príhovory hlavných predstaviteľov domáciach a zahraničných delegácií. Podvečer si diváci budú môcť pozrieť divadelné predstavenie Čaj o piatej, ktoré odohrajú herci z Divadla Komora pri Dome MS v Komárne.

DOMA A VO SVETE

Centrom osláv bude sobotné popoludnie 5. augusta 2023 pod názvom Matica žije na Slovensku aj vo svete. Pred súčasnou sídelnou budovou Matice v Parku sv. Cyrila a sv. Metoda vystúpia v programe folklórne matičné kolektívy zo všetkých kútov Slovenska a slovenského zahraničia. V pod-

Národné matičné slávnosti sa konajú v Martine každoročne. Tento rok však bude okružle 160. výročie vzniku Matice slovenskej.

večerných hodinách sa uskutoční galaprogram pod názvom 160 rokov v Turčianskej záhradke, 30 rokov v Slovenskej republike.

Hlavným vyvrcholením celého programu bude vystúpenie Slovenského ľudového umeleckého kolektívu a následne v Parku sv. Cyrila

Podpredseda Matice slovenskej Marek HANUSKA o významnom jubileu

Spomienka na 160. výročie vzniku ustanovizne

Zhovárал sa (mrs) – Foto: MS

• Ako prvý podpredseda Matice slovenskej (MS) ste dostali úlohu zorganizovať oslavy 160. výročia vzniku Matice slovenskej. Kedy a kde sa budú konať?

Som len jedno koliesko v tíme, pretože zorganizovať takéto podujatie nie je v silách jednotlivca. Pozoruhodné je, že jubileum Slovenskej republiky (tridsiate výročie) a MS (stošesťdesiate výročie) si pripomíname počas celého roka. Matičiari, žijúci vo všetkých kútoch Slovenska, konajú rôzne akadémie, koncerty venované týmto udalostiam priebežne už od začiatku roka. Vyvrcholením pre všetkých budú oslavy na začiatku augusta v Martine.

• Dozvedeli sme sa, že oslavy budú mať naozaj veľkolepý rozmer. Aký bude ich program a koľko dní budú trvať?

Slávnosti sú naplánované od 3. do 6. augusta a budú mať medzinárodný rozmer. Začnú sa Kongresom matíc slovanských národov a slovanských inštitúcií, takže budú prítomní zahraniční Slováci, ale aj

NA SLOVIČKO

zástupcovia bratských slovanských národov. Galaprogram osláv bude v sobotu. V ňom by sme chceli vystihnúť, ako sa už desiatky rokov vinie stuha matičiarov a ich skutkov slovanskými dejinami a ako títo matiční činovníci prispeli k tomu, čo by si mali všetci Slováci vážiť. K zvrchovanej Slovenskej republike. Ukončenie bude v nedeľu pobožnosťami vo všetkých kresťanských chrámoch v Martine.

• Finančná situácia v Matici slovenskej nie je optimálna. Oslavy stoja peniaze. Predsedníctvo ustanovizne vyzvalo členov Matice, aby podporili ich konanie darom. Ako prebieha táto výzva?

Financovanie osláv nie je možné len zo štátnej dotácie, ktorá ledva stačí na základné fungovanie Matice. Najmä ak služby, ktoré je potrebné obstarávať (technika, umelci atď.), sú dnes veľmi drahé. Ešteže naše matičné umelecké kolektívy budú účinkovať za občerstvenie, prípadne za dopravu. S financovaním akcie nám pomôže naša tlačiareň Neografia, a. s., Mesto Martin, ale príspevky už poskytli aj niektoré župy. Veríme aj v úspech „vnútramatickej zbierky“, kde sme si dali cieľ, že na Slovensku sa nájde stošesťdesiat matičiarov, ktorí prispedia sumou sto eur. Zatiaľ sa to vyvíja sľubne, zapojili sa vrcholoví funkcionári Matice, miestne odbory, ako aj jednotliví členovia, a niektorí aj sumou vyššou ako sto eur (ako povedzme správca MS Maroš Smolec 250 eur). Stav v polovici apríla bol približne dvetisícpäťsto eur.

Vo Wetzlerovom dome otvorili matičiarovi Petrovi Horváthovi pamätnú izbu

Pracoval po boku dvanástich ministrov kultúry

Text a foto: Ivan KRAJČOVIČ

Klasik napísal, že sú iba dva typy dobrých ľudí. Ti, ktorí zomreli, a tí, ktorí sa ešte nenarodili. Peter Horváth patril medzi tých prvých, preto, bohužiaľ, už nie je medzi nami. Mal veľa krásnych myšlienok, ktoré si budú nielen ja, ale aj mnohí pamätať. Napríklad tú, že si želá, aby národ slovenský si ctil hodnoty a ľudí, ktorí ich tvorili a vytvárajú. On sám patril medzi nich.

Alfréd Wetzler bol jedným z dvojjice väzňov, ktorému sa podarilo utiecť z nacistického koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau. Hoci Wetzlerov dom je po ňom len pomenovaný, bola v ňom pri príležitosti nedožitých osemdesiatich narodenín Petra Horvátha otvorená jeho pamätná izba. V týchto priestoroch sa totiž v roku 1943 muzeológ a historik Peter Horváth narodil.

DVANÁST MINISTROV

Peter Horváth a kultúra sú synonymom. Pracoval vo vysokých funkciách po boku dvanástich ministrov kultúry od socializmu až po samostatnú Slovenskú republiku, pritom nikdy nebol členom žiadnej politickej strany. Už len to svedčí o jeho pracovných kvalitách a, žiaľ, aj o tom, že kedysi nebola potrebná na funkcie iba stranická príslušnosť ako dnes.

Na otvorení pamätnej izby matičiarovi P. Horváthovi nechýbala ani fotografická legenda Jozef Šelesták.

Vybral si ho ako prvý básnik Miroslav Válek, ale okrem neho zažil aj ďalšieho básnika Pavla Koyša, hercov Ladislava Chudíka, Luba Romana, Dušana Slobodníka, Ivana Hudeca a ďalších. Vďaka nemu máme dnes na Slovensku Bojnický oltár, ktorý vybojoval od

českej strany po rozdelení republík. Ani po odchode na dôchodok v roku 2006 neostal mimo kultúrneho diania. Pôsobil v Heraldickej komisii Ministerstva vnútra SR pre realizáciu erbov miest a obcí Slovenska, v Návrhovej komisii Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SR pre

emisiu slovenských poštových známok a ako poradca v Národnej banke Slovenska pre emisiu slovenských pamätných mincí.

DOBRY POCIT

Najprv sa pozvaní hostia zišli pri rodinnej hrobke rodiny a potom sa odobrali do centra Trnavy. Pamätná izba dostala názov Salón Dobry pocit. Jeho manželka Adriana Horváthová sa poďakovala dcére Gabriele Giottoovej, ktorá je najmä v zahraničí známou módnou dizajnérkou a ktorá stojí za touto myšlienkou. Peter Horváth mal rád trnavskú vináreň a kaviareň Dobry pocit. Dnes už však neexistuje, a tak sa realizovala myšlienka pomenovať aj jeho izbu týmto názvom.

„Dobry pocit z jeho života napriek smrti tu ostáva,“ hovorí pani Horváthová. „Mnohí mi hovoria, koľko myšlienok a plánov spolu pri nekonečných rozhovoroch nedokončili. V izbe sú okrem iného aj jeho ocenenia, ktoré u nás zaberajú v panelovom byte objemnú skriňu, údaje o jeho živote a drobné spomienky priateľov. Bol to človek, ktorý si s každým dokázal nájsť spoločnú reč.“

Preto na otvorení izby nevládla ani smutná atmosféra – skôr príjemne spomienková.

Dvesto rokov od narodenia výtvarného umelca Petra Michala BOHÚŇA

Maliar späť so štúrovcami nielen farbami

Bohdan KRAUS - Foto: Wikipédia

Jeden z najvýznamnejších slovenských maliarov 19. storočia Peter Michal BOHÚŇ sa narodil pred dvesto rokmi 9. septembra 1822 vo Veličnej na Orave do početnej rodiny evanjelického farára. Základy národného povedomia nadobudol doma v rodine a v obecnej škole vo Veličnej u rektora Pavla Zocha. Navštevoval evanjelické gymnázium v Gemeri a lýceum v Levoči. Ešte ako študent lýcea sa stal prívržencom štúrovskeho hnutia a zostal mu verný až do konca života.

Bohúňovými spolužiakmi boli Janko Kráľ, Ján Francisci, Samuel B. Hroboň, Ján D. Makovický a Ján Kalinčiak. Po štúdiu v Levoči absolvoval trojročný právnický kurz na lýceu v Kežmarku. Tu vytvoril prvé maľby a upozornil na svoje výrazné výtvarné nadanie. Vďaka sponzorom, medzi ktorými bol mikulášsky národovec a kníhkupec Gašpar Fejérpataky-Belopotocký i slovenský národnobuditeľský spolok Tatrín, ho v roku 1843 prijali na pražskú Akadémiu výtvarných umení do dvojiročnej prípravy.

Po ukončení prípravy ho zaujala technika tlače z plochy, najmä litografia, pochopil jej význam pre umeleckú propagáciu a rozhodol sa, že ďalší rok

Peter Michal BOHÚŇ stál na začiatku vývinu slovenského výtvarného umenia.

strávi učením u významného českého litografa Františka Šira. Vďaka získaným vedomostiam dostal objednávku na ilustrovanie botaniky Jana Svato-pluka Presla Rostlinář (Třicet a dva obrazy k prvopočátkům rostlinosloví). Túto jeho prácu ohodnotila Matica česká zvláštnym uznaním. Už v roku 1846 zverejnil v Orlovi tatranskom svoj umelecký program – vytvoriť litografické obrazy Slovákov v ľudových krojoch, slovenskej krajiny a portréty významných slovenských osobností.

Vo voľných chvíľach Peter Bohúň navštevoval pražské umelecké kruhy, stretával sa s českými národovcami a učil v rodinách českej inteligencie kreslenie. Vlastenecké kruhy ho nakoniec ovplyvnili viac než štúdiom na akadémii. Vinou existenčných problémov však výtvarnú školu v roku 1847 opustil a vrátil sa na Slovensko. Jeho túžba pokračovať v umeleckom raste ďalej vo Viedni sa pre tie isté príčiny už nesplnila...

PROFIL

strávi učením u významného českého litografa Františka Šira. Vďaka získaným vedomostiam dostal objednávku na ilustrovanie botaniky Jana Svato-pluka Presla Rostlinář (Třicet a dva obrazy k prvopočátkům rostlinosloví). Túto jeho prácu ohodnotila Matica česká zvláštnym uznaním. Už v roku 1846 zverejnil v Orlovi tatranskom svoj umelecký program – vytvoriť litografické obrazy Slovákov v ľudových krojoch, slovenskej krajiny a portréty významných slovenských osobností.

Vo voľných chvíľach Peter Bohúň navštevoval pražské umelecké kruhy, stretával sa s českými národovcami a učil v rodinách českej inteligencie kreslenie. Vlastenecké kruhy ho nakoniec ovplyvnili viac než štúdiom na akadémii. Vinou existenčných problémov však výtvarnú školu v roku 1847 opustil a vrátil sa na Slovensko. Jeho túžba pokračovať v umeleckom raste ďalej vo Viedni sa pre tie isté príčiny už nesplnila...

■ ZATYKAČ ZA PROKLAMÁCIU

Po návrate na Slovensko sa v Liptovskom Svätom Mikuláši 10. mája 1848 zúčastnil na proklamačnom zhromaždení Žiadostí slovenského národa. Dojmy z proklamácie stvárnil na temperovej skici Zhromaždenie slovenského ľudu z jari 1848. Tematicky využil vlastnú skúsenosť, vo Veličnej sám zorganizoval zhromaždenie, kde prečítal Žiadosti. Následne na neho oravský župan vydal zatykač. Revolučnú rokov 1848 – 1849 vyjadril na ďalšom romantickom obraze, olejomalbe Ján Francisci ako kapitán slovenských dobrovoľníkov. Je to azda najslávnejšie Bohúňovo dielo, na ktorom spodobil jedného zo svojich najbližších priateľov.

V roku 1848 sa Peter Michal Bohúň usadil v Lučivnej a oženil sa s dcérou miestneho zemana Žofiou Kloukayovou (jej mladšia sestra Rozália sa vydala za brata Ľudovíta Štúra). V Lučivnej začal vyučovať v nižšej evanjelickej škole. Po šiestich rokoch sa rodina presťahovala do Vrbice (dnes súčasť Liptovského Mikuláša). V Mikuláši učil ďalších jedenásť rokov – opäť na evanjelickej dievčenskej škole slovenčinu, dejepis, zemepis, literatúru a kreslenie. V evanjelickej škole s ním pedagogicky pôsobil aj jeho spolužiak z Levoče Ján D. Makovický. Správcom bol Michal Miloslav Hodža. V meste sa venoval aj obrodeneckej práci, maľoval tiež divadelné opony a kulisy pre slovenské ochotnícke divadlá v Revúcej (1851), Nemeckej Ľupči a Liptovskom Svätom Mikuláši. V roku 1861 sa v Martine zúčastnil na memorandovom zhromaždení a o dva roky neskôr

Známy BOHÚŇOV portrét priateľa Jána Francisciho ako župana Liptovskej stolice

sa stal zakladajúcim členom Matice slovenskej.

■ EXISTENČNÉ STAROSTI

Príjmy z maliarskej tvorby a plat učiteľa však nemohli užiť početnú rodinu (mal šesť detí), preto si v Mikuláši otvoril fotografický ateliér. Rodina trvale žila v núdzi, navyše prenasledovaná režimom pre Bohúňovo národovecť. K existenčným problémom sa časom pridala aj tuberkulóza. Už v rokoch 1847 – 1850 umelec vytvoril sériu krojových štúdií z oblasti Oravy, Liptova, Trenčína, Považia a okolia Zvolena, znázorňujúcich romantické, idealizované mladé páry. Príležitostne sa venoval i krajinomalbe s námietmi z rodnej Oravy a maľoval oltárne obrazy. Jeho diela sa nachádzajú v mnohých kostoloch Slovenska a Poľska.

Peter Bohúň bol najmä portrétista. Spočiatku tvoril portréty v romantickom duchu, približne do roka 1854. Depresia, ktorá nastala na Slovensku po nevydarenej revolúcii v rokoch 1848 – 1849 ho zmenila z lyrika romantika na realistického interpreta, tvorcu, ktorý pre budúce generácie uchoval podobu a charakter slovenskej obrodeneckej

jelického farára Anny Philadelphiovej. Podľa údajov bielského evanjelického archívu Peter Michal Bohúň zomrel 20. mája 1879 na zápal pľúc vo veku päťdesiatich šiestich rokov. Na stránke webumenia.sk si môžete pozrieť 172 reprodukcii diel umelca. Jeho meno dnes nesie galéria v Liptovskom Mikuláši, sídliaca v budove, kde Peter Bohúň jedenásť rokov pôsobil.

■ SPOMÍNANIE NA MALIARA

Iný slovenský výtvarný umelec a pedagóg Jozef Hanula (1863 – 1944) takto na Bohúňa spomína: „Už ako žiak oddal som sa úplne do maľovania. Maľoval som podobizne podľa fotografií. Bol som už známy v celom Liptove a otec chodil sem a ta, radil sa so známymi pánmi o mojom ďalšom školení. Každý mu radil, aby ma len dal do škôl, lebo že len tak môže byť zo mňa maliar, bez školy že nebudem ničím. Bola to hlavne rodina Makovických v Ružomberku, tí otca nútili, aby ma len dal do škôl. Už bolo ustálené u hlavného župana, že ma on dá na župné trovy do Pešti na učenie. V tom čase prišiel do Nemeckej Ľupče maliar Peter Bohúň a bol hosťom na

evanjelickej fare. Maľoval farára a jeho rodinu. Farárom bol vtedy Filadelfi (pozn. Móric Philadelphii). O tomto pobyte Bohúňom dozvedel sa otec v Ružomberku u Makovických. I vystrojili sme sa teda do Ľupče. Ja som vzal so sebou podľa otcovej rady jeden svoj obraz, práve čo som namaľoval vtedy Fábrymu (Jozef Fábry, podnikateľ a kultúrny činiteľ, vtedy bol ako dvaťsaťročný pomocníkom v obchode); bola to budova Matice slovenskej. Tento Fábry bol v obchode u Makovických.

Bohúň si môj obraz popozeral a potom ma poučal o perspektíve, ako sa rovnobežné čiary, keď sa od oka vzdalujú, v jednom bode schádzajú. Boli to dve steny tejto budovy, ktoré dávali príležitosť uplatniť túto náuku o rovnobežkách, lebo budova bola vyobrazená v polohe uhlopriečnej tak, že obe strany sa od oka vzdalovali. Ja som vtedy tomu všetkému počuaniu nerozumel. Až neskôr, keď mi všetko v škole podali odborné. Bohúň povedal, že je to lineárna perspektíva. Potom ešte vysvetľoval perspektívu farieb alebo povetria. Práve rameno povzniesol vodorovne do výšky oka, mal na sebe čierny kabát. Keď vraj hľadíme ponad čierny rukáv kabáta na hory, zdajú sa nám modrými, a čím sú vzdialenejšie, tým sú slabšie, sú svetlejšie vo farbe. Túto perspektívu hôr som ešte mohol chápať. Ale ťažšie to bolo s tými rovnobežkami. Nešlo to do mojej neučenej hlavy. Otec ho potom prosil, aby ma vzal za učňa. Ale on vraj učňov neberie. To treba ísť do škôl.

Potom nám ešte poukázal svoje práce, podobizne, čo práve maľoval v Ľupči. Na mňa tieto obrazy urobili silný dojem, bol som omráčený ich podobnosťou a živosťou. Ale i na otca to účinkovalo. Bohúň to na nás videl a bol tomu iste rád, súdím to z toho, že k nám bol veľmi milý a ochotný. Vysvetľoval, ako to robí, aké plátno je na to potrebné, ako to nakreslí uhlíkom; mal tam práve začatú podobizeň, na nej bolo ešte asi do polovice čisté plátno, len uhlom nakreslené. Uhlom sa vraj preto kreslí, lebo sa to dá ľahko zotrieť.

Za týždeň namaľoval dve podobizne, za jednu mu platili 45 zlatých. Ukázal nám aj fotografiu v oleji pomalovanú. Pred maľovaním sa vraj najprv musí napustiť riedkym stolárskym glejom, aby sa farba do nej nepijala, a po uschnutí gleja sa potom pomaluje olejovou farbou.

Poukázal nám všetko, čo mal pri sebe: olejové farby v tubách – to bola pre mňa novota, tie som obdivoval – štetce, paletu, ako sa drží pri práci atď. Na všetko som dával veľký pozor. Bola to pre mňa prvá škola. Toto stretnutie s Bohúňom bolo kedysi v lete. A toho istého času zoznámil som sa aj s Klemensom...

Stretnutie, ktoré Jozef Hanula opisuje, je výňatkom z jeho knihy Spomienky slovenského maliara, vydanéj Matice slovenskou v roku 1940. V opisovanej príhode mal Hanula päťnásť či šesťnásť rokov, pretože obraz, ktorý si so sebou niesol, je datovaný rokom 1878 a Peter Bohúň maľoval podľa signovania v Nemeckej Ľupči v roku 1879 portréty jednak evanjelického farára Mórica Philadelphiiho a jeho manželky Anny a ďalej štyri portréty rodiny vicerichtára Samuela Hendla. Spomínané obrazy sú uložené v galériách buď v Martine (začiatočný amatérsky obraz Hanulu), alebo v Liptovskom Mikuláši (portréty – práce Petra Michala Bohúňa, ktorý, bohužiaľ, v uvedenom roku 1879 zomrel). Hanula mal vtedy za sebou len dva roky obecnej školy a ďalšie štúdiá v Budapešti a Mníchove na neho ešte len čakali. Obraz prvej budovy Matice slovenskej, o ktorom je tu reč, je prvou zachovanou olejovou maľbou Jozefa Hanulu a je symbolické, že si ju vybral ako námet. Narodil sa totiž v roku 1863, v roku vzniku tejto národnej inštitúcie. V encyklopédiách sa o Hanulovi píše, že svojim dielom nadväzuje na tvorbu Petra Mikuláša Bohúňa a Jozefa Božetecha Klemensa.

HOVORÍME

s MUDr. Rastislavom ZANOVITOM, predsedom Združenia lekárov Slovenska pre dospelejch (ZVLD)

• V Nižnej sa nedávno konal VII. ročník Festivalu kazuistik 2023, podujatia pre zdravotníkov. Festival je vysoko hodnotený, ponúka najefektívnejšiu formu vzdelávania. Ako hodnotíte ďalší ročník, v čom vidíte kontinuitu a najväčší prínos?

Z pozície organizátora viem, že festival má viac funkcií: vzdelávaciu – chceli by sme, aby sa účastníci dozvedeli niečo, čo im pomôže pri ich práci, spoločenskú – vytvárame priestor na stretnutia, vzájomné spoznávanie, vytváranie vzťahov; psychohygienickú – zmena prostredia, ľudí, životnej roly... To všetko pomáha zresetovať „software“, ktorý denne používame. Čo sa týka formátu vzdelávania, snažíme sa ísť cestou prezentácie praktických kazuistik a interaktívity prednášajúceho a publika. Opäť sme v rámci spoločenského večera oceňovali výnimočných kolegov a nechýbala ani kultúrna vložka. A čo sa týka tretej funkčnej modality, tento rok sme prvýkrát v rámci odborného programu vytvorili priestor aj pre túto tému, keďže syndróm vyhorenia je reálna hrozba v povolaniach, ktoré pracujú s ľuďmi.

• Podujatie bolo veľmi kvalitné, plné erudovaných a prospešných kazuistik. Keby ste mali vyzdvihnúť nejakú a či iný moment, ktorý by to bol a prečo?

Hneď prvý blok nasadil latku podujatia vysoko, moderátori pochopili veľmi správne, aká je jeho filozofia. Pretože v takomto formáte by sa bez podpory farmaceutických firiem ťažko organizovalo, aj v rámci odborných blokov, podporených partnermi festivalu, vidieť kreativitu a snahu priblížiť sa ku kazuistickej forme prezentácie. Cenou Dr. Viliama Chromého za najlepšiu kazuistiku sme ocenili všeobecnú lekárku za prípad mladého pacienta s TBC, čo sa javí ako problém, s ktorým sa budeme stretávať častejšie.

• Pár slov na záver...

Organizácia festivalu je náročná a vždy si treba klásť otázky, či to má zmysel, či to nie je mrhanie ľudským potenciálom a či nakoniec triafame do „cieľa“. Spontánne reakcie od účastníkov boli bezprostredne veľmi pozitívne, čo v nás vzbudzuje istý pocit záväzku. Vzdelávanie ľudí, v tomto prípade zdravotníkov, je potrebné. Bez toho je otázna kvalita a bezpečnosť našej práce. Najnebezpečnejší pre systém sú ľudia, ktorí si myslia, že vždy všetko vedia. Naše učenie sa a poznávanie by sa nemalo skončiť. Treba len hľadať formáty „ako na to“. Toto je náš osobný príspevok, a ak napríklad aj vďaka nášmu podujatiu zachránime čo len jeden ľudský život, tak naše vynaložené úsilie malo a vždy bude mať zmysel.

Text a foto: Igor VÁLEK

Príťažlivá výstava približuje legendu slovenskej športovej žurnalistiky To, čo mali urobiť „rozhlásiaci“, urobili nakoniec iní

Vladimír MEZENECV – Foto: STM

Nám Slovákom akosi vždy dosť dlho trvá, než si začneme vážiť osoby, ktoré pre nás všetkých urobili niečo hodnotné alebo nás aspoň trochu preslávili v cudzine. Dôkazom toho je aj vzťah k uznávanému rozhlasovému športovému reportérovi, fotografovi, glosátorovi a publicistovi Gabovi Zelenayovi. V závere minulého roka sme si pripomenuli jeho nedožitú stúročnicu. O dôstojnú spomienku sa mal postarať predovšetkým RTVS, súčasťou ktorého sa stal aj Slovenský rozhlas, nástupca Čs. rozhlasu na Slovensku, kde tento obľúbený rozhlasový redaktor pracoval celé desaťročia.

Žiaľ, nestalo sa tak. RTVS dokonca neprejavil záujem ani o časť pozostalosti G. Zelenaya. V tejto súvislosti môžeme s uspokojením konštatovať, že redakcia SNN jubileu tejto významnej osobnosti (nielen) slovenskej žurnalistiky venovala patričnú pozornosť.

■ CHVÁLYHODNÁ AKTIVITA

Slová uznania si zaslúži najmä Únia slovenských novinárov (ÚSN), ktorá už od roka 2018 udeľuje Cenu G. Zelenaya za „dlhoročnú tvorivú profesionálnu prácu na prospech zvyšovania úrovne slovenskej žurnalistiky, šírenie národných ideí a posilňovanie postavenia Slovenskej republiky doma i v zahraničí“. Doteraz si toto vysoké uznanie za svoju dlhoročnú prácu a za svoje životné postoje a aktivity prevzalo dvadsaťpäť slovenských novinárov.

Cena Gabriela Zelenaya nesúvisí so spomenutým jubileom tohto rozhlasového reportérskeho „mága“, ale je ňou ďalšia aktivita Rady ÚSN – zriadenie Pamätnej plakety STOROČNICA GABRIELA ZELENAYA. Plakety sa udeľovali na dvoch miestach, v Bratislave a Košiciach, pričom ju prevzali predovšetkým vyni-

Gabo ZELENAY ako mladý rozhlasový reportér športových prenosov

Vystavené exponáty, ktoré dokumentujú neobyčajne zaujímavý a pestrý pracovný i súkromný život Gaba ZELENAYA, priťahujú oči návštevníkov.

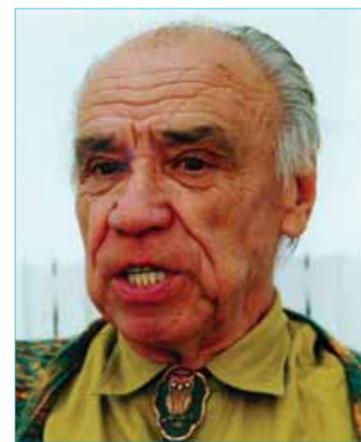
kajúci slovenskí športovci, olympijskí víťazi, majstri sveta i Európy. Za všetkých spomenieme iba hokejistov Jozefa Golonku, Dáriusa Rusnaka, Igora Libu, Bedřicha Brunclíka, Jána Selveka, futbalistov Jozefa Módera, Stanislava Semana, Jána Kozáka st., Jozefa Bombu in memoriam, Jána Medvidu, Dušana Ujhelyho, Jaroslava Boroša, hádzanárku Boženu Mažgútovú... Tieto pamätateľné plakety sa dostali do rúk aj pozostalým po

známych osobnostiach či už uznávanom a obľúbenom televíznom športovom komentátorovi Karolovi Polákovi a rozhlasovom reportérovi Vladimírovi Martinčekovi.

■ UNIKÁTNA VÝSTAVA

Keď neurobili to, čo mali v RTVS, vzali to do svojich rúk Slovenský olympijský a športový výbor (SOŠV) a Múzeum SOŠV v Bratislave. Pripravili unikátnu výstavu Pri mikrofóne

Gabo Zelenay, ktorá je venovaná tejto osobnosti slovenskej športovej žurnalistiky, ale aj komentátorovi a glosátorovi domácej politickej scény. Medzi exponátmi sú napríklad jeho fotoaparáty, pohľadnice, ktoré mu zaslali významní športovci z olympiád, zo svetových a z európskych šampionátov i z ďalších dôležitých podujatí, jeho akreditačné preukazy a karty z rôznych súťaží na celej planéte... Priamo na otvorení výstavy však pri-

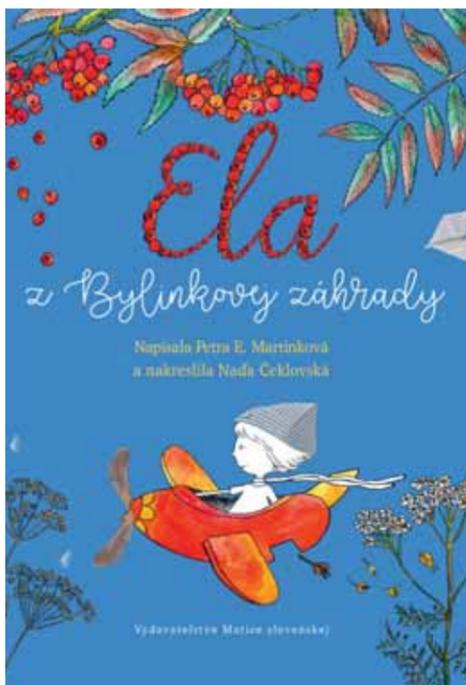
Legendárny rozhlasový reportér Gabriel ZELENAY.

budol ešte jeden zaujímavý predmet: veľké prenosné rádio, ktoré Gabo Zelenay nosil so sebou na každý priamy rozhlasový prenos zo zápasov najvyššej čs. futbalovej a hokejovej súťaže. Počúval z reproduktorov vystúpenia kolegov z ostatných stretnutí, a keď mu réžia dala slovo, stihol okomentovať nielen priebeh toho, čo videl na trávniku či ľade, ale i to, čo sa odohrávalo na iných štadiónoch. Veď predsa než dostal slovo, už poznal priebežné výsledky zápolení od Plzne cez Prahu až po Prešov a Košice, pričom on sledoval a do mikrofónu opisoval poslucháčom to, čo sa dialo v boji o ligové body, napríklad, v Trenčíne.

Nuž, je zbytočne opisovať jednotlivé exponáty, treba ich jednoducho vidieť. Veď výstava v priestoroch Slovenského technického múzea v Košiciach potrvá až do 17. septembra t. r.

Fantazijný príbeh pre najmenších milovníkov rozprávok Ela očarúva z Bylinkovej záhrady

KNIHA TÝŽDŇA

Rozprávkový príbeh Ela z Bylinkovej záhrady je určený pre čitateľov od piatich rokov. Napisala ho Petra E. Martinková, znalkyňa detskej literatúry, ktorá píše pre deti pod pseudonymom, a ilustrovala ho Naďa Čeklovská, maliarka a fotografka. Vo fantazijnej autorskej rozprávke malá Ela býva v záhradnom domčeku. Dievčatko s neobyčajnými priateľmi záhradu vysádza, seje v nej, pleje a zbiera úrodu, dôsledne sa o ňu stara vedno s pomocníkmi. Medzi nimi sú čajník Hugo, sitko na čaj, fialka Filoména aj kukučka. Lenže mnohí z jej blízkych začínajú tušiť, že záhrada nie je obyčajná, ale zázračná. Všetko, čo v nej vyrastá, prerastá očakávaniami malých aj veľkých. A keď prichádza neskorá jeseň, aj Ela zisťuje, že záhrada nie je iba výsledkom jej tvorby a dôslednej starostlivosti...

Rozprávkový príbeh Ela z Bylinkovej záhrady je vyjadrením silnej ľudskej túžby po zázračnosti v životnom príbehu každého z nás, v ktorom sa chcenie a tvorivosť môžu zúročiť a nadobudnúť podobu fantastického sveta, v ktorom nič nie je nemožné. Z kompozičného hľadiska je knižka rozčlenená do desiatich kapitol – Ela a spol., Ráno ako maľovanie, V Bylinkovej záhrade, Obed bez skrývačky, Veľká porada, Záhradný tanec, Prekvapenie, Záhradná slávnosť, Jesenné blues, Snívanie v listí – a vyústí do prekvapujúcej pointy. Ilustrácie veľmi citlivo nadväzujú na textovú zložku rozprávkového príbehu, prepájajú prírodné motívy, ktoré odzrkadľujú osobitosti, detaily a krásu rastlinného sveta s fantastickým svetom rozprávkových bytostí; čierne-biele motívy a obrazy s ich farebným stvárnením, aby sa tak mohol naplniť zmysel príbehu o zázračných aspektoch ľudského bytia.

(vms)

MEDAILÓN

Pri vyslovení mena Tomáš KUŘKA si nielen tí skôr narodení, ale aj mladší fanúšikovia hádzanárskeho športu vybaví človeka, ktorý v tomto športovom odvetví dosiahol prenikavé úspechy. Nielen slovenská ženská hádzaná je navždy spojená s menom tohto hádzanárskeho mága. Iba málokto vie, že v minulých desaťročiach bol aj legendou nitrianskej hudobnej scény.

Úspešný tréner so speváckym mikrofónom

Tomáš Kuřka účinkoval pod Zborom v šiestich hudobných telesách, ale najmä spolupracoval s nitrianskym džezovým hudobníkom – klaviristom Eugenom Gnothom (Ego), ktorý zoskupil nitrianske džezové legendy do formácie nesúcej názov E.G.O. Group. Kultivovaný tenor Tomáša Kuřku vynikal nielen v džezových a bluesových skladbách, rovnako príjemne znel v interpretácii talianskych kantilén. Bol veľmi dobrým priateľom speváckej hviezdy Karola Duchoňa, ktorého piesne sú neoddeliteľnou súčasťou Kuřkovho repertoáru. Úspešnú športovú i spevácku kariéru Tomáša Kuřku prerušila choroba, s ktorou sa však úspešne popasoval, a po dlhšej odmlke sa rozhodol ešte pomôcť a odovzdať svoje skúsenosti dorasteneckej dievčenskej hádzanej. A skúsil sa vrátiť aj hudobne – boli sme svedkami jeho „fénixovského“ zrodzenia z popola, keď začiatkom februára tohto roka vystúpil večer v nitrianskom Music a cafe ako špeciálny hosť Ega Gnotha a jeho skupiny E.G.O. Group.

Odznela tu aj skladba Ega Gnotha, ku ktorej text napísal spisovateľ a publicista Peter Valo – druhá legenda kultúry – neúnavný a optimistický „pracant“ na národnej dedičnej. Jeho poéziu, prózu, knihy, scenáre či divadelné hry ani nemáme možnosť – podobne ako v prípade výpočtu športových úspechov jeho priateľa Tomáša Kuřku – na tomto priestore odprezentovať. Pieseň pod názvom Klauň na počesť Viliama Polónyho, Jozefa Dóczyho a Milana Kišša mala pred časom premiéru a krst práve tu na pódiu Music a cafe. Teraz odznela jej repríza.

Text a foto: Juraj HRADSKÝ

HUMORESKA

SPQR. Nie, nie je to najnovší druh úchylky. V starom Ríme takto označovali majetok, ktorý patril všetkým občanom, skrátka spoločný majetok. Tradičiu si Rimania zachovali. Doteraz písmeňá SPQR nájdete na poklopoch rímskej kanalizácie, fontánach, dokonca sú aj na Trajánovom stĺpe. Pravdepodobne je to skrátka zo slova Senát a rímski občania. Parafraza Majetok Slovenskej republiky, skrátene MSR, sa objavila na nálepkách pred poslednými voľbami. Nálepkami obľepený plot kdesi v zahraničí, veľkohubé predvolebné vyhlásenia politikov, výsledok nula. Lúživý výstrel do prázdna. Blí-

žia sa nové voľby a vstávajú nové nálepky. Nálepkovací projekt nie je zlý, len ho treba mierne zdokonaľiť. Okrem nápisu MSR nechať Ústavom pamäti národa v gescii

vedením pána/panej ... Prípadne nálepka: Záhadným spôsobom sprivatizovaný kým/čím za vlády pod vedením pána/panej ... Lenže ako lepiť na bývalý majetok obča-

hektárov. Pomníčky podľa moslimských zvykov v tvare odsustrovaného majetku. Jeden z nich napríklad v tvare cigarety alebo škatuľky cigariet Sparta. S epitafom: „Tento

– parafráza socialistickej leteckej hymny. „My letci od roku 2023 už nemáme ocelové vtáky.“ Skupina menších pomníčkov v tvare historických budov. „Historické budovy v centre Košíc a ďalších miest odkúpené Maďarskom.“ Správca cintorína by sprevedzal školské zájazdy, upozorňoval mládež na najväčšie lúpeže. Chudobní rodičia by chodili na tento cintorín so svojimi ratolesťami. „Pozri sa, Miško, toto je pamätník fabriky (napr. Topvar), kde tvoji rodičia dlhé roky pracovali a od ktorej dostali byť.“ A bolestne sa vyhovárali, keď by sa ich zvedavé detičky pýtali: „Otecko, mamička, a vy ste kde boli, keď sa raboval/presúval/odlietal majetok občanov?“

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Nové voľby prinesú aj zaujímavé nálepky

Generálnej prokuratúry SR vyrobiť a nalepať nálepky s rôznymi ďalšími nápismi. BMSR – rovná sa Bývalý majetok Slovenskej republiky. Z tohoto druhu treba vytlačiť najväčší počet. UMSR – rovná sa Ukradnutý majetok SR. SMSR – rovná sa Spreneverený majetok SR. ZMSR – rovná sa Zničený majetok SR a ďalšie. K tomu menšie vysvetľujúce nálepky: Odpeľala vláda pod

nov Slovenska, ktorý bol odletel, bol presunutý, darovaný, prevedený do diaľav? Co s bývalým majetkom občanov, ktorý bol zruinovaný, zničený, nezostalo po ňom ani stopy? Ako naň nalepiť vysvetľujúce nálepky? Riešenie by bolo. Vytvoriť pod hlavičkou ÚPN opäť s gesciou Generálnej prokuratúry SR Národný cintorín BMSR – Bývalého majetku SR. Rovno na ploche niekoľkých

obelisk pripomína koniec slovenského tabakového priemyslu, rodinného striebra republiky v rokoch 1992/1993 za vlády... Česť jeho nehynúcej pamiatke. Smútiaca rodina fajčiarov.“ Ďalší pomníček s nahnutým komínom. „Fabrika Slovenský hodváb v Senici mala najvyšší komín na Záhori. Už je po ňom aj po fabrike. R.I.P.“ Pomníček v tvare lietadla. Na ňom nápis

Štefan Boleslav ROMAN založil Svetový kongres Slovákov Uránový kráľ v zemplínskom rodisku

Text a foto: Romana PAVELCOVÁ

Deň pred stodruhým výročím narodenia Štefana Boleslava Romana 16. apríla 2023 Matica slovenská v spolupráci s obcou Nový Ruskov a za finančnej podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí odhalila historicky prvú bustu v jeho rodnej obci. V roku 2021 mu odhalila historicky prvú bustu na Slovensku – v Aleji národných dejateľov pred sídelnou budovou Matice slovenskej v Martine. Tiež pripravila vlastný filmový dokument a zorganizovala vedecký seminár, z ktorého nedávno vyšlo zborníkové dielo.

Životné osudy Štefana Romana sú stelesnením „kanadského sna“. Do emigrácie odišiel ako 16-ročný chlapec z chudobného východoslovenského prostredia. So sebou si odnášal silné národné povedomie a gréckokatolícku vieru. Silné národovečtvie a viera ho predurčili na cestu mecena a barda národných práv Slovákov.

Enormné úspechy v podnikateľskej oblasti (právom mal prezývku Uránový kráľ) a vplyv v politickej a cirkevnej sfére mu

FOTORIPOST

zaručovali, že otázka postavenia Slovákov v bývalom Česko-Slovensku sa bude dostávať do povedomia svetových politických špičiek. Vrcholom jeho snáh bolo založenie Svetového kongresu Slovákov (SKS), ktorému predsedal s cieľom zjednotiť slovenský exil. Prostredníctvom neho krajinu dve desaťročia rokov krajania tlmočili svoje požiadavky na vznik samostatnej Slovenskej republiky a rovnoprávne postavenie Slovákov s ostatnými národmi Európy.

Túto výnimočnú, no dodnes málo poznanú osobnosť v Novom Ruskove pripomína iba pamätná tabuľa na kostole, o ktorej osadenie sa zaslúžila i Matica slovenská v roku 1996. Ešte za bývalého starostu Jána Borovského Matica slovenská a obec Nový Ruskov začali pracovať na možnosti výraznejšie si pripomínať tamojšieho rodáka. V spolupráci s aktuálnym agilným novoruskovským starostom Rastislavom Ferkaninom projekt nadobudol reálne kontúry.

■ VZÁCNÍ HOSTIA

Ceremoniálu odhalenia busty predchádzala svätá liturgia v miestnom gréckokatolíckom kostole, organizovaná správcom farnosti otcom Petrom Labaničom, za účasti otca Petra Horvátha a protijereja košickej eparchie a predsedu Spolku sv. Cyrila a Metoda otca Michala Hospodára. Kázeň predniesol gréckokatolícky arcibiskup Cyril Vasil.

Nová busta v Novom Ruskove

Medzi účastníkmi odhalenia busty bola aj matičná delegácia s predsedom MS M. Gešperom a predsedom Dozorného výboru MS M. Fejkom.

Bustu Štefana B. ROMANA požehnal gréckokatolícky arcibiskup Cyril Vasil.

Bronzovú bustu s podobizňou Štefana Romana zhotovil akademický sochár Tomáš Polonský. Novoruskovčania jej vytvorili dôstojný spomienkový priestor neďaleko kostola. Za účasti poradkyne predsedu vlády SR Ivety Galbavej, Idy Deszkasovej a Klaudie Borsovej z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, primátora Sečoviec Dominika Frajkora, primátora mesta Trebišov Mareka Čižmára, starostov okolitých obcí, príbuzných rodiny Romanocov – Jána Romana s rodinou, Jána Chovanca a Anny Vartašovej, Vla-

dimíra Bútoru, bývalého funkcionára Svetového kongresu Slovákov a osobného priateľa Štefana Boleslava Romana, matičiarov z Košíc, z Michaloviec, z Martina, z Davidova a z okresu Vranov nad Topľou, ako aj občanov Nového Ruskova sa začal slávnostný ceremoniál.

■ VIZIONÁRI

Vo úvodnom príhovore predsedu Matice slovenskej, Marián Gešper, zdôraznil: „Z chudobného slovenského vystaľovalca zo Zemplína sa stala najvplyvnejšia

osobnosť severoamerickej priemyslu nielen s vlastníctvom najväčších uránových baní na svete. Ale aj tieto podnikateľské zásluhy by boli pred súdom slovenských dejín iba druhotné, ak by nebolo húževnatého i dôsledného osobného nasadenia Štefana Boleslava Romana v prospech slovenskej národnej veci, demokracie, a predovšetkým práci na dosiahnutí slovenskej štátnosti v dobe, keď ju predvídali iba veľkí vizionári.“ Ida Deszkasová z Úradu

pre Slovákov žijúcich v zahraničí dodala: „Bustu na počesť Štefana Boleslava Romana považujem za zhmotnenie podpory národného povedomia, ktoré aj nám v prítomnosti dáva pocit, že naša práca má zmysel a zostane trvácna.“

■ PRÁCA PRE VLASTĽ

Prítomným sa prihovoriť aj starosta obce Nový Ruskov Rastislav Ferkanin, ktorý poďakoval za spoločnú spoluprácu všetkých subjektov i jednotlivcov pri osadení busty ich najvýznamnejšieho rodáka. Príbuzná Štefana Romana Anna Vartašová vo svojom príhovore citovala slová Romanovej dcéry Anny Romanovej: „V mene rodiny Štefana Romana chcem zdôrazniť, že sme veľmi vďační za túto poctu, ktorú ste prejavili nášmu otcovi. Som si istá, že môj otec by bol veľmi rád, že sa táto slávnosť na jeho počesť a na sviatok Božieho milosrdenstva zhodujú. Nakoniec jeho túžbou bolo pracovať pre spásu duší a pomáhať ľuďom dostať sa do nebeskej vlasti. Preto tak tvrdo pracoval pre cirkev a na zabezpečení slobody náboženstva a ľudských práv proti represívnemu komunistickému režimu.“ Kultúry rozmer podujatia podčiarkol spev miestnej folklórnej skupiny Komanička. Bustu požehnal gréckokatolícky arcibiskup Cyril Vasil.

MATIČNÉ DEPEŠE

POCTA ŠAFRANÍKOVI

Valčianski matičiari si 25. apríla pripomenuli 120. výročie úmrtia Mateja Čvikotu, významnej osobnosti, ktorá sa zapísala do histórie obce ako podnikavý a pracovitý šafraník rozvíjajúci rodinnú tradíciu v tejto profesii, najmä však ako štedrý mecén a filantrop. Ako väčšina turčianskych obchodníkov kupoval tovar v známom varšavskom veľkoobchode Orságh, ktorého majiteľ tiež pochádzal z Valče. Matej Čvikota kúpil pre obec hasičskú striekačku a nemalé prostriedky venoval aj na národné ciele, trebárs na úhradu tlačových sporov Matice slovenskej v období zostrenej maďarizácie.

PRO SLAVIS

Už po dvadsiaty druhý raz ožila 21. apríla tohto roku radnica mesta Žiliny detským džavotom, príjemnou hudbou či múdrymi slovami príhovorov hostí na slávnostnom vyhodnotení celoslovenskej súťaže Pro Slavis 2022, do ktorej sa tentoraz zapojilo takmer 110 škôl s bezmála 240 časopismi, čo je výnimočná účasť a len potvrdzuje, že súťaž je stále obľúbenejšia, keďže sa do nej prihlásilo aj viac nových škôl. Porota mala čo robiť, aby stihla prečítať a vyhodnotiť tie najlepšie, z ktorých v priestoroch Domu Matice slovenskej v Žiline usporiadajú od 2. do 15. mája výstavu, kde si ich bude môcť prísť prehliadnuť a prečítať aj verejnosc v čase od 10. do 15. hodiny.

TRADIČNÉ REMESLO

V tradíciách známom Hrušove pripravujú 2. a 3. júna tohto roka už po niekoľký raz tvorivú dielňu zameranú na remeselné postupy, aké sa používali v minulosti, najmä na prelome 19. a 20. storočia pri stavbe vidieckych obydlí a hospodárskych stavieb z hliny (úpravy podlahy a stien), dreva (ručne kresané hrady) a kameňa (opracovanie a využitie). Organizátormi podujatia sú Hontiansko-ipeľské osvetové stredisko, Banskobystrický samosprávny kraj a Matica slovenská.

JUBILANTI V DUBNICI

V početnej členskej základni Umeleckej besedy slovenskej, ktorá je s rokom vzniku 1921 najstarším združením výtvarných umelcov na Slovensku, každý rok oslavujú životné jubileá viaceré osobnosti výtvarného diania. Aj v tomto roku je to takmer dvadsať tvorivých osobností od 50 do 95 rokov. V programom kalendári spolku od jeho obnovenia v marci 1990 nikdy nechýbala aj spoločná výstava jubilantov. V tomto roku im poskytlo priestory na takúto prezentáciu Dubnické múzeum, ktoré je umiestnené v dubnickom kaštieli Iľešháziocov. Vernisáž diel tejto vekovo rôznorodej, ale výsledkami tvorivej práce interesantnej vzorky súčasných umeleckých trendov sa uskutočnila vo štvrtok 27. apríla.

Pripravuje Emil SEMANCO

Matica slovenská systematicky pripomína jubileá významných osobností Štúrovec Jozef Podhradský sa vrátil do Skalice

Text a foto: Peter SCHVANTNER

Matica slovenská aj v roku 2023 pokračuje v systematickom pripomínaní jubileá štúrovcov – príslušníkov legendárnej generácie národných dejateľov. Patrili medzi nich aj Jozef Podhradský, evanjelický kňaz, pedagóg a spisovateľ, ktorého dvojsté výročie narodenia si matičiari uctili v nedeľu 23. apríla v spolupráci s Mestom Skalica, tamojším Záhorským múzeom a CZ ECAV Skalica. Súčasťou spomienky boli slávnostné služby Božie, počas ktorých farár Peter Švehla vyzdvihol dôležitosť celej generácie štúrovcov. V samotnej spomienke okrem iného odzneli aj básne. Ich autorom je Jozef Podhradský. S príhovorom vystúpila primátorka Skalice Olga Luptáková, ktorá zdôraznila dôležitosť takýchto podujatí a ich národný akcent, pripome-

nula tiež dôležitosť a význam Matice slovenskej v súčasnej spoločnosti. Predseda MS Marián Gešper vo vystúpení zdôraznil výnimočnosť a dôležitosť štúrovskej generácie, ktorá položila základy mnohých ďalekosiahlych aktov a koncipovala viac programových dokumentov Slovákov aj s vedomím, že sa splnia až o niekoľko generácií neskôr. Toto ich posúva na pomyselný piedestál národných dejateľov. Odbornú prednášku o živote a diele Jozefa Podhradského predniesol člen Výboru MS Jozef Schwarz, autor idey spomienky na túto významnú osobnosť, ktorej pôsobenie vytvára priestor na odhalenie pamätnej tabule v Skalici. Jozef Podhradský totiž prežil šesťdesiat sedem rokov mimo Slovenska, lenže životom i tvorbou bol

Matičná delegácia na čele s predsedom M. Gešperom si prišla pripomenúť J. Podhradského do Skalice.

plne oddaný myšlienke svojbytného slovenského národa, bol presvedčený štúrovec a ako sa dnes vraví

– slovenský aktivista. Viac sa o ňom dočítate v odbornom texte Jozefa Schwarza na webe matica.sk.

OČAMI MATIČIARA

Rodiskom Sama Vozára, básnika, prekladateľa, národovca a autora unikátnej cyklickej skladby *Ukojenie tóni*, je obec Hrachovo v okrese Rimavská Sobota. Vozár písal celé básnické cykly, lyricko-epické útvary a veršované drámy. Tohto roku si pripomíname dvojsté výročie jeho narodenia a pri tejto vzácnej príležitosti Matica slovenská inštalovala v priestoroch základnej školy s MŠ v Hrachove výstavný projekt *Odkaz štúrovskej generácie*. Zároveň sa uskutočnila literárna súťaž vlastnej tvorby poézie a prózy žiakov tejto školy pod názvom *O Vozárovo zlaté pero*. Spoluorganizátorom tejto literárnej súťaže, ktorá má už za sebou dvadsaťštyri ročníkov, je aj D MS v Rimavskej Sobote. V Hrachovskej škole zriadili Vozárovi Pamätnú izbu, ktorú navštevujú žiaci a študenti celého okresu. Cieľom súťaže v tvorbe poézie a prózy je zvýšiť záujem detí o písané a hovorové slovo, napomáhať rozvíjanie talentovaných detí a prostredníctvom exponátov v Pamätnej izbe zvýšiť záujem školákov o slovenskú históriu a historické fakty zo štúrovského obdobia. Po triednych kolách sa do školského kola prebojovalo tridsať žiakov. Súťažili žiaci tretieho až deviateho ročníka. V poézii dominovali osobné výpovede starších žiakov. Vozárovo zlaté pero získala deviatačka Lívia Budovcová, ktorá vyhrala kategóriu prózy. V kategórii poézie porotcovia ako najlepšie vyhodnotili verše ôsmačky Šabíny Maňurovej. Cenu Matice slovenskej získal ôsmak Michal Kozlok a Ceny sympatie udelili žiakom 4. ročníka Jaroslavovi Bodorovi a Tamare Bálintovej. Úprimné poďakovanie patrí všetkým organizátorom, najmä však Mgr. Marceli Račákovej, ktorá súťaž pripravila a viedla, tiež Mgr. Renáte Kýpeťovej a Mgr. Renáte Stanovej.

Vozárovské reflexie

Ingrid KRŠTIEŇOVÁ
ŠULKOVÁ

Súťaž o Vozárovo zlaté pero v Hrachove

Obdivuhodné dielo Jozefa HANULU v slovenskom maliarstve

Memoriálne podujatie na umelca v Spišskej Novej Vsi

Text a foto: Jolana PROCHOTSKÁ, predsedníčka MO MS

Miestny odbor Matice slovenskej, laureát Ceny primátora mesta Spišská Nová Ves, si pri 160. výročí narodenia (6. 4. 1863 Liptovské Sliache) pripomenul maliara, pedagóga, výtvarného umelca mimoriadneho významu a kvality Jozefa Hanulu.

Matičiar z Spišskej Novej Vsi si pri umelcovom náhrobku pripomenuli 160. výročie narodenia Jozefa HANULU, výrazného predstaviteľa slovenského výtvarného diania minulého storočia.

Na memoriálnom podujatí po úvodnom hudobnom vystúpení flautového dua ZUŠ privítala prítomných predsedníčka MO MS J. Prochotská. Historička

R. Kormošová priblížila umelcov život. Jozef Hanula bol predstaviteľ slovenského realistického maliarstva. Pedagogicky pôsobil v Žiline aj Spišskej Novej Vsi. Do

dejín slovenskej výtvarnej kultúry sa zapísal ako autor prvej slovenskej divadelnej opony v Ružomberku, početných (vyše šesťdesiat) sakrálnych výmalieb, oltárnych obrazov, podobizní významných osobností, knižný ilustrátor, ale aj ako priekopník ilustrácií v literatúre pre deti. Maľoval v Poľsku i Maďarsku. Pomenovali po ňom ulice v Bratislave, Nitre, Spišskej Novej Vsi aj v rodnej obci Sliache, kde jeho meno nesie tamojšia základná škola. V roku 1962 podľa scenára P. Čalovku nakrútili o Hanulovi dokumentárny film. Jeho obrazy v ucelenejšom súbore možno vidieť v SNG Bratislava, ale aj v Galérii umelcov Spiša. Pri 150. výročí narodenia rodná obec i mesto vydalo publikáciu Jozef Hanula. Boli osadené pamätne tabule na rodnom dome aj na dome v Spišskej Novej Vsi, kde žil.

Inšpirujúce svetlo majáka Kraskovej poézie stále podnecujúco svieti
V nevelkých Lukovištitach sú hrdí na veľkého rodáka

Text a foto: Jozef MITTER, predseda MO MS v Lukovištitach

Šesťdesiatpäť rokov uplynulo od smrti národného umelca, básnika, inžiniera Jána BOTTU, umeleckým menom Ivana Kraska, ktorý nás navždy opustil 3. marca 1958. Odišiel tvorca, ktorý dal podnet na formovanie modernej slovenskej poézie. Stal sa skutočným majákom pre tých, ktorí ho v tomto smerovaní chceli nasledovať. Veríme, že to jeho večné svetlo bude i naďalej inšpirujúcim motívom pre ďalšie generácie.

Na veľkého lukovištského rodáka sú hrdí občania, ktorí v tejto malej dedinke žijú. Tamojší MO MS v súčinnosti s obcou Lukovištitia pripravujú pravidelné spomienky na básnika. V roku 2008 sa pri príležitosti polstoročnice jeho úmrtia uskutočnila medzinárodná konferencia pod názvom Život a dielo Ivana Kraska, na ktorej deväť kraskológov z Slovenska, z Česka a z Rumunska predniesli odborné referáty pre stredoškolských učiteľov literatúry z celého Slovenska. Výsledky konferencie podnietili aktívnych funkcionárov verejnej správy a miestneho odboru MS uskutočňovať každých päť rokov stretnutie stredoškolskej mládeže okresu Rimavská Sobota a Revúca pod názvom Ivan Kraska – maják modernej slovenskej poézie. Súčasťou podujatia je okrem pietnej spomienky aj súťaž v prednese súčasnej poézie a vo vlastnej tvorbe poézie či prózy. V tomto roku koncom apríla sa uskutočnil už jej tretí ročník. Zúčastnili sa na ňom stredné školy z Rimavskej Soboty – Gymnázium Ivana Kraska, Obchodná akadémia, Stredná odborná škola obchodu a služieb, Stredná odborná škola technická a agropotravinárska, z Hnúšte – Stredná odborná škola, z Tisovca – Evanjelické gymnázium i Stredná odborná škola a z Revúcej Gymnázium Martina Kukučina. Sprievodný

Podpredseda Matice slovenskej Marek Nemec položil veniec na hrob básnika Ivana Kraska v Lukovištitach

kultúrny program zabezpečovala ZUŠ Rimavská Sobota.

Odborná porota tento rok posudzovala štrnásť prác vlastnej tvorby, z ktorých bolo šesť básní a osem próz. V prednese poézie sa prezentovali štyri recitátorky. Úroveň prednesu ocenila aj do posledného

miesta obsadená sála miestneho kultúrneho domu. Zo slnečných jarných Lukovištit si okolo stopäťdesiat účastníkov odnieslo množstvo zaujímavých a príjemných spomienok i s nádejou, že sa o tri roky opäť stretnú pri 150. výročí narodenia Ivana Kraska.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V Slovenských národných novinách č. 7/2023 sme sa pýtali, v ktorej slovenskej dedine zriadil neúnavný oživovateľ slávnej rodinnej drotárskej tradície Juraj Šerik drotárske múzeum. Správne odpovedali tí čitatelia SNN, ktorí uviedli, že toto čoraz navštevovanejšie múzeum sa nachádza v dedine Dlhé Pole. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov našich knižných darčiekov: Ján Kocúr, Banská Bystrica; Ján Beňo, Mošovce; Anna Hulejová, Žabokreky.

• Ktorý fundamentálny predstaviteľ slovenskej literárnej moderny je pochovaný v Lukovištitach?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty, ktoré nájdete aj v tiráži týchto novín, našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia SNN č. 10.

PRIPOMÍNAME SI

6. mája

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil kameraman Vincent Rosinec (1928 – 2011), sugestívne obrazy krajiny a poetizácia prostredia charakterizuje jeho kameramanskú tvorbu; počas svojho života nasnímal vyše tridsať celovečerných hraných filmov pre kiná či dvadsaťpäť televíznych filmov

– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel hudobný skladateľ Gejza Dusík (1907 – 1988); napísal vyše 250 tanečných piesní, viacero hudobných komédií a operiet z nich sa stali hitmi, medzi nimi *Vám, jedine Vám, Poprosme hviezdy* či *Pieseň o rodnej zemi*

10. mája

– pred dvadsiatimi rokmi porazilo Slovensko v súboji o tretie miesto na MS v hokeji v Helsinkách reprezentáciu Česka a získalo bronzovú medailu (2003)

11. mája

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil evanjelický kňaz, teológ, vysokoškolský pedagóg a politik Ondrej Prostredník (1963); vo svojej akademickej práci sa venuje etike v textoch Novej zmluvy

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil herec Jozef Stražan (1943 – 2011); celý život zasvätil divadlu Jonáša Záborského v Prešove, všestranný herecký prejav uplatnil aj v mnohých televíznych inscenáciách, filmoch či rozhlasových hrách

12. mája

– pred desiatimi rokmi zomrel kostýmový výtvarník a scenograf Milan Čorba (1940 – 2013); vytvoril stovky kostýmových návrhov pre divadlo a film

13. mája

– pred stopäťdesiatimi rokmi sa narodil básnik, teoretik a prekladateľ Pavol Gašparovič Hlbina (1908 – 1977), knižne debutoval zbierkou básní *Začarovaný kruh* v roku 1932; odmietal surrealizmus, no je považovaný za vedúcu osobnosť slovenskej katolíckej moderny, jeho diela sú inšpirované najmä modernou francúzskou poéziou

14. mája

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodila speváčka Beáta Dubasová (1963), v roku 1984 úspešne debutovala piesňami *Maznáčik* a *Účesy*; zaujala nielen skvelým spevom, ale aj prepracovanou vizážou a progresívnymi outfitmi, ktoré si sama navrhovala

16. mája

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil futbalový rozhodca Ľuboš Micheľ (1968); špičkový bývalý medzinárodný futbalový rozhodca rozhodoval zápasy FIFA už ako 25-ročný, po skončení kariéry rozhodcu pôsobil v špičkovom klube Šachtar Doneck a aj v gréckom Solúne

19. mája

– pred stoštyridsiatimi rokmi zomrel romantický básnik Samo Chalupka (1812 – 1883), spoluautor *Memoranda slovenského národa*; stál pri vzniku Matice slovenskej, jeden z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského romantizmu, je tvorcom historickej epiky a historického spevu

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel jazykovedec Eugen Paulíny (1912 – 1983); v slovenskej jazykovede má výnimočné postavenie tým, že ako jediný vo svojom vedeckom diele paralelne rozvíjal témy zo súčasného jazyka, ako aj z dejín slovenského jazyka, osobitne z dejín spisovnej slovenčiny a zároveň riešil všeobecnejšie jazykovednú problematiku

Ludovít KUSAL